

# BAJAI HONPOLGÁR



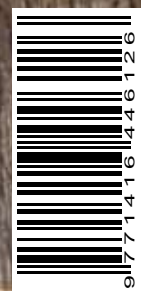
Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2019. január-február • XXX. évfolyam 1-2. (338-339.) szám

Ára: 600 Ft

Fotó: Molnár Attila

- **100 éve történt: a spanyolnáthajárvány, Ady Endre halála**
- **Hagyomány és innováció: bemutatkozik az MNÁMK új főigazgatója, Szauter Terézia**
- **Galéria a Víz-Jel biennálé díjnyertes képeiből**
- **Egy elkötelezett haltenyésztő: Kolláth Mária**



# Bemelegítés

**M. J.**

■ Tél van. „Fűts hát, hadd oldja vad szigorát a tél, / fűts jó keményen! S hozd ide kétfülű / kancsódat és tölts bőkezűbben.” – biztatva verse által halhatatlanná vált barátját Horatius több mint 2000 évvel ezelőtt. Hogy elviseljük a telet, túléljük a fagyokat, ma is melegségre van szükség; és ha behúzódunk fűtött otthonunkba talán ma is átélhetjük a pillanat örömeit, és talán nem kell bánnunk, mit hoz a holnap. Lapunk 2019. évi első száma – már csak terjedelme miatt is – „dupla élvezetet” kínál: visszatekintünk a nemrég zárult év néhány eseményére, de egyben figyelünk az előttünk álló időszakra, amelyben sok szellemi izgalom vár még ránk.

Több fontos évforduló (Ady-centenárium, a spanyolnáthajárvány 100 éve) már ebben a lapszámban terítékre kerül, de ígérhetjük: ez még csak a bemelegítés lesz 2019-hez. Idén is folytatjuk a sikeres Honpolgár esteket (egy előadás már januárban lezajlott), és olvasóink kérésére az elhangzott anyagok írott, olykor bővebb változatát rövidesen megtalálják. (Tamás Ágnes szeptember 28-án hallott referátumát e lapszámban olvashatják.) Honlapunk is tovább gazdagodik; ettől évtől lapunkat online is elő lehet fizetni, várjuk az érdeklődők jelentkezését!

És ami szintén nem mellékes: a Bajai Honpolgár 2019 végén már 30 éves lesz! Ezt az évfordulót is igyekezünk majd méltón megünnepelni, de addig is igyekezünk folytatni, amit az elmúlt években megkezdtünk – maradjanak mellettünk! Minden kedves olvasónknak sikeres új évet kívánunk.



Fotó: Nebojszki László

## Mottó, 2019.

**Emesz Margit**

A fehér hó alatt  
Fekete föld izzad a jeges télben  
Vállamon jégcsapok  
Ülnek viaskodnak a tüzes nappal  
Ropog a jég a víz  
Testem hókristályt török és csörgedező  
Testet ölt a földben  
Eget nyújtózik kegyelmes pillanat

## BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti  
és kulturális folyóirata  
Megjelenik minden hónap első napján  
ISSN 1416-4469

**Főszerkesztő:** Dr. Mayer János  
**Főmunkatárs:** Dr. Nebojszki László  
**Olvasószerkesztő:** Sándor Boglárka

**A szerkesztőbizottság tagjai:**  
Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,  
Sarlós István, Sipos Loránd, Szünder Dezső,  
Zalavári László

**Lapalapító:**  
Újvárosi Általános Művelődési Központ

**Kiadó:**  
Bajai Honpolgár Alapítvány  
Az alapítvány számlavezető bankja:  
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja  
Számlaszám: 11732033 20030119  
**Postacím:** 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.  
**E-mail:** bajaihonpolgar@gmail.com

**ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600**

**Nyomdai munkák:**  
Arculat Nyomda Kft.  
Felelős vezető: Csuvár Zoltán  
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

Honlapunk: [www.bajaihonpolgar.hu](http://www.bajaihonpolgar.hu)

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének  
és stilisztikai javításának jogát fenntartja!

## Tartalom

- Egy szomorú centenáriumi: a spanyolnáthajárvány (Dr. Szarka Ildikó összefoglalása)..... 3
- „Szabad-e engem hidegen megértni...” (Mayer János esszéje az Ady Endre halálának centenáriuma alkalmából)..... 5
- Városi kitüntetések, 2018 (BH-összeállítás)..... 8
- Negyedszázad Honpolgár szolgálatában (Gömzsik Imre köszöntése)..... 8
- A Sugovica az 1850-es években (Nebojszki László tanulmánya)..... 9
- A KRESZ születése (Sarlós István forrásközlése)..... 12
- Csiba Gyula emlékére (Nemes Gábor nekrológja)..... 14
- „Meg kell próbálni kitalálni a lehetetlent...” (Mayer János interjúja Szauter Teréziával)..... 15
- Halványuló tablóképek (Hamar Péter novellája)..... 19
- Ismét a víz... (Majorcsicsné Ujjady Krisztina és Bodóczy István írásai a legutóbbi Víz-Jel biennálé kapcsán)..... 23
- Galéria Víz-Jel díjnyertes képeiből..... 24
- Egy elkötelezett haltenyésztő (Laki Ferenc portréja Kolláth Máriaórol)..... 26
- Jelentősebb bajai évfordulók 2019-ben (Jász Anikó összeállítása)..... 27
- Politikai karikatúrák az 1860-as évektől az első világháború végéig (Tamás Ágnes tanulmánya)..... 28
- A kiscsávolyi vagányok és a rendőrség az 50-es években (Mayer János forrásközlése)..... 34
- Emlékek órei: jubilált a Rábl Színpad (Sándor Boglárka összeállítása)..... 38
- Kalandozás a leprikónok és tündérek földjén (Bognár-Simor Katalin élménybeszámolója)..... 40
- Beszámoló a XIV. Kárpát-medencei asszonytalálkozóóról (Péter Árpádné és Péter Árpád írása)..... 43
- A Bajai Honpolgár tartalommutatója, 2018. (Jász Anikó összeállítása)..... 45
- A lassú sütés öröme (Szünder Dezső írása)..... 48

# Egy szomorú centenárium: a spanyolnáthajárvány

■ Éppen 100 évvel ezelőtt, 1918-19 fordulóján söpört végig a világon az ún. spanyolnáthajárvány, amely lényegesen több áldozatot szedett, mint az éppen befejeződött első világháború, pedig akkor az is a világtörténelem legsúlyosabb katonai konfliktusának számított, és mind emberéletben, mind anyagi javak tekintetében korábban soha nem látott pusztulást hozott az emberiségre. A Magyarországon egyébként is válságos időszakban (a világháborús vereség és a forradalmak idején) végigsöpőrő kór miatt idehaza is aratott a halál, főleg az ún. „közégeneráció” körében. Ismertebb áldozatai között említhető külföldön Guillaume Apollinaire, Egon Schiele, Max Weber, itthon például Kaffka Margit, Judik Etel (Karinthy Frigyes első felesége), de a fertőzés minden bizonnyal Ady Endre és az utolsó magyar király, IV. Károly halálában is szerepet játszott. A tragikus évforduló alkalmából dr. Szarka Ildikó tüdőgyógyász főorvost kértük fel az emberi történelem legnagyobb járványával kapcsolatos főbb ismeretek tömör összefoglalására.

## Dr. Szarka Ildikó

■ Az emberiség történetének eddigi legnagyobb, legtöbb megbetegedést és halálesetet okozó járványának számít a spanyolnátha, amely 1918 tavaszától 1919 nyaráig pusztított. A járványügyi adatok nem pontosak, mivel a világháború miatt a hadban álló országok próbálták titkolni, mennyire érintette a járvány a katonaságot, illetve a civil lakosságot. A háborús propaganda és a cenzúra nem engedhette meg, hogy a valós adatok nyilvánosságra kerüljenek, ennek következtében máig sem közismert, hogy a világtörténelem legnagyobb csapása zajlott.

A betegséget több elnevezéssel illették, végül Európában a *spanyolnátha* lett a legerjedtebb, mert Spanyolország a háborúban semleges volt, így az ottani sajtóban írtak először nyíltan a villámgyorsan terjedő betegségről. Csak Spanyolországban 8 millióan betegedtek meg, XIII. Alfonz király és több minisztere is megkapta a kórt. A háború végén már sehol sem tudták titkolni a járvány súlyosságát.

A halálos kimenetelű esetek számát csak becsülni lehet, de világszerte 50-100 millió közé tehető. Maga a világháború 17 millió áldozatot követelt. A betegség a Föld lakosságának egyharmadát érintette. Kiindulási helye és időpontja is vitatott, egyesek Kelet-Ázsiából eredeztetik, míg mások harctéri jelentések alapján az Osztrák-Magyar Monarchiát jelölik meg. Az első dokumentált esetet az Egyesült Államokban, Kansasban jelentették. 1918. március 11-én a Fort Riley-i katonai bázis szakácsa arról panaszkodott a tábor orvosánál, hogy megfázáshoz hasonló tünetek gyötrik, estére pedig több mint százan estek ágynak. Napokon belül összesen 522 katona került a gyengélkedőre, a betegség pedig ez idő tájt már elérte New York városát is. A járványt egy nagyon erős fertőzőképességű

influenzavírus okozta, amit utólag, 1933-ban sikerült bizonyítani.

Az influenzavírusoknak három típusa ismert: A, B és C. Az „A” vírus állandóan változik, a „B” típus kevésbé változékony, a „C” típus stabil. Az „A” vírusok madarakat, emlősállatokat és embereket betegítenek meg. A szórványosan előforduló megbetegedések mellett szezonális és világjárványt is okozhatnak. A „B” vírusok csak embereket támadnak meg, szórványos esetek mellett szezonális járványokat idézhetnek elő. A „C” vírusok is csak embereket fertőznek meg, de járványokat nem okoznak. Az „A” vírus felületi fehérjéi (H és N) alapján több altípusát különböztetjük meg. Valamennyi altípus képes megfertőzni a vadon élő vízimadarakat, és ezek tünetmentesen hordozzák a vírust. A H és N antigén változásai okozzák az új járványokat. A kisméretű változás, az antigén-sodródás 2-3 év alatt vezet helyi járványhoz. A nagyfokú, új altípus megjelenésével járó változás, az antigén-csuszamlás során állati és emberi vírustörzsek génszakai cserélődnek. Ezek az új vírusok idézik elő a világjárványokat. Az emberi influenza „A” törzsekben kizárólag H1, H2, H3 és N1, N2 antigének vannak. Alaszkában eltemetett, a hidegben konzerválódott elhaltakból vett mintákból 2003-ban igazolták, hogy az „A” vírus H1N1 törzse volt a spanyolnátha kórokozója.

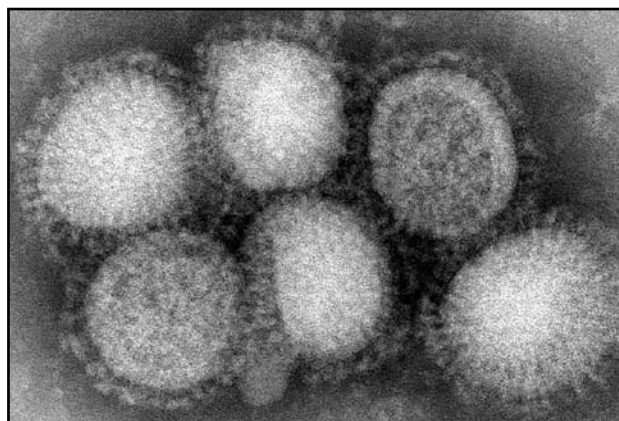
A vírus a légutak hámsejtjeiben szaporodik, melyeket a sejtkárosító hatás révén elpusztít. Cseppfertőzéssel, közvetlen és közvetett érintkezéssel terjed. A vírusürítés a klinikai tünetek előtt 1 nappal kezdődik, 2-3 nappal nagyfokú, majd csökken. Rövid, 1-4 napos lappangási

idő után hirtelen kezdettel magas lázat, fejfájást, végtag-izom fájdalmat, torokfájást, száraz köhögést, nagyfokú levertséget okoz. Az influenza általában 2-4 nap alatt tüneti kezelés mellett – lázcsillapítás, ágynyugalom, bőséges folyadékbevitel – gyógyul. Súlyos lefolyás három okból alakulhat ki: 1. Az influenzavírus vérzéses tüdőgyulladást okoz, ami szinte mindig halálos kimenetelű. 2. A fertőzés miatt a sérült légúti nyálkahártyán baktériumok telepednek meg, és ezek okoznak tüdőgyulladást. 3. Az influenza súlyosbítja a meglévő krónikus betegséget, pl. szív-érrendszeri betegséget, krónikus tüdőbetegséget, cukorbetegséget.

A szezonális influenza általában a hideg évszak betegsége, az északi féltekén november-től márciusig fordul elő. Világjárványról akkor beszélünk, ha egy új törzs jelenik meg, amely képes emberről emberre terjedni, és legalább két kontinensen észlelik a megbetegedés járványos méretű előfordulását.

Az 1918-19-es világjárvány három egymást követő hullámban jelent meg. Először 1918 tavaszán az Amerikai Egyesült Államokban, Kansasban, Haskell megyében, majd koncentrikus körök mentén terjedt tovább Amerika más területein. Az amerikai csapatokkal Franciaországba jutott a fertőzés, majd Angliában, Indiában, Kínában, Új-Zélandon, a Fülöp-szigeteken ütötte fel a fejét a betegség. Júniusban Németországban, júliusban Dániában, Norvégiában, augusztusban Hollandiában és Svédországban is megjelent.

A második hullám 1918 szeptemberében indult, szinte végigsöpört egész Észak-Amerikán, majd Dél-Amerikában, Afrikában és a csendes-óceáni szigeteken is megjelent. Magyarországon 1918 szeptemberében jelentették a tömeges heveny, súlyos megbetegedést, az őszirózsás forradalom alatt enyhült a járvány. November végére ismét erősödött,



A H1N1 vírus

de nem érte el a szeptemberi csúcst. 1919 januárjában még sok halálozás történt, február közepére csendesedett le a járvány. Ez a második hullám volt a legnagyobb, ez követelte a legtöbb áldozatot világszerte.

A harmadik hullám nem volt egységes, és Kína kivételével sokkal enyhébb lefolyású volt. 1919 elején kezdődött Európában, és áprilisig tartott. Az 1920-as években is jelentkezett, de már inkább a szokásos szezonális járványként, kevesebb szövődményt és halálozást okozva.

A spanyolnátha lefolyásában még egy szokatlan dolog észlelhető. Az előző járványokkal ellentétben nemcsak a gyermekek és az idősök körében szedte áldozatait. Kiemelkedően magas volt a 20-40 évesek közötti megbetegedés és halálozás, a halálesetek fele ebbe a korcsoportba tartozott. A halottak 99%-a 65 évnél fiatalabb volt, és a férfiakat érintette nagyobb számban a betegség.

Az ún. népességi halálozási görbe U alakja helyett ekkor W alak jelent meg.

Az egyik magyarázat erre a váratlan jelenségre az, hogy az idősebb korosztály már átvészelt egy 1889 előtti influenzajárványt, így nagyobb védettsége volt az új vírussal szemben. A másik, újabb kutatási eredmény viszont azzal magyarázza ezt a jelenséget, hogy a 20-40 évesek immunrendszere a legerősebb, és egy túlzott mértékű immunválasszal reagált a fertőzésre, amely nagyon roncsolta a tüdő szöveteit. Számos olyan esetet írtak le akkoriban, hogy 12 órán belül meghaltak a betegek hirtelen fellépő légzési elégtelenségben, kékre színeződve az oxigénhiány következtében.

A betegség utóhatásaként sok túlélő küszködött idegrendszeri tünetekkel hátralévő életében, amit a heveny szakban lezajlott agyhártyagyulladás magyaráztak. A járvány megfékezése érdekében az egészségügyi hatóságok karantént rendeltek el. Amerikában



Zsúfolt hangár-kórházterem

igyekeztek a hajók legénységét átvizsgálni; ha beteget találtak, senkinek nem engedték a partraszállást. A csapatszállító hajókon elég volt egyetlen fertőzött katonát, hogy az egész fedélzeten elterjedjen a vírus. A hazaérkező katonák pedig gyorsan szétszóródtak az ország minden sarkába, magukkal hurcolva a betegséget. A hadi helyzet miatt azonban a karantén betarthatatlannak bizonyult, így került át a vírus néhány hét alatt Európába, illetve a többi földrészre. Javasolták a zsúfolt helyek, éttermek, mozik, színházak, iskolák elkerülését, több országban átmenetileg be is zárták ezeket. A villamosokon, vonatokon, utcán szájkendő viselését tanácsolták, ezt a kalauzok ellenőrizték. Sajnos a háború miatt a közegészségügyi hálózat működése elégtelen volt, nem volt elegendő kórházi ágy, orvos, ápoló személyzet. Az otthonukban lévő betegeket sem tudták megfelelően ellátni, gyakran az egész család betegen feküdt, nem volt, aki ételt, italt adott volna a betegeknek, befűtötte volna a lakásukat. A katonai támaszpontok hatalmas teremt alakították át kórházzá, de a zsúfoltság csak kedvezett a járvány továbbterjedésének. Ezt tetézte az immunrendszert gyengítő háborús stressz és az alultápláltság.

Az élelmiszerhiány miatt bevezetett jegyrendszer okozta sorban állás is további lehetőség volt a fertőzés terjedésére. Sok helyütt túrhetetlen lakhatási körülmények voltak, még a szappan is hiánycikknek számított.

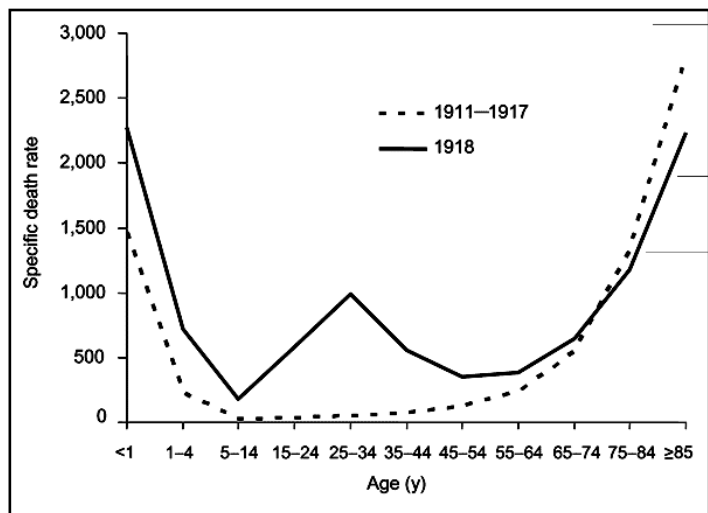
Sokszor napokig nem tudták eltemetni a halottakat koporsó, sírhely és a temetői személyzet hiánya miatt,

így sok áldozat tömegsírba vagy a tengerbe került. Az 1918-as járvány a gazdaság egyes szektorait teljesen megbénította. Pl. Új-Angliában a szénszállítást olyan mértékben hátráltatta, hogy a lakosság nem tudta fűteni otthonait, és az emberek a téli hidegben lakásokban fagytak meg.

A katasztrófa váratlan társadalmi változásokhoz is vezetett, új lehetőségeket nyitott meg a nők előtt. A vírus aránytalanul nagy mértékben sújtotta a fiatal férfiakat, emellett még a háborús helyzet is súlyosbított a munkaerőhiányon. Az így keletkezett rést tölthették be a nők, akik új és nélkülözhetetlen szerepet kezdtek vállalni a gazdaságban. A munkavállalás sok nő számára lehetőséget teremtett a társadalmi és anyagi függetlenségre.

Azóta is zajlottak világjárványok, de nem voltak ilyen pusztító hatásúak. Köszönhető ez a hatékony közegészségügyi intézkedéseknek, a másodlagos fertőzőként fellépő bakteriális tüdőgyulladást gyógyító antibiotikumoknak és a védőoltásoknak. Az influenzajárványok monitorozására országos figyelőhálózatot szerveztek. Az államok közti információcsera a megelőzés egyik legfontosabb pillére, mivel a mai modern világban, a légi közlekedés és az emberek fokozott mobilitásának következtében akár 24 óra alatt a Föld egyik pontjáról a másikra juthat a vírus. A cseppfertőzés kivédése érdekében a személyi higiéné betartása, a rendszeres alapos kézmosás, kézfertőtlenítő használata, járványos időszakban védőmaszk viselése nagyon fontos.

A megelőzés másik legfontosabb eleme a védőoltás, különösen a veszélyeztetett csoportok (2 éven aluli gyermekek, 65 éven felüliek, életkortól függetlenül a krónikus alapbetegségben szenvedők, kóros mértékben elhízottak, várandós nők, egészségügyi dolgozók, szociális intézményekben, zárt közösségben élők, pedagógusok) esetében, de fontos a teljes lakosság évente történő védőoltása is, amivel a fertőzést, illetve szövődményeit lehet kivédeni. ■



Életkor szerinti népességi halálozási görbe

# „...Szabad-e engem hidegen megértni?! Szabad közönnyel előlem kitérni?! Gerjedt lelkemnek ki látta valóját?”

Ady Endre halálának centenáriumára

## Mayer János

■ „Ő volt az, akiben teljes lett az idő, akinek elébe jutottak az előfutárok, aki kimondta a szót, amit ki kellett mondani.” - írta róla Szerb Antal, s ennél többet talán ma sem kell mondanunk. 100 éve, 1919. január 27-én hunyt el Ady Endre, a 20. századi magyar irodalom kiemelkedő alakja, a Nyugat első nemzedékének vezére, fénylő csillaga. Bár két teljes évtizedet sem élt át a szélsőségek korának is nevezett 20. századból, mégis vele és az *Új versek* kötettel kezdődött a modern magyar irodalom, és számos (író és nem író) kortársa hozzá képest határozta meg magát. Bár semmiféle tisztséget nem viselt a Nyugaton, a korszakalkotó folyóiratot sokan vele azonosították, Adyt annak vezérégyéniségének tartották, pedig „csak” rendszeresen publikált benne. Mint afféle zseni, életében és halála után is megosztó személyiség volt, akár írásművészetéről, akár magánéletéről vagy épp politikai-közéleti megnyilvánulásairól esett szó. (Hogy valóban zseni volt-e, vagy csak annak a pózában tetszelegve játszott el egy szerepet, arról megint csak lehetne vitázni, de ezt már kortársai sem tudták eldönteni.) És a hozzá kapcsolódó viták máig sem csitulnak; száz év után is arról polemizálunk, kinek a költője is volt Ady, kik a méltó örökösei, értékítéletei mennyire esnek egybe az általunk favorizált uralkodó eszmékkel, pályájának megítélése ma is komoly érzelmi hullámokat vet. Pedig kevés nagyobb hibát lehet elkövetni, mint azt, hogy igyekszünk a költőt valakik közé sorolni, valakik mögé beállítani vagy éppen kisajátítani. Ahogy maga is írta, „sem utódja, sem boldog őse, sem rokona, sem ismerőse” nem volt senkinek, életműve csak önmagával mérhető, és ellen is áll mindenféle deherozálási kísérletnek. Költészete annyira beleivódott az egyetemes magyar kultúrába, hogy azok is használnak Ady által teremtett szófordulatokat (*kompország, héja-nász, disznófejű nagyúr, a lelkek temetője*), idéznek szállóigévé vált sorokat (*álmodik a nyomor, Hunniában valami készül, a mi urunk: a pénz* stb.), akik soha nem szoktak verseket olvasni.

Mindössze 41 évesen hunyt el, mégis hatalmas életművet hagyott maga után. Bár az általa valószínűleg háromszor is összeszedett vérbajt akkor még nem tudták gyógyítani, pusztán ettől akár még sokáig élhetett volna. (Állítólag testvéröccse, Ady Lajos is elkapta a „francia betegséget”, ám ő utóbb visszafogott,

nyárspolgári életet élve több mint két évtizeddel túlélte bátyját.) Csakhogy a zseni nagy lánggal ég, más fordulatszámra él, mint a hétköznapi halandó, és Ady – betegségének és kiválasztottságának biztos tudatában – habzsolta az életet, halmozta a szenvedélyeket, és soha nem tudott betelni velük. Az élet teljességét kereste rövid idő alatt, és ez mértéketlen élvhajászatba torkollott: nőből, cigarettából, alkoholból semmi sem volt elég, kipróbált különféle narkotikumokat (morfint), egy idő után állandóan altatókon élt. Pihenésre annál kevesebb idő jutott neki, és az ezzel járó túlhajszoltság legalább annyira kikezdte a szervezetét, mint ifjúkori ballépésének maradandó következménye. „S kik rátermettek messiási sorsra: / Belefűltak mámorba, alkoholba” - írta meg Áldomás c. versében (és még sokszor) önpusztításának ideológiáját, ám ez a tényeken mit sem változtat. Az Ady családfáját és sorsát orvos-genetikusi szempontból elemző Czeizel Endre írta a következőket: „Az alkatából és zsenitudatából, valamint a vérbaja okozta »élőhalottságból« következő állandó és leküzdhetetlen belső feszültség az akaratgyenge, túlérzékeny, sérülékeny, súlyos alvászavarban szenvedő költőt mámorból mámorba hajszolta. S így lett Kovalovszky [Miklós irodalomtörténész] szerint »a vers Ady életének kiszakadt, véres darabja, lelki energiáinak ellángolása, gyötrelmes erőpróba, amelytől újra meg újra visszaretten, menekülne, de az önkifejezés kényszere nem enged kibúvót«. A feszültségek, szorongások, gátlások alóli felszabadulás s így a fantázia szabadabb szárnyalása Ady Endrében esetleg segíthette az alkotást.” (vö. Czeizel Endre: *Ady Endre családfájának és sorsának értékelése* = Kortárs, 2000/7.) Kedélyállapota a fenti okok miatt is szélsőségek (depresszió, mániákus alkotókedv) között hullámozott; ezt időnként kezelni tudták, gyógyítani nem. Ezen túl állapotán ronthatott a világon 1918 őszén végigsöprő spanyolnáthajárvány (*Csinszka* és román szolgálójuk is megfertőződött, de ők felépültek a betegségből, az egyébként is nagyon rossz állapotban lévő Ady tüdőgyulladást kapott) és a megelőző, háborús évek számos lelki megrázkódtatása

A NYUGAT folyóirat mély fájdalommal tudatja, hogy szerkesztője és legnagyobb büszkesége

## ADY ENDRE

meghalt.

Szellemi vezére volt ő munkásságunknak a NYUGAT bölcsőkorától s szelleme vezérünk marad a jövőben is! Ezzel a fájdalommal bucsuzunk nagy halottunktól, Nem akarjuk őt elveszteni soha!

A Nyugatnak ez a száma már készen volt, mikor a hírt vettük, hogy a legnagyobb magyar költő meghalt.

A mi legszemélyesebb gyászunk ez, a Nyugat gyásza, azé az egész irodalomé, amit a Nyugat jelentett, s aminek kiindulópontján és csúcspontján az Ő neve állott.

S méltó, hogy a Nyugat következő számát ennek a nagy gyászunknak szenteljük.

De ma, az első megdöbbenésben, alig jut szóhoz bennünk a Nyugatnak gyásza: mert annyira megtölt az a még nagyobb gyász: a magyarság gyásza!

Most nem egy folyóirat emberei vagyunk, nem is az irodalom képviselői: hanem magyarok!

12\*

Ady Endre gyászjelentése a Nyugatban, 1919

is. Egy bizonyos: Ady is a magyarság gyorsan eléggő, inkább csak az utókor által a helyén kezelt géniuszaik közé tartozott.

Igaz persze, hogy a kortársak nemcsak versei és publicisztikái, hanem személyes tapasztalataik alapján alakították ki véleményüket róla. Márpedig Adynak közismerten nehéz természete volt (állítólag apjától örökölte), életmódját még az egyébként lazább erkölcsű nagyvárosi művészvilágban sem lehetett példaeértékűnek tekinteni, és az öntudattól fűtött, zseni-gőgtől sem mentes poéta kegyetlenül őszinte szókimondásával azok közül is sokakat meg tudott bántani, akik szövetségesei lehettek volna, ellenfeleit pedig legalább olyan kíméletlenül gyűlölte, mint azok őt. (Közömbös viszont senki sem volt iránta.) Ugyanakkor személyiségében, külső megjelenésében is volt valami különleges, amivel ez az alig 170 cm magas fiatalember magára tudta irányítani a figyelmet, szinte bármely nőt – köztük jó módú, férjes asszonyokat – le tudott venni a lábáról, és akiben volt valami titokzatosság („Minden-titok”), amely mindenkit kíváncsivá tett, de amelyet igazából senkinek sem sikerült teljesen megfejtenie.

Ha ezt életében nem is érte el, mára aligha kérdéses kiemelkedő irodalmi szerepe, az életművének jelentőségét kisebbiteni akarók érvei leperregnek róla akkor is, ha *Kosztolányi*-féle nagyságok vagy épp mai „kulturharcosok” mondják ki azokat. Az persze igaz, hogy minden Adyval kapcsolatos kategorizálási kísérlet eleve kudarcra van ítélve. Ennek nemcsak az alkotói természet egyszerű és megismételhetetlen volta az oka, hanem az is, hogy ezen a vonalon állandó ellentmondásokba ütközünk akár ideológiai, akár költészettani szempontból vizsgálódunk, a vitriolos tollú publicisztikai munkásságról nem is beszélve.

Mert Adyban szerette saját előképét látni a szocialista-szociáldemokrata, de olykor akár forradalmi kommunista baloldal is, és az életmű egyes elemei akár szolgáltathatnak is alapot erre. Hiszen Ady szívesen publikált a baloldal fő fórumának számító *Népszavában*, számos verse (*Rohanunk a forradalomba*, *Proletár fiú verse*, *Álmodik a nyomor*, *Dózsa György unokája* stb.) és több híres publicisztikája (*A robbanó ország*, *Forradalom*) jól illeszkedik az osztályharcos-marxista ideológiához. Csakhogy Adyt a baloldali kortársak sem fogadták osztatlan lelkesedéssel: tiltakozó előfizetői levelek tanúskodnak arról, hogy az Ady-versek forradalmas tartalmát azok újszerű, látomásos előadásmódjával nem tartják összeegyeztethetőnek. Másrészt Ady harcos híve volt az inkább *polgári radikálisok* és *liberálisok* által szorgalmazott általános választójog bevezetésének. (Egyik legfőbb kávéházi társa a *Budapesti Napló* c. lap alapító főszerkesztője, *Vészi József*, aki egy ideig parlamenti képviselő is volt.) Nyakas kálvinista ösök utódként nem állt tőle távol a *függetlenségi és a magyar nemzeti eszme* sem, ezek viszont inkább jobboldaliságát igazolják. Arról már nem is beszélve, hogy érdeklődéssel tanulmányozta a szociáldarwinizmus elméletét is, amelynek hatása néhány versében visszaköszön (*A fajok cirkuszában*),

pedig hát ezt az eszmét utóbb szélsőjobboldali rendszerek használták előszeretettel. (Furcsa ilyen mondani, de egyszerre volt – jó értelemben vett – nacionalista és internacionalista, akinek munkásságát szomszéd és együtt élő népek nem éppen magyarbarát nemzeti költői is elvarátjukként tisztelték.) „*Egy Ady van. Egy mélyen kálvinista, szocialista, liberális, demokrata, mindenkinél magyarabb és mindenkinél internacionalistább Ady van.*” – írta *Bächer Iván* publicista néhány évvel ezelőtt erősen politizáló esszéjében.

Ugyanígy teljesen ellentmondásos Ady az egyházhoz, valláshoz, Istenhez fűződő viszonya: a Biblia állandó olvasmánya volt, a szervezett egyházzal nemigen tudott mit kezdeni, a Mindenhatóval pedig aktuális lelkiállapattól függően perlekedett, vitázott, hogy aztán annál nagyobb erővel akarjon visszatérni hozzá. (Miközben tagja volt egy szabadkőműves páholyknak és a Galilei-körnek is.) Igazából Ady nem kötelezte el magát egyetlen ideológia mellett sem, talán a többségüket nem is ismerte a maga teljességében (műveltségét jobbra lapokból és folyóiratokból szerezte), inkább arról van szó, hogy *időnként* csaknem mindegyikben találhatott igazolást saját álláspontjára – épp ezért lehet ma szinte bármely oldalról rá hivatkozni. Jellemző erre, hogy nagyváradi zurnaliszta korában előbb a kormánypárti *Szabadság*, utóbb az ellenzéki *Nagyváradi Napló* munkatársa volt, hasonló tüzellel. Legfeljebb abban volt következetes, hogy elkötelezett ellenfele volt a (szerinte) leginkább a *Tisza* család által megtestesített „úri Magyarország”, másrészt azonban büszke volt a „mi fajtánkra”, nemesi őseire és – szemben az őt hazaárulónak bélyegző, svábból, zsidóból lett nagyhangú hazafiakkal – „törzsökös” magyarságára. A Tisza István iránti mérhetetlen ellenszenv sem akadályozta meg abban, hogy szorult helyzetében anyagi támogatásért folyamodjon az általa korábban „vad



Ady a halottas ágyon a Liget szanatóriumban

*geszti bolondnak*”, „*kan Báthory Erzsébetnek*”, „*bomlott fejű kajánnak*” nevezett politikushoz, akit annak meggyilkolása után állítólag megsejtetett. Nagyváradon, majd Pesten is sokat tartózkodott „zsidó társaságban”, nagyvilági, költséges életmódját gyakran zsidó támogatói és művész barátai (*Fehér Dezső*, *Hatvany Lajos*, *Diósi Ödön* stb.) finanszírozták, ám szűk körben gyakran tett antiszemita kijelentéseket is; amikor pedig a számos korábbi zsidó szerető (*Brüll Adél*, *Böhm Aranka*, *Dénes Zsófia*, *Zwack Mici* stb.) után kapcsolata *Boncza Bertával* elmélyülni látszott, Ady is boldog volt, hogy egy majdnem-mágnás, keresztény úrilány tárja felé a karját: „*Egyazon fajtánk, ősi viharok! Harca és ölelése / Várattam két fiatal karod. [...] De mi feledt nászunkban! Szép úr-fajtánk megint találkozik.*” (Óh, fajtám vére)

Nincs könnyebb dolgunk akkor sem, ha költészetét másokéval rokonítani, irányzatokba sorolni kívánjuk. Mert igaz ugyan, hogy képalkotásban, kötet szerkesztésben Ady sokat tanult a francia szimbolistáktól, *Baudelaire*-ék, *Verlaine*-ék *l'art pour l'art* törekvése ige- csak távol áll tőle. Ady versei nem tökéletes formáikkal, a végsőkig csiszolt hangzásukkal, műfaji-technikai virtuozitásukkal tündökölnek, hanem merész gondolattársításukkal; sokat sejtető, de többségében könnyen megfejthető szimbólumaikkal, jelképpé emelkedő költői képekkel ragadják magukkal az olvasót. Ezen túl mi sem állt tőle távolabb, mint a közélettől, politikától való visszahúzódság: számos versének volt aktuális tartalma (sőt, némelyik kifejezetten pártok, társadalmi szervezetek megrendelésére készült); Ady eleve úgy érezte, látnoki kötelessége az állásfoglalás a közélet égető kérdéseiben. S ha a felszínes ismeret és első kritikusi nyugati irányzatok és költői törekvések másolásával vádolták is, alaposabb vizsgálat révén láthatóvá válik, hogy lírájában megtalálható a régebbi korok



Ady temetése

magyar költőinek (Petőfi, Arany, Vajda János, Reviczky, Komjáthy stb.) hatása is, csak ez nem szolgál másolásban, epigonizmusban, hanem gondolataik újraértelmezésében, magasabb szintre emelésében nyilvánult meg. A dekadens költő új értelmet adott a tájköltészetnek, alaposan kiterjesztette a szerelmi líra eszköztárát, a magyarság (és benne önmaga) elé pedig olyan tükröt tartott, amelynek némi meglátásánál találóbbat az azóta eltelt évszázad tapasztalatai után sem tudnánk mondani. „A magyar sors senkinek a szemében sem tükröződött kegyetlenebbül, de szebben sem. Nemesebb értelmet senkiben sem nyert, mint benne, aki értelmetlenségét keseregte. Nem minden írónak van joga hozzá, hogy magát népével azonosítsa; Adynak volt. Ő a magyar sorsot magából beszélte: ide-oda hányt céltalansága: az ő céltalansága volt, de ha csodált valamit népében, akkor is magát csodálhatta benne... Ady nemcsak keseregte a magyarságot, hanem alkotta is” – írta erről Németh László.

Napi értékítéleteiben, bizonyos személyek megítélésében egyáltalán nem volt mindig igazsága, nem is volt épp méltányos korának politikai szereplőivel. Történelemértelmező esszéi (Wesselényi, La Barre – Dózsa György, István király országa) – ha pusztán történelmi szemmel szemmel vizsgáljuk őket – egyáltalán nem szakszerűek, gyakran tévedésekkel, szándékos „csúsztatásokkal” is terheltek. Ám ezen írásai ennek ellenére is élvezetes olvasmányok, mert egy nagy költő, nagyszerű publicista lényeglátó gondolatai, az Ady-versek képvisége, egy-egy komplex kérdéskör jelképpé sűrítése tükröződik bennük. És az aktuális túlzásokon, tévedéseken könnyű felülemelkedni, ha tudjuk, más ügyekben mi csoda lényeglátás jellemezte: az első között ismerte fel, hogy az első világháború az újkori történelem „öskatasztrófiája” lesz (Emlékezés egy nyár-éjszakára), rámutatott a magyarság végzetes eltévelyedésére, megkésett fejlődésére (Az eltévedt lovas, Akik mindig elkésnek, A fajok cirkuszában), a pénz világformáló erejére (Harc a Nagyúrral, A nagy pénztárnok), a modern ember kétségeire az ismert világgal, hittel, istennel, erkölcsi világrénddel kapcsolatban (Kocsi-út az éjszakában), és mindezt a lírai műfajok szűk keretei közé szorítva, néhány sorba tömörítve tette meg. És ellentétben sok, a maga korában kiváló és sikeres költő munkájával, Ady számos sora ma éppúgy aktuálisnak tűnhet, mint egy évszázaddal ezelőtt. Nem hiszem, hogy azért – bár talán sokan szeretnék így látni –, mert Magyarország semmit sem fejlődött azóta. Sokkal inkább azért, mert Ady a nemzetkarakter, de talán általános emberi mivoltunk olyan jellegzetességeire érzett rá ösztönös

módon, amelyek koroktól és politikai meggyőződésektől függetlenül érvényesek és maradandóak. Ha a nyelvi korlátok miatt lírája nem lenne a maga teljességében lefordíthatatlan, akkor Ady minden bizonnyal nem csak a magyar, de a világirodalom kiemelkedően tisztelt alakja lenne, mert – ha témaválasztásai kora magyar valóságában gyökereztek is – az általa megfogalmazott gondolatok nem csak az Ér pocsolás vizében, hanem a „szent nagy Óceánban” is képesek volnának örvényt kavaranni. Zseninek lenni soha, sehol nem volt könnyű (nyilván ma sem az): birtokában lenni a mások által fel nem ismert igazságoknak, küzdeni hozzá nem is mérhető „Tökmag Jankók” méltatlan támadásai ellen, s közben az Élet teljességét keresni – ez korán felémésztette Ady egészségét, s pályája olyan életkorban szakadt meg, amikor mások még érettebb műveiket meg sem alkották. De így nem kellett megérnie a Monarchia általa már korábban megjósolt felbomlását, szinte minden fontos ifjúkori emléke színterének (Érindszent, Nagykároly, Zilah, Nagyvárad) idegen országhoz csatolását, az általa nagy reményekkel várt forradalom elbukását, a magyar külpolitika újabb végzetes tévútra sodródását, hogy a következő évtizedek számos szörnyűségét ne is említsük.

Ady olyan pillanatban halt meg, amikor még „a nemzet halottja” lehetett (ez sem az 1918 előtti úri Magyarországon, sem a Horthy-korszakban nem nagyon lett volna elképzelhető). Temetéséről az állam gondoskodott, a gyászszertartást a kormány megbízásából a Vörösmarty Akadémia szervezte, a költő a Kerepesi (ma Fiumei) úti temetőben díszsírhelyet kapott. Holttestét a Nemzeti Múzeum előcsarnokában ravatalozták fel, a temetésen megjelent Berinkey Dénes miniszterelnök, a Nemzeti Tanács elnöke (Hock János), több miniszter, a politikai és kulturális élet színe-java. A temetésén elhangzó gyászbeszéd egy része maga is a költő „kisajátítására” törekedett: a szociáldemokrata Kunfi Zsigmond oktatási miniszter a forradalom egyik nagy megvetőjét látta benne, az új Magyarországot pedig Ady tanítványának. Rajta kívül búcsúztatta Vincze Sándor szociáldemokrata



Ady Endre síremléke a Fiumei úti temetőben, Budapesten

politikus, a Vörösmarty Akadémia nevében Móricz Zsigmond, a Nyugat nevében Babits Mihály, a Társadalomtudományi Társaság képviselőjében pedig Jászi Oszkár. És persze mindegyikük mást emelt ki az életpályából. Az Adyval és a Nyugattal egyébként gyakran ellentétes platformon lévő Új Idők tudósítója talán nem véletlenül írta némi kritikával: „A Nemzeti Múzeumból temettük, s a ravatala ezen a helyen szimbolikusan intézte el azt a kérdést, amelyért életében annyi vita folyt, hogy a költő kié, hová tartozik, kinek írt és kiket szeretett. Párt és irányzat akarta és próbálja lefoglalni, ez azonban teljesen sohasem fog sikerülni, mert Ady Endre a nemzeté.” (A gyászszertartás részletesebb ismertetése és elemzése Vörös Boldizsár: Két rendszer, két halott, két temetés. Ady Endre és Eötvös Loránd búcsúztatásai 1919-ben c. tanulmányában olvasható. = Médiakutató, 2004 ősz).

S hol tartunk ma? Szinte nincs olyan aktuális esemény, amely mellé ne lehetne egy-egy találó Ady-idézetet illeszteni, bármely oldalán is álljunk a szellemi barikádnak. Sok 20. század eleji költő és író mára kiporni látszik az egyébként igen lassan változó irodalmi kánonból, Ady pozíciója azonban most is megingathatatlanul látszik, ha az 1970-es években ápolt kultuszához képest változott is. S az, hogy életműve, besorolása (besorolhatatlansága) 2019-ben még vita tárgya lehet, egyértelmű bizonyítéka gondolatai aktualitásának. Mégsem szerencsés, ha egy-egy összefüggéséből kiragadott sorával próbálunk igazolást találni a magunk politikai szimpátiáihoz vagy antipátiáihoz – Ady nem alkuszik, ez az életmű ennél sokkal többet ér. És jó lenne, ha hihetnénk abban, hogy ebben a végletekig megosztott szellemi közegben konszenzus teremthető legalább abban, hogy Adyt mindenki magának érezheti. ■

## Városi kitüntetések, 2018

Fotó: Zalavári László



■ Városunk önkormányzata december 15-én tartotta ünnepi ülését, amelyen átadták a 2018. évi városi kitüntetéseket és jutalmakat. Az ünnepi ülésen a következők részesültek kitüntetésben: **Dr. Bábel Balázs** Baja Város Díszpolgára, **Mohayné Katanics Mária** (posztumusz) Baja Város Díszpolgára, **Ligeti László** Baja Várososért, **Dr. Novics György** Baja Várososért, **Varga György** Baja Várososért, **Ádámné Kós Ilona** Baja Város Közszolgálatáért, **Telek Zoltán** Baja Város Közszolgálatáért, **Lantos Kornélia** Baja Város Közneveléséért és Felsőoktatásáért, **Szádeczky Attiláné** Baja Város Közneveléséért és Felsőoktatásáért, **Kántor József** Ba-

ja Város Kultúrájáért, **Mihálovits Katalin** Baja Város Kultúrájáért, **dr. Ádám András** Baja Város Egészségügyéért, **dr. Detkovits Ildikó** Baja Város Egészségügyéért, **Márton László** Baja Város Sportjáért, **Szigetvári Mercédesz** Baja Város Sportjáért, **Nagy István** (posztumusz) Baja Város Fejlesztéséért, **dr. Kovács Zsolt** Baja Város Szociális Feladatai Ellátásáért, **Török Sándorné** Baja Város Pro Caritate Díja, **Bokányi Zoltán** Baja Város Közbiztonságáért, **Miklós Gábor** Baja Város Közbiztonságáért, **Huber Éva** Baja Város Nemzetiségeiért, **Osztrogonác József** Baja Város Nemzetiségeiért, **Bácskai Kornél** (posztumusz) Az 1956-os Forradalom Emlékdíja, **Kristó Luca** Baja Város Polgármestere

**Kitüntető Díja, Schwarcz Maja** Baja Város Polgármestere **Kitüntető Díja, Nagyné Drapkó Mónika** Baja Város Mestere, **Vass Zsuzsanna Mária** Baja Város Mestere.

Január 12-én, a Budapest Kongresszusi Központban megrendezett gálán adták át a magyarországi németek legmagasabb kitüntetését, a **Magyarországi Németiségért Arany Dísztit**. Ebben az évben a három díjazott egyike **Emmert József**, a bajai Magyarországi Németek Általános Művelődési Központjának munkatársa volt. *Minden díjazottnak és kitüntetettnek sok szeretettel gratulálunk!*

A Bajai Honpolgár szerkesztősége és a Bajai Honpolgár Alapítvány Kuratóriuma ■

## Negyedszázad a Honpolgár szolgálatában

Fotó: Sándor Boglárka



■ Bajai olvasóink jól tudják: az, hogy előfizetőink lapunkat időben, a legtöbbször a megjelenés napján kézbe vehetik, terjesztőink lelkiismeretes munkájának is köszönhető.

Jórészt ügyszereletből és lelkesedéséből végzett tevékenységükért mindannyian csak hálával és köszö-

nettel tartozunk nekik. E kis terjesztői csapat doyenje volt GÖMZSIK IMRE, aki több mint két évtizeden át lankadatlan erővel vitte házhoz a Honpolgárt, és a legutóbbi időig hosszútávú futó-versenyek aktív résztvevője volt.

Imre bácsi alig 88 évesen döntött úgy, hogy ideje a pihenésnek (legalábbis ami a terjesztést illeti). Köszönjük neki fáradhatatlan és pontos munkáját, a „Honpolgár-család” (melynek természetesen tagja marad) továbbra is szeretettel gondol rá.

Minadnyian jó egészséget kívánunk neki!

A Bajai Honpolgár szerkesztősége és kuratóriuma ■

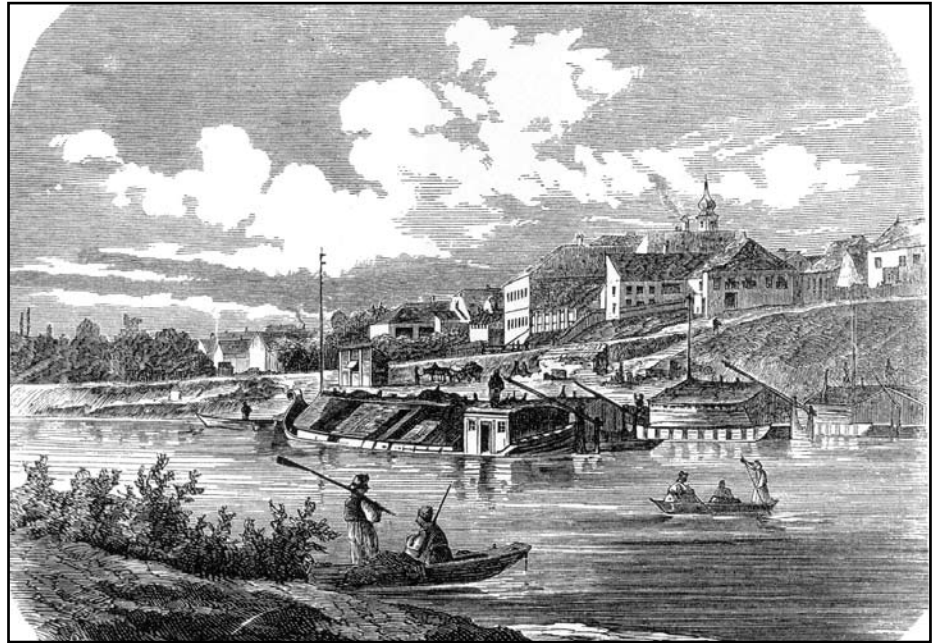


# A Sugovica az 1850-es években

## Nebojszki László

■ A tartósan alacsony vízállás miatti vízminőség változás nyomán 2018. augusztus 7-én bezárták a Sugovica kijelölt fürdőterületét, majd a Duna városunknál lévő vízmércéjén leolvasott érték a korábbi bajai minimumot – 2003. augusztus 31-én 51 centiméter – megdöntve augusztus 24-én 48 centiméterre csökkent. Ez a szélsőérték sem bizonyult azonban tartósnak: a [www.hydroinfo.hu](http://www.hydroinfo.hu) oldal Bajára vonatkozó adatai szerint október 27-én 28 centiméter lett az új rekord. A kisvízes időszak jelentősen megnehezítette a Duna főmedrének partján fekvő bajai kikötő forgalmát és a folyami áruszállítást.

A kereskedelmi célú hajózás itteni gondoljai nem új keletűek, csak korábban másutt jelentkeztek: nagyjából a 20. század első negyedéig a Sugovica szolgált a be- és kirakodással járó hajóforgalom helyszínéül. Az említett, közvetlenül Baja mellett elfolyó mellékág legfőbb problémáit a feltöltődés (a belépő víz sebessége csökken, ezért a lebegtetett hordalék kiüledik) továbbá a magaspart felszín alól kilépő vizei által a mederbe szállított finom homok-homokliszt és a lejtőirányú rézsűcsúszások jelentették. Mindezek nyomán – a hajózást megnehezítve – csökkent a Sugovica medrének nedvesített keresztmetsvénye. A Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltár Bajai Fiókleveletár *A megyei törvényhatóságok és törvényhatósági jogú városok* című, IV. 1416. jelű raktári egység Baja Város Mérnöki Hivatala 4082. lajstromszámú dobozában található az 1849-



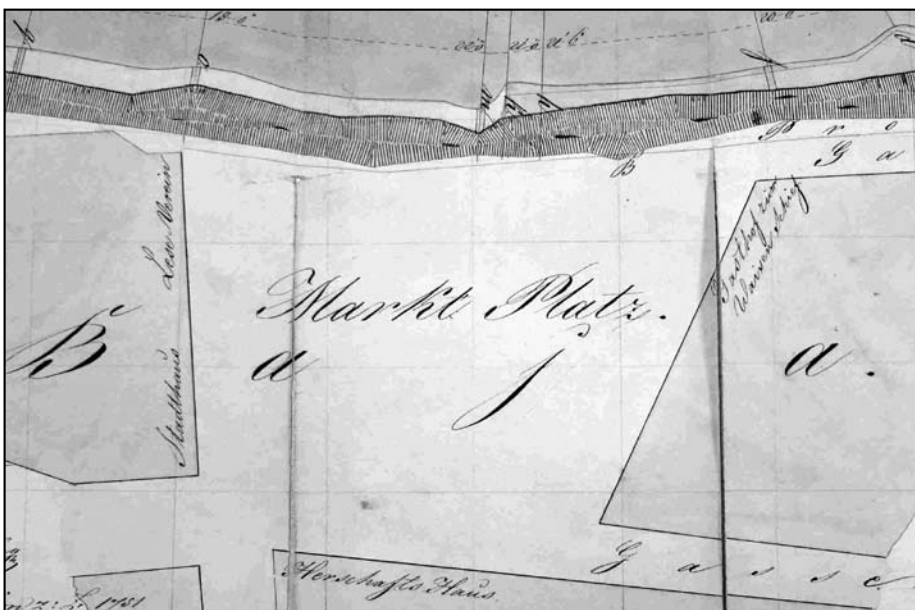
A „Magyarország Képekben. Honismertető Folyóirat.” 1867. évi V. füzetének 267. oldalán megjelent kép bal szélén, a hajó orra előtt jól látszódik a Sugovica-part problémás rézsűjének egy része.

1860 között létező Szerb Vajdaság és Temesi Bánság előírásainak megfelelően zömében német nyelven, gót kézírással készített azon anyag, amely az említett időszak sugovicai munkálataival kapcsolatos – sajnos nem összes – iratait tartalmazza és cikkünk forrásaként szolgált.

A korabeli helyzetről *Poroszkay Ignác* cs. és k. mérnöknek a cs. és k. Bajai Járási Építészeti Hivatalnál 1852. augusztus 22-én keltezett, a gondokat részletező és orvosolni javasoló építési leírásából kaphatunk

képet. Eszerint a város legszebb részén kialakult partszakadás a borpiacnál (ez a mai Halászpárt) indult meg, és olyannyira továbbterjedt, hogy a sétány B-vel jelölt pontjánál leomlott a piactér (ma Szentháromság tér) burkolatának egy része (lásd a mellékelt térképet).

A mérnök szerint a szakadó part rézsűjének hajlása 1:1,5 (ez a vízszinteshez képest 56,3°-os szöget jelent), magassága 10-11 öl (budai öllel számolva 19-20,9 méter) továbbá összetétele 80% homok és 20% agyag. A part felszín alatti vízerekkel átszótt, amelyek forrásként kilépve az állékonynak egyáltalán nem mondható rézsű talaját hordalékként folyamatosan a Sugovica medrébe viszik. A kis folyási sebesség dacára (a mérnök szerint nagysága 2-3 láb másodpercenként, ami 0,6-0,9 m/s) ezt a vízáramlás részben továbbvitte, és a Duna-ág az évek során egyre jobban feliszapolódott: a leírás szerint a megrakott hajók már átlagos dunai kisvízállásnál sem tudnak közlekedni. (Itt érdemes megjegyezni, hogy ennek a „kis folyási sebesség”-nek ma nagyon örülnénk, de ne felejtjük el, hogy abban az időben nem volt lezárva a Szeremlei-Duna: ezért lehetett nagyobb a víz sebessége; továbbá nem létezett a Türr-átvágás és a Deák Ferenc-zsilip a Ferenc tápcsatornával.) Az előzőeken túl további gondot okozott, hogy a rézsű laza talajszerkezetű lábazati része alámosódott, és a szakadópart felső része szabálytalan darabokban omladozott.



A Platz szó felett látható a B betűvel jelzett omlás (Stadthaus – városháza, Lese-Verein – olvasóegylet, Markt Platz – piactér, Herrschafts Haus – urasági ház, Gasse – utca, Gasthof zum Weisen Schief – Fehér Hajóhoz címzett fogadó)

A német **Faschine** szónak a magyar átírata először a **fasina** lett, amely a későbbiekben tartalmának megfelelően a **rözsemű** elnevezést kapta. A vízépítésben nem is olyan túl régen a **rözset** partbiztosításra, mederelzárásra stb. használták. Anyaga a folyók feltöltődött részein megtelepedő fűz-, nyár- és égerfák egyenes fiatal hajtásai vagy a hullámtéri véderdők gallyai (azért is kedvelték, mert gyakran megtalálhatók voltak a felhasználás helyén vagy ahhoz közel). A 2-4 méter hosszú és 2-5 centiméter átmérőjű szálaból mintegy 30 centiméter átmérőjű **kévk** készültek (fűzfa gúzzsal vagy lágyvas huzallal összekötve). A kévből a beépítés helyén, bak és lánccal segítségével (vagy gépen) szükség szerinti hosszúságú **rözsekolbászt** gyártottak. Ismeretes a jellemzően 6-10 méteres **rözsehenger**, amelyet kötőállványon készítettek, és belül terméskő forgács, törmelék vagy hordalék magot tartalmazott, tehát a rözsekolbásznál jóval nehezebb volt. A part időszakosan vízzel borított részére a rözsűhöz megfelelően rögzített **rözseterítés** került. Előzőeken túl a meder fenékbiztosításához, vezetőművekhez stb. használták, előbbiekhez a **rözsepokróc** vált be. A rözsemű elemeit horgos cövekkel, füles karóval rögzítették a rözseterítés került. Előzőeken túl a meder fenékbiztosításához, vezetőművekhez stb. használták, előbbiekhez a rözsepokróc vált be. A rözsemű elemeit horgos cövekkel, füles karóval rögzítették a talajhoz vagy az épület m kapcsolódó eleméhez. Előzőeken túl a rözset előszeretettel használták a partok hullámverés elleni védelmére, tovább karók köz befont rözsekből és földből emelték a rözsegátat.

A leírás készítése előtt néhány évvel ezen a problémás szakaszon partvédelmi céllal a legmagasabb vízállás szintjét meghaladó magasságig cölöpözést végeztek, ez azonban túlságosan költségesnek bizonyult, hamarosan alámosódott, és a vízbe dőlt. Ezt követően a partot rözseterítéssel fedték, de ez sem bizonyult tartósnak: szakszerűtlenül rakták le, elmaradtak a szükséges

kötések-rögzítések (nem használtak rözsekolbászokat sem), végül a víz tönkretette. Mivel kisebb részek megmaradtak belőle, továbbra is bíztak a rözseterítésben, mint megoldásban, és a partszakaszon újra ezt alkalmazták. Ugyan most sem használtak rözsekolbászokat, de már nagyobb odafigyeléssel dolgoztak és sűrű cölöpözéssel sikerült a megfelelő rögzítés is. Ezzel a helyzet konszolidálódott, tehát a partborítás megfelelt a célnak.

A már említett B-vel jelölt pont utáni, dél felé eső részen azonban szakadások történtek, amellyel az olvasóegylet épülete, a sétány további szakasza és a kapcsolódó piactér-burkolat került veszélybe. Ezért 94 öl és 4 láb hosszón – mintegy 180 méteren – szükségessé vált a part rözseterítéssel (rözsekolbászok, cövek és leterhelő anyag felhasználásával) történő biztosítása. Mivel az elkészítendő partborításnak egyúttal hajórakodó helyként is szolgálnia kellett, Poroszkay a rözsemű koronáját (95 centiméter) magasabba

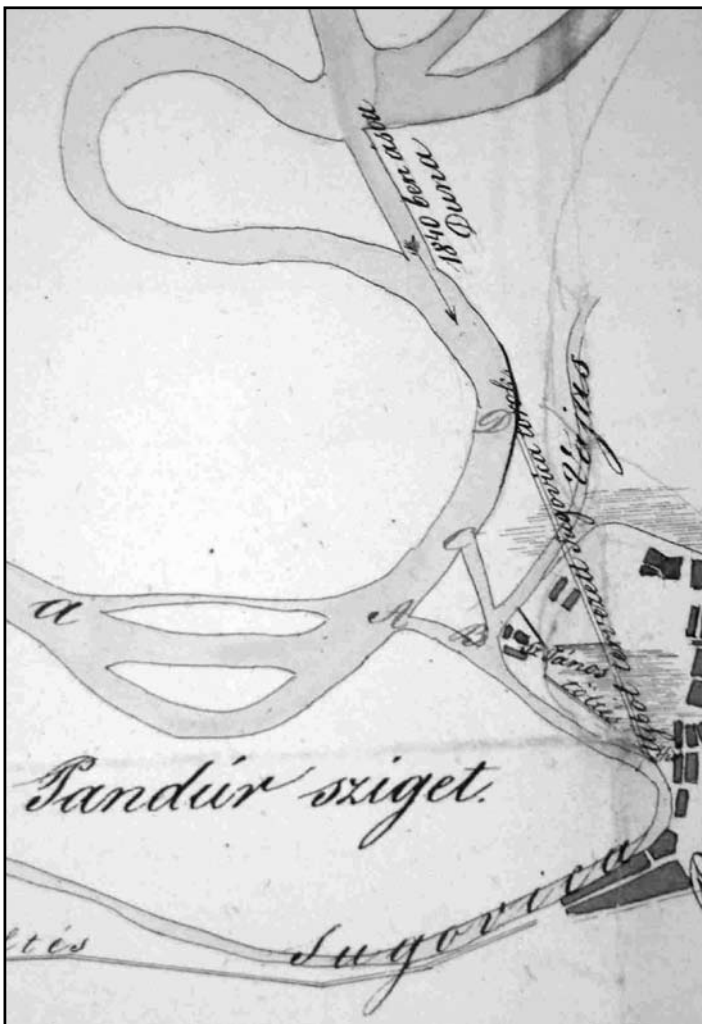
tervezte, továbbá a felette lévő részút tisztítás után fűz- és akáccsometékkal sűrűn beültetni, valamint fűmaggal bevetni javasolta. Az előzőeken túl a mérnök a magaspart lábánál (a korona felett) egy olyan csatorna kialakítását is ajánlotta, amely a fakadó vizeket összegyűjtés után a Sugovicába vezetné (ez a megoldás az övárók feladata az óvni kívánt területre kívülről – jelen esetben felülről – érkező vizek elvezetése). A járási hivatal előterjesztésében készült leíráshoz Poroszkay Ignác részletes tervrajzokat és költségvetést is mellélt.

A Sugovica jelentőségének körvonalazásán túl újabb gondokat jelzett az 1852. december 17-én tartott városi tanácsülés *Szevits Döme* polgármester aláírásával ellátott kivonata, amelyben a tartomány támogatását kérte:

„Előterjesztvén az: miképpen a Sugovicza folyam – mely különben e' város kereskedése élénk kivirágzására és boldogítására egyedüli mód és eszköz volt – naponként mindinkább elzátányosítatik, és ma holnap e' város – a' mely, különben teméntelen áldozat- és adakozáskészséggel igyekezett önjava és a' közjó tekintetéből azt fentartani – egészlenni elzátányosításával kiszámíthatatlan kárt és károsodást szenvedni kénytelenitend.

Naponkénti tapasztalás tanusította azon szomorú meggyöződés – hogy Baja városa, felső bátsnak kereskedési kulcsa Sugovicza folyamot, mint egyedüli fő kincset elveszteni kénytelenitend – agodalmas érzetre indítván e' tanács és községet minél fogva okszerűen kifejtendő alázatos felírásban megkérteni rendeltetvén, e' tartományi magas kormány: miszerint méltányolva e' Városnak és terjedelmes környékének Sugovicza folyam netalántani megszűnésével – történendő kiszámíthatatlan károsodását Duna folyam vizének Sugoviczába beömlését – egy a' már fenlévő csatorna torkolatán több ölekel felüli ujcsatorna ásatásával elősegíteni és ezen fontos érdekében is lévő kérdést megvizsgáltatván a város és környékének agodalmas sorsán – segíteni kegyeskedjen.”

Papp Zsigmond városi mérnök a korabeli viszonyokról térképet készített, amelyre rá-

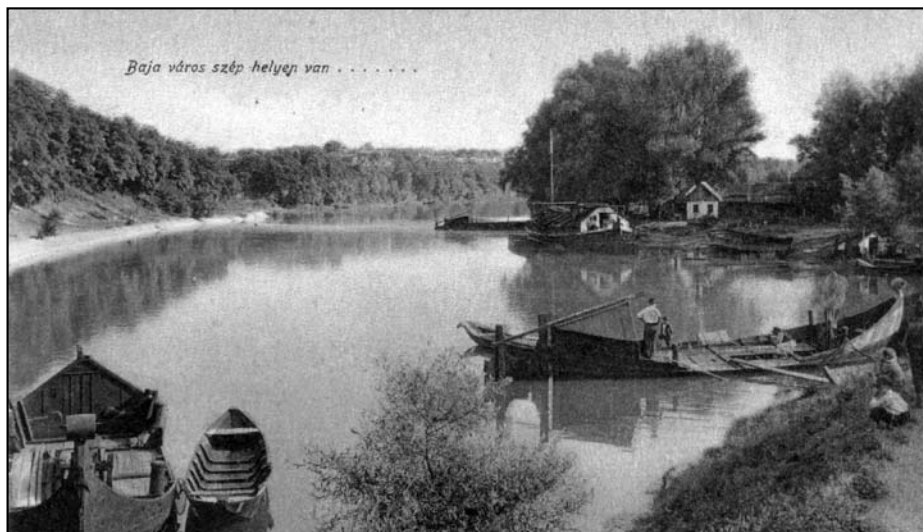


Papp Zsigmond térképe a szóban forgó új Sugovica-torokkal: a térképen A-B az eredeti, C-B pedig az 1845-ben ásott torkolat, a D pontnál kezdődik, és közvetlenül szinte a bajai főtér alatti részig húzódik a felirat szerint az „Újból tervezett Sugovica torok”, utóbbi megvalósításához kérte a város a tartomány támogatását.

rajzolta a tanácsülésen szóba került újonnan kialakítandó torkolatot. Ezzel is összefüggésben kapott megbízást Poroszkay Ignác a Baja környéki Duna-szakasz és a Sugovica teljes hosszának viszonyait elemző tanulmány készítésére (erről lapunk 2018. január-februári számában *Adatok a Baja melletti Duna-szakasz 1805-1853 közötti változásaihoz* címmel részletesen írtunk).

A temesvári tartományi építési igazgatóság a Sugovica előzőekben részletezett partbiztosításával kapcsolatosan sokallta az építkezés költségeit, továbbá más helyeken végzett hasonló munkálatok tapasztalatai alapján úgy látta, hogy a rőzseművek ritkán felelnek meg a célnak, ezért elkészítette a legmagasabb vízálás fölé 3 lábbal (95 centiméter) magasodó és 9 coll (24 centiméter) vastag kőből készíthető partburkolat, valamint kőhányás (itt vélhetően lábazati kőszórásról lehet szó) költségtervezetét. Ebből kiűnt, hogy a rőzsemű 13 672 forint és 30 ½ krajcár összegével szemben a kőművek 7 388 forint 34 ½ krajcár, tehát utóbbi nemcsak gazdaságilag, hanem műszakilag is kedvezőbb. Erről *Kovátsits* biztos 1853. május 23-án keltezett levelében értesítette a bajai polgármesteri hivatalt.

A tervezett munkálatokkal kapcsolatban *Fischer* építési főtanácsos foglalta össze a temesvári építési igazgatóság végső álláspontját, amelyet 1853. november 3-i keltezéssel terjesztett be a tartomány legfőbb vezetésének. Ebben a korabeli helyzetet részletezve megjegyezte: az eredeti Sugovica-torkolat (A-B) közel derékszögben torkolt ki a Duna főmedréből, így csupán a hordalék finomabb része jutott a mellékágba, amelyet az ottani kisebb vízsebesség tovább tudott szállítani. Az 1845-ben ásott új torkolat (C-B) iránya miatt is (kedvezőtlen a hordalékjárás szempontjából és sok uszadék sodródott be a mellékágba), és azért is, mert nem épült ki teljes szelvényvel (bővítését a víz erejére bízták) több lett a hordalék, továbbá a Papp Zsigmond mérnök terve szerint a D pontnál kiágazó új torkolat várhatóan tovább fokozná a Sugovica zátonyosodását: előzőek alapján *Fischer* főtanácsos nem javasolta az új átmeneszt. Állásfoglalásának alátámasztására a bécsi Duna-csatornát említette példaként: 2 millió forintba került, és évente kotrás szükséges az állapot fenntartásához. A Sugovica szabályozása jóval kisebb költséggel járna, mégis jelentős összegbe kerülne minden esztendőben a hidraulikai viszonyok és a hajózhatóság megőrzése. A főtanácsos szerint a Duna főmedre folyószabályozási művekkel nincs állandósítva-rögzítve, a mellékág rendezése ennek megtörténte előtt már csak ezért sem jöhet szóba. *Fischer* emellett röviden utalt a Poroszkay Ignác különböző döntéshozó intézmények-



A Sugovica a 19-20. század fordulóján

nél beterveztett elaborátumára – a bácskai Ferenc-csatorna Baján keresztül Bezdántól Pestig történő összekötésének tervére, ezt folyóiratunk 2018. márciusi számában *Terv a Ferenc-csatorna Pestig történő meghosszabbítására* címmel ismertettük –, amelyről megjegyezte: a beterveztett dokumentációnál alaposabb megfontolást igényel. Temesváron a Helytartótanács a szakvéleményt elfogadta, és a tervezetek államköltségen történő megvalósításához nem járult hozzá, erről a zombori a körzeti hatóság értesítette a bajai illetékeseket.

Az iratanyagban a következő dokumentum az 1854. december 2-án tartott bajai tanácsülési jegyzőkönyv kivonata, amely szerint a város önerőből kissé javított a Sugovica partján kialakult állapotokon, de ez még messze nem jelentette a gondok teljes megoldását:

*„Beadván Göröncser Ignác tanácsnok, és Kerék Sándor képviselő urak a j. könyv 647. sz. a. történet kiküldetés folytán eljárásukról szolló hivatalos tudósításukat jelentik miképpen a főcsatorna kifolyása és a piaci lépcsők közötti romladozott partot árlejtés útján Vida Josef vállalkozó által kifasínartván, környörögven e főből 80 F pengőt kiutalványoztatni.*

*Tudomásul vétetvén, pengő nyolczvan számszerint 80 F házi pénztár kiadásába rendeltetik. Többnyire minthogy e tanács község által történet felterjesztés folytán a sugoviczai part erősítési kérdése, már a mélyen tisztelt magas tartományi helytartóságnál keresztül ment, és a mult évi jegyzőkönyv 476. sz. a. az é részben érkezett felsőbbi intézvény tárgyalatott is, és később az e. j. könyv 794. sz. a. kifejtett okok tekintetéből a partnak tervezett modoni erősítése fogamatba nem ment, ezenel Sándor György képviselő úr elnöklete alatt Göröncser Ignác Báthory Tivadar tanácsnok - Szakáll Josef és Novák Josef képviselő urakból összerkezett választmány kiküldet-*

*vén, megbizatik miképpen Sugovicza partjának tellyesítendő erősítése tekintetében szakértő egyén - mémök hozzájárulásával az e tárgyra vonatkozó iratoknak irányul használandása mellett alapos helyszíni vizsgálatot tartván e részbeni eljárásukról jelentésüket véleményük kíséretében ide terjesszék. Hasonlóan a' Sugovicza folyamnak naponkint hanyatló és majd nem a tellyes elapadás, elzátonyosítás veszélyének kitett a' városra való nézve kártékonyan és nyomasztólag ható helyezette, mi modon lehető javíthatása tekintetében? Itt is az e tárgyra vonatkozó iratok, és előbbi intézkedések felhasználandása mellett vizsgálatot tartván azt ide bemutassák.”*

A Duna-part (az eredeti német szövegben ez szerepel, de itt nyilvánvalóan a Sugovicát kell érteni) az 1855 márciusi komoly esőzések és a hullámverés miatt alámosódott, ezért *dr. Mándits Tivadar* járási hivatalvezető március 30-án keltezett levelében arra kérte a város képviselőit, hogy április 8-ig küldjék el a zombori körzeti hivatalnak küldendő szakvéleményéhez a témával összefüggő javaslatokat. Baja tanácsulése számára 1855. április 4-én keltezett beterveztésében *Sándor György* választmányi elnök foglalta össze a helyzetet:

*„Alulírott Választmány szakértő mémök Papp Zsigmond Ur, továbbá már ugyan é tárgyban jártas egyénekkal tanácskozván, és á hely színén is vizsgálatot tartván, sugoviczai part omlásnak é következendő okait tapasztalták:*

*1<sup>or</sup> A part rendkívül magas, és á nagy nyomás tetemessen elősegíti az omlást.*

*2<sup>or</sup> A part legporhanyobb homokból állván részint á kiszivárgó föld alatti természetes források, részint maga á folyam által porhanyítottván és mindinkább lágyítottván az omlásnak beállani kell.*

*És minthogy á föld alatti forrásokat emberi erőn felül áll szabályozni, másfelé vezetni, á*

választmány véleménye az lenne, miképen a legveszélyesebb és oly helyeken hol maga a folyam is a partra nézve káros hatást gyakorolhat avagy nyolcz helyen is szilárd sarkantyukat építeni, továbbá azon helyeken, hol a part omlásnak kevésbé veszélyes ügyes beosztással fasinázás által az omlást gátolni.

A mult évekről tervezett de nem foganosított kőhányás általi erősítés a Választmány nézete szerint azon oknál fogva mert a Sugovicza leginkább azon a helyeken hol a part omlik rendkívül öszkeskenyitve lévén meredek mélységű é szerint ha a kőhányás foganosítatnék könnyen azon baj éretnék el, hogy a folyam maga egészen eltorlaszoltatna, és hajókázhatatlanná lenne.

A mi pedig a Sugoviczának hanyatló folyási állapotát illeti, é kérdés már 1853. évben felsőbb helyen tárgyalatván leginkább azon oknál fogva mert maga a Duna folyam nincs é helyen kellőleg szabályozva annál inkább Sugoviczának mint mellék ág szabályozásának status intézkedésből megtörténni nem lehet, - de ha a Város önköltségén ezt foganosítaná elviselhetetlen kiadásokra késznek kellene lennie. A dolog ily helyzetében gyökeres javítás nem lévén foganosítható, vizagstálására é tanácsközségnek megjegyzi é Választmány miképpen a Sugovicza folyam leginkább é téli jégmenet által észrevehetőleg élénkebb és sebesebb let sőt tapasztalhatólag a zátonyosítások is tétemessen enyésztek, és így természetes úton javulását vámi méltán lehet."

Az előzőekben leírtakkal kapcsolatos a járási hivatalnak megküldött 1855. április 4-én megtartott bajai tanácsülési jegyzőkönyv kivonata, amelyből az alábbi részletet emeljük ki:

„Tekintve a dolgok jelen helyzetét é városi tanács é község a fennebb felhozott körülmények tekintetéből alázattal oda nyilatkozik, miképpen nézete szerint a legveszélyesebb helyeken különösen ott, hol a Sugovicza folyamát az omlást elősegíti szakértő rendes beosztás szerint szilárd sarkantyúkat építeni és az omlékony helyeken közte a fasinázásali erősítést folytatni kellene, ily értelmű nyilatkozat leendő cs. kir. járásfőnökséghez alázattal felterjesztendő. És amennyiben netalán az illető cs. kir. hatóság vagy felsőbb vizsgálati küldötség e tanács község által itt tervezett erősítési módnál jobbat, a célnak megfelelőbet, de még is olyant melly é városnak pénztári állapotával öszvefér, és rendkívüli nagy kiadásal öszvekötvé nem léssen k. felmutatni képes foganosítandásul elfogadni kész és azt örömet várja. De minthogy a part naponkénti lassú omlásának elnézése é illetőleg a kisebbszerű javítások elmulasztása nagyobb baj, és terhesebb következeseknek szolgáltathat okot, és alkalmat, és így előgondoskodásból é tanács község fasina beszerzését különösen a még mostani idő kedveztével elrendelni kényszerítve látván magát a sürgető szükségéttől inditva ezenel megbizatván Rajcsányi Josef tanácsnok, és Tokajlits János képviselő urak miképpen szemügyre véve a tellyesítendő nagyobb

szerű munkálatot a lehetőleg megközelítve elégséges fasina, és karó mennyiséget árlejtés útján haladéktalanul beszerezni iparkodjanak, eljárulásukról szolló jelentésük beavatván."

A témában dr. Mándits Tivadar járási hivatalvezetőnek a bajai polgármesteri hivatalhoz 1855. július 8-án keltezett levelében az ügyben megtett korábbi lépések ismertetésén túl a partvédelmi és -biztosítási munkálatok megindításával kapcsolatos eljárás (anyagbeszerzés, előkészületek stb.) megkezdésére szólította fel az illetékeseket.

Városunk Duna-ágának problémái a későbbiekben számos alkalommal igényeltek beavatkozást: legutóbb a Széchenyi 2020 program keretében a Bajai Sugovica magasparti szakaszának megtámasztása, az épített és természeti környezet védelme elnevezésű projekt keretében a 21. század technológiájával 2015 szeptemberében fejeződtek be a Sugovica rézsűállékonyosságát és partvédelmét várhatóan hosszú időre biztosító munkálatok, továbbá kiépült a kapcsolódó monitoringrendszer, illetve évente történik mederkotrás a hajózási útvonalon. Ugyanakkor tudni kell: az esetenként tartósan alacsony dunai és ezzel együtt sugovicai vízállás további kihívást jelent. A kialakuló helyzetben talán leginkább a táj adottságait-lehetőségeit figyelembe vevő, adaptív szemléletű vízszabályozás eszközeivel lehetne javítani. a korabeli viszonyokról ■

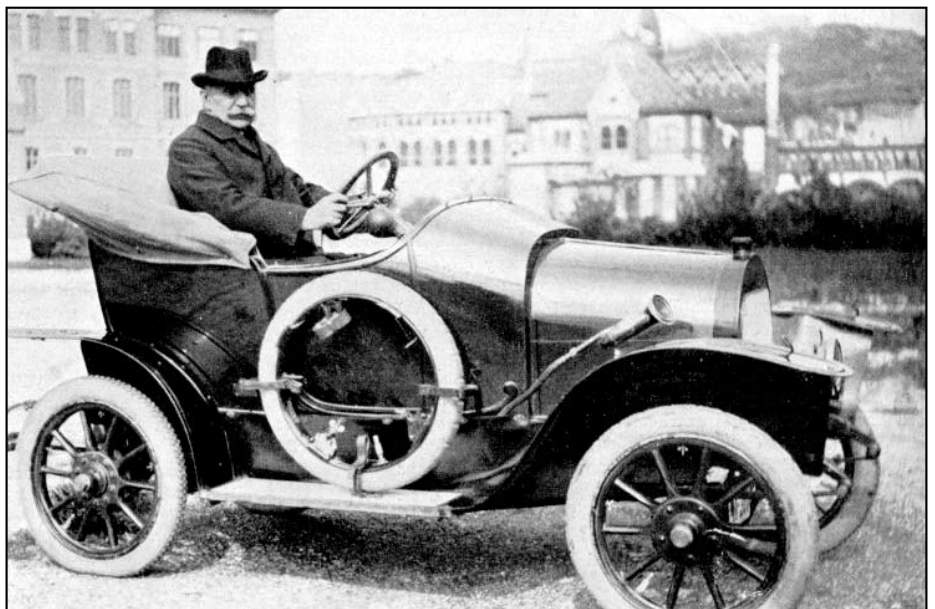
## A KRESZ születése

### Sarlós István

■ Az autózás ma a mindennapi életünk része, az emberek többsége el sem tudná képzelni nélküle az életét. A meghatározott szabályok szerint zajló gépjárműforgalom szabályrendszere ugyan folyamatosan változik, de a vezetői engedély megszerzése mindenki számára fontos mérföldkő az életében. Az első automobilt, egy Benz Velort Magyarországra 1895-ben Hatschek Béla mérnök hozta be; elsősorban Budapesten használta. A 19. század végén Budapest világváros volt, ennek ellenére az autózás mint közlekedési forma lassabban terjedt, mint az Osztrák-Magyar Monarchia „másik” fővárosában, Bécsben. Az élénk közúti forgalom szabályozásának igénye a nyugati vármegyék nagyobb – de szűk utcás belvárosai miatt nehezen közlekedhető – városokban merült fel először. Sopron, Győr és Pozsony voltak az első városok, amelyek már 1904-ben kérték egy átfogó, a gépjárművekre vonatkozó országos közlekedési

szabályrendszer kialakítását a belügyminisztériumtól.

Gróf Tisza István első kormányzásának idején a miniszterelnöki és a belügyminiszteri



hivatal is betöltötte. A szokatlanul erőszakos módszerekkel kormányzó Tisza idejében a magyar politikai élet a végletekig polarizálódott, az ország politikai válság felé sodródott, amelynek következtében a kormányzó Szabadelvű Párt szétesett, az 1905-ös választásokat az egyesült ellenzék nyerte meg. A támogatás nélküli „darabont kormányt” gyorsan váltotta a választásokon győztes „szövetkezett ellenzék”, *Wekerle Sándor* kormánya, a politikai élet megnyugodott, lassan visszatért a normális kerékvágásba. A politikai élet megnyugvásának, az erőviszonyok rendeződésének jeleként 1907-től több vármegyei feliratot is elkezdett tárgyalni a belügyminisztérium, így ismét előkerült a gépjárműközlekedés országos szabályozásának ügye. A belügyminiszterhez címzett feliratot ismét Sopron vármegye alispánja kezdeményezte, de az 1904-es felirattól eltérően most széles körű országos támogatást kapott, 1909 folyamán a törvényhatóságok egyenként támogatták a beadványt, és kérték az országos szabályozást.

„3366/1909 kig. sz. [közigazgatási szám]

Sopron vármegye közönségétől.

310/B. sz. [belügyminisztériumi szám]  
13176/1908. szám.

Tárgy: Az automobil forgalom országos szabályozása.

Belügyminiszter Úr!

Az 1904. évi december hó 12-én 1043/b. gy. [belügyminisztériumi gyűjtőszám] 18411/1904 sz. fölriratban kértük Nagyméltóságod elődjét, méltóztassék oda hatni, hogy az országszerte növekvő automobil forgalom országos szabályozást nyerjen. Rámutattunk már akkor azon számtalan balesetre, amit az automobil forgalom okozott, javaslatba hoztuk azon általános szempontokat, amelyek a szabályozás alkalmával különösen figyelembe veendőek lennének; megemlégtünk végre azt is, hogy a távolsági forgalomra berendezett automobilon közlekedése sikerrel csak országosan és nem partiálisan volna rendezhető.

Számos társ törvényhatóság azon értesítéséből, hogy Nagyméltóságod az automobil forgalomra vonatkozó szabályrendeleteket jóvá nem hagyta, mert a kérdés országos szabályozás alatt áll, azon következtetést merítjük, hogy Nagyságod javaslatunkra helyeselte és az eljárást az országos szabályozás tárgyában már folyamatba tette.

Midőn ezért egyrészt köszönetünknek adunk kifejezést, másrészt újból kérjük Nagyméltóságodat, hogy az előmunkálatok lehető gyorsításával méltóztassék intézkedni, hogy ezen országos közbiztonsági tekintetből elsőrendű érdeket szolgáló szabályozás mielőbb életbe léptethető legyen.

Sopron vármegye törvényhatósági bizottságának Sopronban, 1908. évi október hó 13-án és folytatva 14-én megtartott rendes közgyűléséből.

Sopron vármegye közönsége nevében:  
*Hajas Antal, alispán.*”

A soproni kezdeményezés november 8-án érkezett meg Bajára, a november 28-án tartott tanácsülésen – támogató jelleggel – a gazdasági bizottság elé utalták az ügyet, hogy részletesen tanulmányozza át az előiratokkal együtt, és tegyen javaslatot a folytatásra. A gazdasági bizottság 1909. január 4-én tartotta a soron következő ülést, így az automobil-közlekedés szabályozásának kérdése is ekkor került napirendre. A témáról a bizottság jegyzőkönyvet készített, amelynek szövege tartalmazza az 1904-es soproni javaslat összefoglalóját:

„Jegyzőkönyv.

*Felvetetett Baján a városi gazdasági hivatalnál 1909. évi január hó 4-én délután 4 órakor tartott gazdasági bizottsági ülés alkalmával a városi tanács 23.705 kig. számú intézkedése folytán.*

Jelen voltak.

*Weisz Nándor tanácsnok, bizottsági elnök, Lakner István főszámvevő, Rauschenberger Ferenc tiszti mémök, Ertl József és Lerner Antal bizottsági tagok.*

Tárgy. Sopron vármegye alispáni hivatalának múlt évi október hó 14-én 13.176/1908 számú átírtára az automobil forgalom országos szabályozása tárgyában kelt fölterjesztés pártolása és hason szellemű felirat intézése iránt.

[Itt következik az 1904-es soproni előterjesztés szövege bemásolva!]

>>Belügyminiszter Úr!

*Tekintettel azon számtalan balesetre, amelyet a vármegyénken, különösen az osztrák határszélen folyton növekvő automobil forgalom már addig is okozott, sürgős szükségnek tartjuk az automobil forgalom korlátozását. Minthogy pedig annak a szabályrendeletileg, helyhatóságok által való korlátozása a dolog természeténél fogva célhoz nem vezethet, kérjük Nagyméltóságodat, méltóztassék oda hatni, hogy az automobil forgalom országszerte mielőbb szabályozást nyerjen.*

Célszerűnek tartandók az ellenőrizhetőség szempontjából az automobil tulajdonosoknak kötelezését arra, hogy bejelentett és távolról fölismerhető számokat alkalmazzanak a gép mind a négy oldalára és a lámpákra. Meg lenne állapítandó a használandó sebesség, különösen el kellene tiltani belterületeken közönséges járművek gyorsaságát meghaladó sebességet, mindezen szabályok áthágása szigorúan lenne büntetendő és végre ki volna mondható az automobil tulajdonosokra nézve

az okozott károkért való feltétlen vagyoni jogi felelősség, természetesen a büntetőjogi felelősségnek továbbra is épségben tartása mellett. Kelt Sopron vármegye törvényhatóságának Sopronban az 1904. évi december hó 12-én megtartott rendes közgyűlésben.

Sopron vármegye közönsége nevében:  
*Báán sk. alispán.<<*

*Határozat: Pozsony és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék közönségének hasontárgyú átiratai folytán az automobil közlekedésnek országos érvényű szabályozása iránt az 1908. évi november hó 10-dik napján tartott törvényhatósági bizottsági közgyűlésből 23.718 kig. 1908 szám alatt hozott határozat alapján fölterjesztés intézve, mint tárgytalan iratárba teendő.*

*Weisz Nándor tanácsnok, bizottsági elnök Ertl József jkvvezető.”*

A bizottság a januári városi közgyűlés elé terjesztette a felirati javaslatot, amelyet az egyhangúlag elfogadott. A polgármester február 11-én írta alá a felterjesztést, és másnap elküldték a belügyminisztériumnak. A koalíciós kormány belügyminisztere, ifj. *Andrássy Gyula* belátta, hogy a közlekedési szabályrendszert nem lehet a dualizmusban megszokott törvényhatósági szabályozás alá rendelni, mivel e megoldás hosszú távon kaotikus állapotokhoz vezetne, ezért már a hivatalba lépésekor szakított a hagyományokkal, és elrendelte az országos szabályozást. A minden szempontot figyelembe vevő rendelet viszont nagyon lassan készült el, 1910-ben jelent meg.

A rendeletben volt több mai szemmel nézve felfoghatatlan paragrafus is, például a gépjárművek belterületi sebességét a többi – hagyományos – közlekedőhöz igazították, így a személyautók 25 km/h-val, az autóbuszok 12 km/h-val haladhattak. A közlekedési szabályok az elmúlt 110 év technikai fejlődését követve folyamatosan változtak, és változnak ma is, de már a 20. század legelején megállapították, hogy a közlekedés alapvetően a kölcsönös felelősségen alapul, mindig odafigyelést és körültekintést igényel, és „veszélyes üzem”. ■

## ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

Lapunk a 2019. évre is előfizethető.

**Érdeklődni az alábbi telefonszámon lehet: 79/322-600**

A Bajai Honpolgár példányonkénti ára:

**330 Ft.** Előfizetési díjaink a következők:  
Helyben (házhoz szállítva) 4 000 Ft  
Vidékre (postaköltséggel) 7 400 Ft  
Külföldre (postaköltséggel) 14 000 Ft

Fizessen elő, hogy biztosan megkapja!

Bajai Honpolgár Alapítvány

## Csiba Gyula emlékére

■ Újabb pótolhatatlan veszteség érte a közelmúltban Baja oktatásügyét és közéletét. 2018. december 13-án, hosszan tartó, súlyos betegség után, 78 éves korában elhunyt CSIBA GYULA, városunk oktatásának közismert, meghatározó alakja. Tanári és intézményvezetői tevékenysége mellett a Bajai Honpolgár történetében is fontos szerepet játszott: lapunk eredetileg az általa vezetett *Ortutay* (később *Újvárosi*) ÁMK keretei között született meg, éveken keresztül az intézmény volt lapunk kiadója. Csiba Gyula haláláig a Bajai Honpolgár Alapítvány kuratóriumának is tagja maradt (az utóbbi időben egészségi állapota miatt csak passzívan), így halálával az utolsó alapítók egyike távozott közülünk. Szerkesztőségünk őszinte részvétét fejezi ki az elhunyt családjának. Nyugodjék békében! Tiszteletre kollégája, majd intézményvezetőként utóda, Honpolgár-alapító társa, kuratóriumunk titkára, NEMES GÁBOR gyászbeszédének szerkesztett változatát közöljük.

### Nemes Gábor

Kedves Gyászoló Család, Tisztelt Jelenlévők!  
Mindannyian, akik ma itt összejöttünk, nehéz szívvel osztozunk a gyászban, hogy Csiba Gyulától búcsúzzunk.

Tekintsünk végig elhunyt barátunk életpályáján! 1940. június 22-én született a szlovákiai Felsőpatonyban. 1948-ban, az ún. szlovák-magyar lakosságcsere keretében Magyarországra telepítették a családot. Gyula 1960-ban, Siklóson érettségizett, majd a *Bajai Tanítóképző Intézetben* folytatta tanulmányait. Államvizsgájának évében – 1963-ban – az intézet hallgatójával, *Giller Gabriellával* kötött házasságot.

Mindketten a *Babarci Általános Iskolához* kérték kinevezésüket, ahol Gyula hét éven át volt az intézmény igazgatóhelyettese. A *Bajai Tanítóképző Intézet* kikérésére az 1970/71-es tanévet már a gyakorló iskolában kezdte, mint osztálytanító. 1973-tól a bajai *József Attila Általános Iskola* igazgatóhelyettese lett. 1975-ben a Baja Városi Tanács VB Művelődési Osztályán általános tanulmányi felügyelő lett. 1977-ben államvizgázott a *József Attila Tudományegyetem* pedagógia szakán. 1978-ban választották meg a Szakszervezeti Bizottság titkárnak. 1979 őszén felkérésre az MSZMP Városi Bizottságának munkatársa lett. A helyi közoktatás-politika tervezése, elemzése volt a feladata.

Gyulát – mint leendő munkáltatómat – három évtizeddel ezelőtt ismertem meg. Ő 1988 decemberétől kapott megbízást az akkori *Ortutay Gyula ÁMK* vezetésére, én két hónappal később lettem a munkatársa, amikor a közművelődési intézményegység irányítását bízta rám. Sokakkal együtt munkálkodtunk egy környezetfüggő intézmény létrehozásán.

Egy ambiciózus pedagógiai közösség vezetőjeként elképesztő mennyiségű hittel, energiával, munkabírással dolgozott a helyi közjóért, melynek középpontjában a növendékek, a kollégák és az intézményhasználó családok

szolgálata állt. Lételeme volt az állandó kezdeményezés, a helyi innovációk menedzselése. Sokszor hangoztatta, hogy mindenkiből – növendékekből és kollégákból egyaránt – elő kell csalogatni a rejtett képességeket, mert ezek összeadódva jelenthetik az egyéni boldogulás, egyben az ÁMK sikereinek kulcsát.

Egy évtizeden át vezette az Újvárosi ÁMK-t. Akkoriban még nemigen beszélhettünk pályázati forrásokról, a fenntartó városi tanács, majd az önkormányzat is szűkös anyagiakkal rendelkezett. Így személyes kapcsolataim mozgósította a fejlesztések finanszírozására. A helyi gazdasági élet szereplőit, vállalatokat, gazdasági társaságokat vont be a forrásteremtésbe. Külföldi kapcsolatokat kezdeményezett, így például erdélyi fafaragók készítettek óvodai játékokat, kerti bútorzatot. Gyula kezdeményezésére, hívó szavára gyűltek össze Baján egy évtizeden át az innovatív általános művelődési központok vezetői, képviselői. Az országos konferenciasorozat az ÁMK-mozgalom kiemelt eseményévé nőtte ki magát. 1992-től tíz éven át az *ÁMK-k Országos Egyesülete* elnöke volt, ez saját intézményének is rangot jelentett. Az akkori közoktatási, közművelődési országos intézmények, szakmai szervezetek, kutatóműhelyek képviselőinek fogadása, a megjelentetett *Bajai Ősz* kötetek a város hírnevét is erősítették az országban.

1989 decemberében jelent meg a *Bajai Honpolgár* című folyóirat próbaszáma. A lap idén már a harmincadik évfolyamánál tart. Az alapítás nélküle nem valósulhatott volna meg. Tudta, érezte, hogy az ÁMK-nak vállalnia kell ezt a nemes ügyet. A város szellemi életének meghatározó személyiségeit sikerült megnyernie ehhez az értékörző küldetéshez. Közel két évtizeden át tagja volt a Bajai Honpolgár Alapítvány kuratóriumának.

Életpályája során többször is elismerték munkáját. 1978-ban városi tanácsosi címet, *Kiváló Munkáért* kitüntető jelvényt, 1985-ben a *Munka Érdemrend* ezüst fokozatát, 1998-

ban Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztet, Pedagógus Szolgálati Emlékérmeket, címzetes igazgatói címet kapott.

A munkahelyen kívül is sok időt töltöttünk együtt. Fialat munkatársaiként sokan büszkék voltunk arra, hogy barátként is megosztotta velünk szabadidejét, hogy gyakran otthonában látott vendégül minket feleségével, Gabival, akire társként mindenben számíthatott. Fiára, Gáborra nagyon büszke volt, mindig féltő aggodalommal, de elismeréssel emlegette őt. A nagyon várt unokák szinte a mindent jelentették számára.

Együttléteink, a szórakozások, a közös vacsorák előbb-utóbb mindig az ÁMK jobbításáról szóló párbeszédre fordultak. Gyula egyszerre volt kemény, számonkérő vezető és lágy-szívű, megértő munkatárs. Nem volt könnyű vitapartner, de az érvekkel alátámasztott vélemény mindig hatott rá. Egy közös barátunk róla emlékező gondolatát idézem: „*Nem lehetett előtte blöffölni, a tekintete nem engedte. Megigézett, csak az igaz jött ki belőled. Nem tudom, hogy csinálta.*” A középszert, a csendes beletörődést az éppen adott feltételekbe, keretekbe nem tudta elviselni. Számos konfliktust vállalt – ha kellett, az aktuális fenntartóval vagy szakmai szervezetekkel ütközött –, de mindig az intézmény érdekében tette.

Munkabírást az intézményen kívül is igazolta: képtelen volt tartósan pihenni, állandóan új és új célok megvalósításán fáradozott. A baracktermesztéstől a borkészítésen át a pincésáig fizikálisan is állandó edzésben volt.

Kitartása révén gyakran nálunk, fiataloknál is többre volt képes a közösen végzett munkák során. Imádta a jó társaságot, valódi közösségi ember volt. Számára az igazi kikapcsolódást nem távoli utazások, külföldi nyaralások jelentették. Ő a szőlőjében, pincéjében, otthonában alakította ki nyaralóját. Nála jobb vendéglátót nemigen ismertem. Mindenét önzetlenül megosztotta azokkal, akiket szeretett.

Nincs hatalmunk arra, hogy kitérjünk, hogy félreálljunk. Vállalnunk kell mindazt, ami életünkben elkövetkezik. Gyulának 14 megrázóan nehéz évben volt része. Szenvedett, érezte a test-lélek ember fájdalmait, vele együtt szenvedtek a családtagok, a barátok, az ismerősök is. Emberi életút volt ez.

Búcsúzik tőle, emléket szeretettel őrzi Gabi, Gábor és Gyöngyi, valamint unokái: *Viktória, Tamara, Max és Mór*; testvére, Teri és gyermekei, a gyászoló rokonok, barátai, egykori kollégái, tanítványai.

Kedves Gyula! Köszönjük áldozatos munkádat, fáradságodat és barátságodat! Isten veled, nyugodj békében! ■

## „Meg kell próbálni kitalálni a lehetetlent...”

Szauter Teréziával vezetői elvekről, kisebbségi identitásról, új tervekről

■ Január elsejétől új főigazgatója van a Magyarországi Németek Általános Művelődési Központjának. A hajósi származású Szauter Teréziát persze senkinek sem kell bemutatni az intézményben, hiszen maga is a jogelőd Frankel Leó Német Nyelvű Gimnázium tanulója volt, 1989 óta pedig tanárként, illetve különféle vezető beosztásokban szolgálja munkahelyét. Új feladata természetesen szakmai életének talán eddigi legnagyobb kihívása, amelynek nagy lelkesedéssel és sok tervvel fogott neki. Interjúnkban természetesen mindezekről szó esett, de áttekintettük szakmai pályájának fontosabb állomásait is, és a főigazgató saját indulásáról, kötődéseiről is mesélt lapunk olvasóinak.

### Mayer János

– Hajósi sváb családból származom; ott jártam óvodába és általános iskolába is. Kisgyerekként olyan családban nőttem fel, ahol négy generáció élt együtt, amit utólag nagy szerencsének tekintek. Én a családban magyarul szocializálódtam, aminek az az oka, hogy a kitelepítések miatt édesanyám Rémen nőtt fel, ahol csúfolták a német nyelvjárása miatt. Így – bár a család más része inkább németül beszélt – én a hajósi dialektust nem beszélem anyanyelvként, ha jól meg is értem azt. (Ha nagyon muszáj, azért meg tudok szólalni ebben a dialektusban.) A németet így tulajdonképpen az érzelmi kötődés révén tanultam meg „újra”. A családi környezet és a hajósi kötődés máig alapvetően meghatározza gondolkodásomat és tevékenységemet: a kötődést a német nyelvhez, a sváb kultúrához és hagyományokhoz. A középiskola kiválasztását is leginkább az határozta meg, hogy németet tanulhassak. A Frankel Leó Gimnáziumban aztán a meglévő indíttatás vagy éppen a hagyományok, a néptánc szeretete további megerősítést kapott, bár az érdeklődésem akkor más területek és tudományok irányába is megnyílt.

– A hajósiak közismerten nagyon erős lokálpatrióták. Mi lehet ennek a máshol, különösen sváb falvakban ritkán tapasztalható összetartozásnak az alapja?

– Ez akár önálló kutatás tárgya is lehetne, engem is nagyon foglalkoztat a hajósi emberek mentalitása. Anélkül, hogy tudományos felmérést végeztem volna a tárgyban, azt gondolom, szerepet játszhat ebben az is, hogy Hajós a maga sajátos dialektusában afféle sziget még a környező sváb falvak között is. Ha volt is kapcsolatuk más falvak (Vaskút, Nemesnádudvar) német lakóival – egykor a hajósiak főleg szolgálni jártak oda –, a mások által nem értett nyelvjárásuk erős érzelmi kapcsot és sajátos öntudatot teremtett közöttük. Azt is lényegesnek gondolom,

hogy az 1950-es, 60-as években olyan (egyébként zömmel magyar nemzetiségű) emberek kerültek tanítóként, népművelőként a településre (pl. *Alföldi Albert*), akik megláták a helyi sváb hagyományokban azokat az értékeket, amelyeket maguk a hajósiak talán észre sem vettek, hiszen természetes volt számukra. Ők azonban olyan gyűjtő- és értékmentő munkát indítottak el, amiért nagyon hálásak lehetünk nekik: *Nellike néni (Harmath Lajosné)* rendszeresen publikálta a helyi folklór kincseit a Néprajzi Múzeum pályázatain, *Czifra Jánosné Márta néni* minden osztályában kötelezően sváb néptáncot tanított a gyerekeknek. Ennek révén a Német Nemzetiségi Önkormányzat és a táncsoport által szervezett ún. *Tanz- und Trachttag* (kb. a néptánc és a népviselet napja) keretében ma is sokan húzzák fel a régi viseletet, aminek a fontosságát néptáncos korában értettek meg. Mára szerencsére a hajósi svábok körében is felnőtt egy értelmiségi réteg (pl. *Schön Mária*), amely maga is vállalja a gyökereit.

– A német gimnázium, amelybe a nyolcvanas években jártál, méreteiben, szerepében is egészen más volt, mint a mai, komplex intézmény. Mi őrződött meg a „frankelos” hagyományokból, és mi változott?

– Az iskola már akkor is nagyon összetartó közösséget alkotott, és ami tőlem telik, azon vagyok, hogy ez a jövőben is így legyen. Diákként is megragadtam már a családi légkört, és azt hiszem, ezt a közösségi szellemet meg tudtuk őrizni. Arra törekszünk, hogy a kötődés az iskola elvégzése után is megmaradjon, ezért is hoztuk létre a *Frankelos és MNÁMK-s Baráti Kört*, amely segíti a kapcsolattartást a régi diákokkal. Persze régen ez kicsi iskola volt (a miénk volt az egyik első olyan évfolyam, amelyben két párhuzamos osztály indult). Akkor a német nyelven szaktárgyakat oktató tanároknak sokkal nehezebb dolga volt; sokkal kevesebb tankönyv és német nyelvű segédanyag állt rendelkezésre, és nem voltak német vendégtanárok sem. A tanáraink na-



Szauter Terézia

gyon igyekeztek, de egészen más adottságok mellett végezték a munkájukat. Ehhez képest időközben az iskola létszámában és képzési kínálatában is nagyra nőtt. A régen magában álló nemzetiségi gimnáziumhoz általános iskola és óvoda is kapcsolódott, sőt mára egy Németország által elismert ún. külföldi német iskola lett belőle. Ez utóbbi összefügg a magas színvonalú oktatással, amit az illetékes német minőség-ellenőrző szervek a *Kíváló Német Iskola* címmel ismertek el.

– Mely tanáraid voltak rád nagy hatással a gimnáziumi évek alatt?

– Mára talán furcsa ez, de igazából 7 „törzstanárunk” volt csak, rajtuk kívül néhány tárgyat a III. Béla Gimnáziumból érkező óraadók tartottak. (Abban az időben a két intézmény egymás közvetlen szomszédságában működött – M. J.) Mindegyiküknek sokat köszönhetek. A némettanárom *Kőszegi Henrik* igazgató úr volt. Neki főleg a széles műveltsége, érdeklődési köre, a német nyelv iránti tisztelete imponált. Osztályfőnököm az akkor nagyon fiatal *Sári István* volt (mi voltunk az első osztálya); neki elsősorban a személyisége, humora, lendülete fogott meg. Orosz- és angoltanárunk, egy ideig pót-osztályfőnökünk *Régaisz Erzsébet* volt, vele kapcsolatban nekem főleg a fakultációként tartott angolórai maradtak emlékezetesek. Az első történelemtanárom *Knáb Erzsébet* volt, később *Glaserhard János* tanította a tárgyat. Tőlük a történelem iránti érdeklődést kaptam. A nekünk matematikát tanító *Pécsi Józsefné* gondoskodását, a ne-



Szauter Terézia gyermekeivel, Helgával (26) és Richárdval (21)

hezebben haladókat segítő, türelmes hozzáállását nagyon sokra becsültem. Magyartanáromtól, *Kishegyi Viktóriától* főleg azt tanultam meg, hogy nem mindig azt vesszük tovább a tárgyból, ami a tankönyvben szerepel, és hogy egy-egy tananyaghoz kapcsolódóan sok hasznos dolgot lehet művelni. (Mi például filmesztétikával is kísérleteztünk.) Néhány tanáromnak kisebb csalódást okoztam, hogy nem matematika-fizika vagy épp magyar szakra jelentkeztem, de én a német mellett a történelemmel szerettem a legjobban foglalkozni. A mi családjunkban mindig nagyra becsülték a tudást, de nem volt otthon nagy, polgári házi könyvtárunk, így a meghatározó olvasmányaimat főleg tanáraink ajánlására vettem kézbe. Az érdeklődés felkeltésében (vagy épp blokkolásában) a tanárnak óriási szerepe és felelőssége van. Mindenesetre végül a szegedi egyetem német-történelem szakára jelentkeztem, ahová fel is vettek.

– *Egyetemi tanáraid, oktatóid közül kiktől tanultál a legtöbbet?*

– Az egyetemi évek egyik meghatározó élménye volt a greifswaldi részképzés az akkori NDK-ban, részben nyilván nyelvi okokból, de azért is, mert jobban ráláthattunk az ottani rendszerre is. Németes tanáraink közül *Csúri Károly*t említhetem, akitől főleg az irodalmi elemzések terén szereztünk értékes tudást. Történelemből hallgattam többek között a középkorász *Kristó Gyula* professzort, de számomra a legfontosabb hatás talán *Anderle Ádám* volt, akinek szemináriumait több szemeszteren keresztül látogattam. Tőle tanul-

tam meg, hogyan kell egy-egy történelmi tanulmányt olvasni, elemezni, hogy lehet észrevenni a félmondatokban megbúvó információkat.

– *Az egyetemről egyenes út vezetett a tanári pályára, illetve egykori gimnáziumodba?*

– Nem volt ez ennyire egyértelmű, legfeljebb utólag tűnik így. Azt szoktam mondani, hogy a nagymamám álmát valósítottam meg, aki egykor apáca szeretett volna lenni (az ő idejében jobbra ők voltak a tanítónők), de anyagi okok és a környezeti elvárás miatt ezt nem tehettem meg. Egyetemista koromban viszont még nagyon lázadtam a tanári szerep ellen, aztán mégis úgy alakult, hogy ide vezetett a pályám, és nem is bántam meg. Eleinte a saját tudásomat kevésnek gondoltam ahhoz, hogy a német nyelvű gimnáziumban

megálljam a helyemet. Így kellett bátorság a jelentkezéshez, ahhoz meg szerencse, hogy épp akkor, amikor végeztem, lett álláshely is. Igaz, én – talán kissé vakmerő módon – már ötödéves egyetemistaként kezdtem 1989-ben tanítani, így viszont nem volt külön gyakorlótanításom és szakvezetőm (mentorom), és persze a módszertani képzettségem is hiányos volt. (Eleve nem volt túl hatékony akkoriban a módszertani képzés, de ilyen módon én ennek nagy részéből is kimaradtam.) Így a módszertant részben autodidakta módon sajátítottam el, bár a kollégáimmá vált egykori tanáraink sokat segítettek. A németoktatás feltételei a rendszerváltás környékén viszont sokat javultak; az akkor itt dolgozó lektortól (*Josef Proksch*) sok újdonságot láttunk, amit az új szemléletű nyelvtanításban jól lehetett hasznosítani. A történelemtanítás tematikája és módszertana jóval lassabban változott meg. Én feltétlenül előnyösnek láttam, hogy – főleg már a 2000-es évek elejétől – német vendégtanárokkal együttműködve oktattuk a tárgyat, ők pedig teljesen más szemléletet és módszertant képviseltek. Ebből – ha több évnyi elbizonytalanodást követően is – az én látásmódom is letisztult.

– *Az 1989 óta számos változáson átesett intézményben végigjártad a számlálóra minden fokozatát; voltál tanár, osztályfőnök, munkaközösség-vezető, igazgatóhelyettes, tagintézmény-vezető stb. Melyikből mit tartasz a legemlékezetesebbnek?*

– A tanári lét nekem önmagában is fontos, vezetővé válva nagy szívfájdalmam, hogy

kevesebbet taníthatok. Ma is szeretek a diákokkal dolgozni, és ami nekem a legnagyobb élményt nyújtja, hogy az anyag közös feldolgozása során olyan dolgok jutnak eszükbe, ami nekem sohasem. Vagyis nem csak ők tanulnak tőlem, hanem én is tőlük. Osztályfőnök azért szerettem lenni, mert kapcsolatorientált ember vagyok: igyekeztem az osztályaimból közösséget formálni, és középük tartozni. A pályám alatt összesen négy osztályom volt, bár különböző okok miatt (gyermekeim születése, vezetői megbízások) csak egyet tudtam végigvinni. Mindegyikükhöz kötődöm máig is, de talán ők is hozzám. A történelem munkaközösség vezetésében az a kihívás, hogy a kollégáim nagyon sokféle programban dolgoznak: mást és másképp tanítanak a szakgimnáziumban, a gimnázium nemzetiségi vagy német-magyar tagozatán. Mindezt átlátni, koordinálni (pl. tanterv írása esetén) komoly feladat, főleg, hogy nekünk a magyar és a német érettségi rendszerhez is igazodniunk kell. Ezen túl a tárgyat egy osztályban együtt tanító magyar és német kollégák munkáját is össze kell hangolni. Hat évig voltam az egységes iskola vezetője; itt fontos volt, hogy segítsük az átmenetet az iskolarendszer különböző fokai között, és az oktatást egységes szellemben folytassuk, egyúttal mind a magyar, mind a német minőségirányítási rendszer elvárásainak megfelelően, és persze annak is, ahogy mi szeretnénk tanítani. Ez elsősorban azt jelenti, hogy diákjaink aktív részvétellel szerezzék meg a tudást.

– *Amióta dolgozol, négy különböző igazgatóval, főigazgatóval dolgoztál együtt. Melyiküktől mit lehetett tanulni, te mit tennél másképp?*

– Mindenkitől tanulhattam valamit. Kőszegi Henriktől (aki diákéveim alatt volt igazgató) az értelmiségi lét iránti alázatát és ennek a keretei megteremtésére irányuló törekvést, pedig akkor nem volt ez annyira egyszerű. *Nitschmann Helmutné Ágiban* az emberi odafordulását kezdő pedagógusként nagyon becsültem, nekem akkor ez nagyon sokat segített. Dr. Knáb Erzsébetben az általa képviselt tág horizontot tiszteltem, és persze azt, hogy az ő idejében sikerült az iskolát egy jól működő nemzetiségi iskolából nemzetközileg is elismert német oktatási centrummá alakítani, ami európai horizontot, új lehetőségeket biztosított nekünk. Közvetlen elődömmel, *Scherer Gabriellával* különleges a viszonyom, hiszen a gimnáziumban osztálytársak voltunk, tanárként és vezetőként is nagyon jól tudtunk együtt dolgozni. Tőle főleg abban tanultam sokat, hogy miképp lehet az időközben kialakult intézményi és oktatási kereteket olyan tartalmakkal megtölteni, amelyekkel mi is azonosulni tudunk, és amelyek leginkább a



diákok érdekeit szolgálják. És abban is, hogy állandó megújulásra, saját munkánk felülvizsgálására van szükség.

Minthogy a ma működő rendszer felépítésének magam is részese, alakítója voltam, forradalmi változásokat nem tervezek. Vezetői hozzáállás tekintetében mindegyik elődömből viszek valamit magammal, és – amint ezt a pályázatomban le is írtam – a hagyományőrzés és innováció egységét szeretném megtartani fő irányként. A mai, gyorsan változó világban ez elengedhetetlen. Vezetőként az is feladatunk, hogy kitaláljuk a lehetetlent: egy olyan jövőre próbáljuk meg felkészíteni a gyerekeket, amelyről mi sem tudjuk, milyen lesz. Erre nincs kész recept, és talán a modern technikát nem tőlünk fogják megtanulni (ilyen tekintetben inkább ők oktatnak minket), de az fontos, hogy ebben a világban is emberek maradjanak, az emberi és közösségi értékeket is megőrizzék és ápolják.

– Új, vezető munkakörökben menedzseri, szakmai vezetői vagy főideológusi/ szellemi vezéri feladatot látsz leginkább?

– Főigazgatóként elsősorban menedzsernek kell lenni, mert itt az egész intézmény működését kell irányítani, és ebbe nemcsak a szakmai munka, hanem például a fenntartó alapítvánnyal való szoros együttműködés, a lehető legjobb körülmények biztosítása, a különféle hasznos projektbe, pályázatokba való bekapcsolódás is beletartozik. De legalább ilyen fontos a szakmai munka stratégiai megtervezése is. Mindkét téren szorosan együtt kell működni a fenntartóval és az intézmény német igazgatójával is. Az ő feladata biztosítani, hogy a német iskolarendszer tantervi és módszertani követelményeinek is megfeleljünk, és az esetlegesen itt tanuló német (vagy magyarországi német nemzetiségű) gyerekek olyan képzést kapjanak, hogy akár németországi vagy más külföldi oktatási intézményben is folytathassák tanulmányaikat.

– Mit tartasz az intézmény küldetésének? Lehet-e még ennél is tovább növekedni?

– Alapfilozófiánk annyiban talán változott az évek alatt, hogy a mai intézmény már nem kizárólag a nemzetiség oktatására helyezi a hangsúlyt, és a magyarországi németek hagyományait őrzi és adja tovább (bár ez is nagyon fontos maradt), hanem külföldi német iskolaként egy európai oktatási modellt valósít meg. Ez alatt azt értem, hogy jól tudjuk ötvözni a magyar és a német iskolarendszer előnyös vonásait. Egyúttal a kultúrák találkozását is megvalósítjuk, nyilván elsősorban a magyar és német kultúra között, de más országokból érkezett diákjaink is vannak, akikkel az összekötő nyelvet a német jelenti.

A továbbfejlődés lehetséges útját a jövőben nem feltétlenül a diáklétszám növelésének



A Nemzetek tánca egyik szervezőjeként a bajai Eötvös utcában

kell jelentenie, hanem inkább annak, hogy az általunk eddig is végzett tevékenységek tudjanak igazodni a világ változásaihoz, és a diákok oktatását, nevelését még magasabb színvonalon műveljük. Arról se feledkezzünk meg, hogy nem csak a bajai telephelyünk létezik, szervezetenként ugyanis hozzánk tartozik a kecskeméti Mercedes-Benz- és a miskolci Bosch-iskola is, ott még lehet növekedési potenciál. Ők szakmai szempontból nagy önállósággal bírnak (németországi program szerint működnek), de támaszkodnak az MNÁMK pedagógusainak tapasztalataira, többek között a tanulásmódszertan, valamint a magyar és német mint idegen nyelv tanítása területén. Az MNÁMK jól működő együttműködést alakított ki néhány, Magyarországon telephellyel rendelkező német vállalattal, ami szándékaink szerint ezután is fennmarad, és tovább bővül.

– Kik alkotják az iskola bázisát, honnan érkeznek leginkább a tanulók?

– Az óvodába és az általános iskolába jó részt bajai és Baja környéki gyerekek járnak. A gimnázium országos beiskolázású, amely mindenekelelt a magyarországi német gyermekek oktatását vállalja, de természetesen a kapu mindenki előtt nyitva áll. Sok gimnazista jön a környékbeli sváb falvakból, de vannak afféle bázisvárosaink, ahonnan talán meglepően nagy számban szoktak hozzánk jönni a diákok. Sokszor ez úgy alakul, hogy egy-egy diák, aki elégedett az itt tapasztaltakkal, maga után vonzza rokonait, barátait, fiatalabb iskolatársait is. Például Dunaújváros aligha nevezhető a magyarországi svábok központjának, mégis sok diákunk érkezik onnan, és az ottani pedagógusok is szívesen javasolnak minket továbbtanulási irányként. És néha az ilyen helyről érkezők annyira megkedvelik

ezt a kultúrát, hogy már-már sajnálják, hogy nincsenek sváb felmenők.

– Mit tartasz az intézmény fő erősségének, és mi az, amin még javítani kellene?

– A fő erősség mindenképpen az, hogy németből nagyon magas szintű nyelvtudást szereznek a diákok, de mellette egyébként angolból is. És ami fontos, hogy ezeknek a nyelveknek nemcsak a használatát sajátítják el, hanem – főleg az idegen nyelven tanult tartalmak miatt – valamennyire az eltérő gondolkodásmódot, kultúrát is. Így gondolkodásuk multiperspektivikussá válik. Másrészt olyan módszereket alkalmazunk, amelyek tanulóink önállóságát segítik; gyakran használunk kooperatív módszereket, kérünk reflexiókat, és így próbáljuk elérni, hogy ne elszervedői, hanem maguk is alakítói legyenek a tanulási folyamatnak. És abban is hiszek, hogy ez nagyon összetartó közösség, ami szintén az erősségeink közé tartozik.

Javítani pedig mindig lehet és kell is. Ma ilyen fejlesztendő területnek látom a diákok személyre szabott oktatását (van is már erre programunk).

– Személyi politikában (például vezetői kinevezések, új kollégák felvétele esetén) milyen elvek vezérelnek elsősorban?

– A pedagógusok felvétele az iskolába nagyrészt eddig is az én feladatom volt. Ennek egyik szempontja mindig a szakmai kompetencia volt, illetve az, hogy a jelölt mennyire tudott azonosulni azokkal a tanítási-nevelési módszerekkel, amelyeket követünk. És nyilván szempont a nem német nyelvet tanító kollégák esetében is, hogy a német nyelvet tudja-e használni, hiszen itt német kollégákkal is együtt kell működni. Elég sok egykori diákunkból is lett kolléga; a teljes intézményt

tekintve legalább negyvenen vannak ilyenek. Nekik nyilván a rendszerbe való beilleszkedés is könnyebben megy. A természettudományos tárgyakat oktatóknak képes utánpótlás kinevelésében nemcsak nekünk vannak problémáink, de a matematikát, fizikát magyar nyelven oktató iskoláknak is. Tény, hogy a 21. században aránylag kevesebb volt diákunk ment a tanári pályára (ez néhány évtizeddel ezelőtt másképp volt), talán az utóbbi 5-6 évben indultak el megint többen ebbe az irányba. Előtte a hazai és külföldi közgazdasági, jogi, nemzetközi kommunikációs tanulmányok vonzóbbak voltak.

– *Mennyiben képes hozzájárulni az intézmény a város (nyelvtudással is rendelkező) értelmiségi utánpótlásához?*

– Akik az intézménybe kollégaként térnek vissza, mindenképpen ezt a táborát erősítik. Valamennyire német vendégtanáraink is hozzájárulnak a város értékeihez, kultúrájához. De még akár külföldi tanulmányok után is lehetséges visszaútnak: az egyik németországi vendégtanárunk egykor a diákunk volt; ottani egyetemi tanulmányait követően került vissza hozzánk. Hogy meddig marad a városban, azt persze nem tudhatjuk (a vendégtanárok általában 3-6 évente állomáshelyet váltanak).

– *Miért lehet azt érezni, hogy – a kimondottan sváb kötődésű rendezvényeket leszámítva – az intézmény tanulói és dolgozói aránylag kevésbé vesznek részt a város kulturális életében?*

– A törekvés mindenképpen megvan arra, hogy jelen legyünk a város kulturális életében, és sok helyen (pl. adventi vásár, szüreti felvonulás) jelen is vagyunk. Sajnálom, ha ez kevésbé feltűnő – talán ennyire nem érzékeltem. De pl. az általunk meghirdetett Richnovszky-kémiaverseny ebbe az irányba mutat. Az viszont valóban lehet, hogy aránylag kevés tanárunk publikál vagy tart előadást

városi szinten, és a nyilvános előadásokon kevés diákunkkal lehet találkozni, bár ebben talán a komoly megterhelésük is szerepet játszik, ahogyan az is, hogy sok nemzetközi projektnek is részesei vagyunk, ami jelentős energiákat köt le tanár és diák részéről egyaránt. De például a Mátyás-emlékév rendezvényeibe sikerrel kapcsolódottunk be, és az ide látogató testvérvárosi diákküldöttségeknek is örömmel szerveztünk programokat. Ezen felül örömmel számolok be róla, hogy 2018 májusában Waiblingenben adtuk át Baja testvérváros üdvözlését egy kulturális program keretében, ahol énekkarunk és táncsoportunk is fellépett. A kollégista diákoknak talán kicsit ki is esik a városközpont a mozgásterükből, bizonyos időszakokban a napi kötelezettségek után talán nincs is kedvük kimozdulni az Újvárosból.

– *Nem merült még fel az intézmény magyarul rettentő bonyolult hangzó (és emiatt 25 év után is csak „Frankelként” emlegetett) nevének megváltoztatása?*

– Valahol jogos a kérdés, bár azt meg kell mondanom, hogy az igazgatói pályázat anyagainak összeállításakor ezen nem sokat gondolkodtam... Egyébként voltak már erre vonatkozó elképzelések és ötletek, de az utóbbi időben nem volt mindennapos téma. Lehet, hogy érdemes lenne átgondolni, bár az is igaz, hogy ebben a kérdésben nehéz lenne olyan, mindenkinek tetsző elnevezést találni, amely felválthatná a még mindig közszájon forgó, annak idején felülről diktált, nem is túl szerencsés Frankel nevet.

– *Az első vezetői ciklusod végén mivel lennél elégedett?*

– Azzal, ha úgy tudnám vezetni az intézményt, hogy mind az iskola használói, mind a fenntartók úgy tapasztalják, hogy ez egy dinamikus, egyre magasabb színvonalú intézmény; a diákok és a szülők azt érezzék, hogy

jó és hasznos is ide járni, ami be is bizonyosodik akkor, amikor az iskolából kikerülnek; ha azt a visszajelzést kapjuk, hogy érdemes volt itt tölteni idejük nagyobbik részét mindazért, amit itt kaptak. Másrészt azzal, ha a pályázati és támogatási lehetőségeinket kihasználva fenn tudnánk tartani, sőt fejleszteni tudnánk a központ infrastrukturális színvonalát. A mi iskolánk technikailag jól felszereltnek számít, diákjainknak jó körülményeket tudunk biztosítani, de a világ fejlődésével is lépést kell tartani, különösen, ha nemcsak a magyar, de a német iskolák fejlettségéhez is igazodni akarunk. Megfogalmazhatnánk persze grandiózus jövőterveket is, de azt kell mondanom, ha a már eddig működő kínálatunkat fenn tudjuk tartani, netán bővíteni, és javítani tudunk rajta, akkor a jövőben is jó iskola lehetünk.

– *Szerinted mit jelent a 21. században magyarországi németnek lenni? Hogyan lehet ezt az öntudatot bajaisággal, bácska-issággal, magyarsággal összeegyeztetni?*

– Nagyon nehéz kérdés ez, de sokat gondolkodunk róla, hiszen összefügg azazal, van-e egyáltalán jövője a magyarországi németeknek. Én optimista vagyok, ha tudom is, hogy néhány dolog (pl. az élő nyelvjáráshasználat) rövidesen el fog tűnni. Magának a nemzetiségnek azonban van létjogosultsága, és a közösséghez tartozás élményét adja, főleg mert sajátos értékrend tartozik hozzá. Nekünk (pedagógusként, de szülőként is) az a dolgunk, hogy az értékrend megőrzése, a kisebbségi hagyományok ápolása ne mások rovására, másokkal szemben történjen. Legyünk büszkék hagyományainkra, összetartozásunkra, de ez férjen össze a többi nemzetiség és a magyarság kultúrájával. Tartsuk tiszteltben egymás értékeit, sőt tanuljunk is egymástól! Baja pedig különösen alkalmas terep erre. A magyarországi



Az MNÁMK táncsoportja az intézményi svábbálon

németek tapasztalataim szerint mindig is ragaszkodtak az országhoz, s büszke sváb öntudatuk egyáltalán nem zárta ki a magyarsághoz való kötődést. (A hajósi németek közül sokan gyalogosan szöktek haza Németországból a háborút követő etnikai tisztogatások idején, vagyis még elzavarni sem lehetett őket, annyira ragaszkodtak a szülőföldjükhöz.) Ez most sincs másképp, a bácskaiságnak épp a sokszínűség is lényege, s a sokféle nemzetiség kultúrájának összeolvadásából alakult ki a sajátos bácskai mentalitás. Mi számos projekt keretében is igyekszünk felfedezni és ápolni a még élő sváb kultúrát a környékbeli falvakban és iskolai keretek között is. Nekem különösen a néptánc a szívügyem; szerintem ennek is van identitásformáló szerepe, a városban sikerrel zajló *Nemzetek tánca* program-sorozat (amelyben nagy szerepünk van) jó alkalmat ad egymás (tánc)kultúrájának megismerésére.

– *Hajóson nemzetiségi önkormányzati képviselő is vagy. Ott mi a dolgod, kisebbségpolitikusként milyen irányt képviselsz?*

– Abban a testületben a már hagyományosnak számító programok (megemlékezések, hagyományőrző napok) szervezésében

veszek részt, illetve időnként ötleteimmel is gazdagítom a rendezvények kínálatát.

Ebben sokat számít, hogy fel tudom használni az iskolában szerzett tapasztalataimat és a diákjaink által készített anyagokat is, pl. a közelmúltban levetítettünk Hajóson egy, a diákjaink által forgatott német rövidfilmet.

Fontos még, hogy Hajóson az óvodát és az iskolát a nemzetiségi önkormányzat működteti, és ebben nekem is jut szerep. Kisebbségi politikusként – összhangban a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának (LdU) programjával – a legfőbb feladatomban az ifjabb generációk megszólítását tekintem – akár a nyelv megőrzésére irányuló törekvések támogatásáról van szó, akár arról, hogy felismerjük a nemzetiségek politikai érdekképviseletében rejlő lehetőségeket: vállaljanak szerepet (például nemzetiségi képviselőként), vagy hallassák a hangjukat parlamenti képviselőjük által.

Vagyis: legyenek a helyi közösségeknek olyan tagjai, akik nemcsak vállalják identitásukat, de készek dolgozni is a közösségért. Ma már ez nem kizárólag anyanyelv-használathoz kötött; vallhatja magát valaki

úgy is magyarországi németnek, hogy nem beszél folyékonyan németül. Nyilván nem ez lenne az ideális, de számos okból alkalhatott így.

– *Magánéletedről, szabadidős tevékenységeidről mennyit árulhatunk el az olvasóknak?*

– Ma már Baján élek, két felnőtt gyermekem van, akik maguk is ebben az intézményben végeztek a német-magyar tagozaton. *Helga* lányom 26 éves, Veszprémben turizmus-vendéglátás alapszakon végzett, utána a Corvinus Egyetem pénzügy-számítási mesterszakán szerzett diplomát. Jelenleg controlling területen dolgozik, a Dunántúlon él. *Ricsi* fiam az ELTE-n programozó informatikusnak tanul. Most Pesten él, de még meglátjuk, merre visz az útja.

Mindig örülök, ha velük és tágabb családom tagjaival tölthetem az időt.

Szabadidőmben közösségi programokat szervezek, ezeken veszek részt, különösen szívesen olyanokon, amelyeken táncolni is lehet.

Szeretek kirándulni és olvasni, és persze értelmiségiként próbálok lépést tartani a felgyorsult világ dolgaival, amennyire lehetséges. ■

## Halványuló tablóképek

### Hamar Péter

■ Abban az évben olyan volt a március, mint a szeszélyes asszony. Hol kivirult az ibolyákkal, hol meg zord szeleket hozott, mintha valami rajta esett sérelmet akart volna megbosszulni. A borús ég már napok óta szürke lepelbe burkolta a várost, és aki útjára indult, azt leste, esik-e, kabátot vagy esernyőt vinnie kell-e magával. A lehangoló időben maguk a felhők sem tudtak elhatározásra jutni, mitévők legyenek, s csak ímmel-ámmal szórtak néha kevéske permetet a háztetőkre.

Devil tanár úr egykedvűen tekingetett alá a gimnázium kémiai előadójának ablakából a Ságvári tér földszintes házaira, amelyeknek ablakai fázósan szemlélték a papok templomának a térbe nyúló hátsó fertályát. A tantermi csend ugyanolyan szokatlannak bizonyult, mint a kinti, kilátástalan időjárás. A tanulók a tankönyvükbe vagy a füzetükbe temetkeztek, és a csendet biztosságuk zálogának gondolták. A tanár az óra elején felírta a táblára a mára rendelt lecke címét, s aztán – ahogy mostanában többször is előfordult – kijelentette: – Erről az anyagról egy бүdös szót sem kell magyarázni! Olvassátok el, aztán a füzetbe ír-

játok bele a válaszokat a kérdésekre, amik a szöveg végén vannak!

A tér kihalt volt, csak a sarki Csemegebolt környékén tűnt fel időnként egy-egy lépetteit szaporázó vásárló, ezért Devil Flórián visszavonult a hatalmas katedra fedezékébe, és helyet foglalva magába mélyedt. Szemüvege rövidesen az orra hegyére csúszott, de a félhomályos teremben nem lehetett látni, szunyókál-e, vagy csak medítál. Mindenki tudta, hogy már rég az utolsó kicsengetést várja, amikor öreg Bervájával végleg hazapöföghet, hátha a szűkmárkú sors kegyelméből jut neki néhány víg esztendő a nyugdíj menedékében. Tekintetével néha, talán



Sipos Loránd grafikája

búcsúzás gyanánt, végigpásztázta birodalmát. Elgondolkodott rajta, vajon egykoron a ciszterek milyen megfontolásból építettek ekkora tantermet, ahol akár három osztálynyi tanuló is elfér. A lépcsőzetesen a katedra felé lejtő tér egyetemi előadóra emlékeztette, és a csigákon huzallal mozgatható, egymásra csúsztható táblák is az univerzitás benyomását keltették.

A csendet a félszemű pedellus érkezése törte meg. A diákok szóhasználata szerint Küklopsznak nevezett öregember ledöcögött a lépcsőkön a katedráig, és a tanár kezébe nyomta a hirdetőkönyvet. Devil Flórián feltolta ornyergébe fekete keretes szemüvegét, átfutotta a szöveget, s mint akinek minden mozdulat fájdalmat okoz, feltápáskodott.

– Zsivány banda, felállni! – vezényelte, majd pillantása az első sorban helyet foglaló lányokra esett, és hozzátette: – Bocsnát! Elfelejtettem, hogy már koi...koedukáltunk. Igazgatói hirdetés következik.

Nyelvével megigazította lazán illeszkedő műfogsorát, és felolvasta a szöveget: „Március 21-én iskolánk tanulói osztályfőnökeik kíséretében átvonulnak az Uránia moziba, ahol tíz órai kezdettel megtekintjük a 39-es dandár című magyar filmet. Ezzel az előadással emlékezünk a dicsőséges Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának évfordulójára, és fejezzük ki tiszteletünket

a munkásmozgalom egykori hősei iránt. Az ifjúsági jegy ára egységesen 1 forint 30 fillér. A pénz az osztály KISZ-pénztárosok szedjék össze, és 20-án délig fizessék be a gondnokságon! Tájékoztatom a tanulóifjúságot, hogy március 21-én az első két tanórát az órarendnek megfelelően megtartjuk.”

A tanár letette maga elé a hirdetőkönyvet, és odaszólt az első pad szélén ülő lányhoz: – Juliska, adj egy tollat! – a neveket már rég nem jegyezte meg, minden lányt Juliskának szólított, de ez nem okozott semmiféle zavart, legfeljebb kezdetben, aztán megszokták a különös hóbortot. – Melyik nép vagytok?

– III. b – hangzott a válasz, a tanár pedig odafirkantotta szignóját a hirdetőkönyv megfelelő rovatába.

\*

A nap, bár aligha politikai megfontolásból, megkegyelmezett a didergőknek, és olyan bősséggel ontotta sugarát, mintha szégyenkezne, hogy az elmúlt hét során olyan szűkmarkúan bánt vele. Különösebb ünnepi hangulat így sem támadt a városban. Itt-ott néhány plakát hívta fel a figyelmet az emlékezés fontosságára, a könyvtár homlokzatára pedig egy lózungot függesztettek hasonló célzattal. De ezek és a középületekre kitűzött vörös és nemzeti

színű zászlók – mindig párban, mint a rossz lelkiismeret és a félelem – sem tudtak nyomtatékat adni a munkanap körülményei között az alkalomnak. A város élte a maga mindennapi, megszokott életét.

Nyüzsgés csak a gimnázium előtt támadt, ahol az épület előtt a negyedik diákok már indulásra készen várták, hogy a többi osztály is felsorakozzon mögöttük. Kovács László, a diákok nyelvét jól beszélő, erőteljes, köpcös testnevelő tanár rendezte az alakzatot, és várta a jelet, mikor indíthatja a menetet. Öregdiákként került vissza tanítani egykori iskolájába, amely komoly sport-hagyományokkal rendelkezett, végtére még

olimpiai bajnokot is nevelt Pósta Sándor személyében. Ám a hajdani vívósikerekre már csak néhány sisak, elgörbült kard, törött tőr emlékeztetett a sportszertár egyik sarkában. Kovács László maga is a hagyomány része volt: a középiskolás országos tornász bajnok csapat tagjaként fényképe szerepelt azon a tablón, amely az egyik folyosó falán hirdette több hasonlóval együtt az intézmény korábbi sikereit.

A várakozó diákok keltette hangzavar nem utalt semmiféle türelmetlenségre. Élvezték a hirtelen jött meleget és az elmaradt órák feszültségmentes hangulatát. Nem gondolták drága árnak, hogy cserében végig kell ülniük egy filmet, ami valószínűleg hasonló lesz, mint amit november hetedike alkalmából vetítettek, bár erről még az osztályteremben egymás között sem beszélgettek. A köztévé azonban rövid ideig tartott, s a menet elindult keresztül a Tóth Kálmán téren a mozi felé.

Kovács László a könyvtárárpület sarkánál állt meg, innen figyelte a mellé csatlakozó Varró Károllyal a bevonulást, és amikor az utolsó osztályt is elnyelte a moziépület, maga is indult volna a diákok után, de a magyartanárral karonfogva visszatartotta.

– Mi nem megyünk! Mi innen szépen megfigyeljük, ki lóg el a moziból még a vetítés előtt!

Pár perccel később magas, jól öltözött fiú surrant ki a bejárati ajtón, és sietve elindult a barátok temploma felé.

– Te, ez meg a Ferenczi a IV. a-ból. Az én legjobb kosarasom – mondta a testnevelő.

– Bizony, ez a Ferenczi a IV. a-ból! – hagyta rá Varró. – Habár aligha gyónni megy. Meg is van az én madaram!

– Meg akarod büntetni?

– Dehogyan akarom! Csak megfingatom kicsit a következő órán. Most hadd fusson. Úgy látszik, a Csöpi délutános.

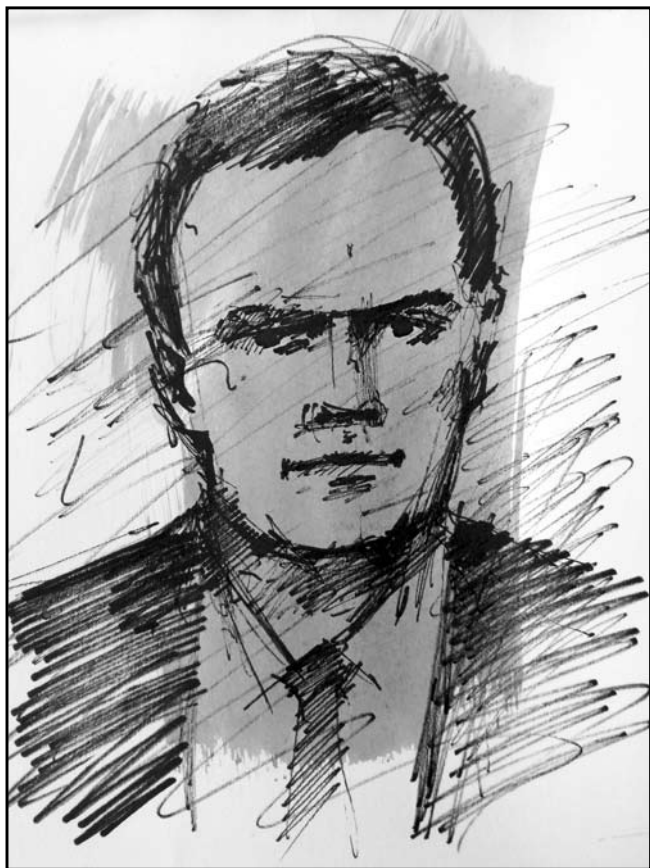
– Milyen Csöpi?

– Milyen Csöpi? Hát a Fuszenecker Csöpi a Ruhaüzemből.

– Az a bögyös fekete csaj a Vétek Frici csapatából? Te, az elvált asszony!

– Az bizony. Ez a fiú pedig tudja, hogy férfiúi kötelességünk az elhagyott nők istápolása. És a kosarasok összetartanak. Tartunk össze mi is! Most szépen elmegyünk a cukrászdába, és megiszunk egy sört a 39-es dandár hős katonáinak emlékére.

Ez a felvetés váratlanul érte a testnevelőt. Mint a sportolók általában, ő is hajlott mindenféle linkségre, és a film sem érdekelte, de a hirtelen jött ajánlatot nem tartotta kockázatmentesnek. Elő akarta terjeszteni, miért is, de ahogy az esetet később baráti körben elmesélte, sodortatva érezte magát



Sipos Loránd grafikája

a körülmények és főleg Varró Károly határozottsága által, s mire a motívumok harca eldőlt volna benne, már a Béke téri cukrászdában találta magát, és a szőke pincérnő, akit még diákkorának egyik-másik háziulijából ismert, az asztalra helyezett két üveg Kőbányai Világossal pontot is tett az egyenlőtlen küzdelem végére.

A cukrászdát komolyabb látogatottsághoz méretezték, de nem volt feltűnő, hogy a délelőtti forgalmat rajtuk kívül mindössze két idősebb nő jelentette, akik tereferélve kávéztak a helyiség túoldalán.

A két tanár beszélgetése néhány jelentéktelen mondat után olyan fordulatot vett, amelyről Kovács László nem tudta eldönteni magában, hogy spontán történt-e, vagy a magyartanár készült rá.

– Téged nem macerálnak azzal, hogy lépj be a pártba? – kérdezte Varró, s ez a pár pillanattal korábbi kandúr-évdés után a meglepetés erejével hatott. A testnevelőnek azonnal eszébe jutott, amit gyakorta hallott az apjától a mindenféle előforduló provokátorokról, akiktől nem árt tartózkodni. Ő maga is tudott olyan esetről, hogy valaki politikai vitába bonyolódott, s később emiatt kellemetlensége támadt, mert szavait ellene fordították. De gyanúja olyan gyorsan eloszlott, mint ahogy jött. Kapcsolatuk előzményei sem, a szituáció sem indokolta aggodalmát.

– Mostanában elég komoly presszió vagyok kitéve – mondta aggodalmas hangon Varró. – De bennem semmi késztetés nincs a belépésre. Hogy lehet az, hogy engem hívnak, téged meg nem? Te vagy az ősbajai!

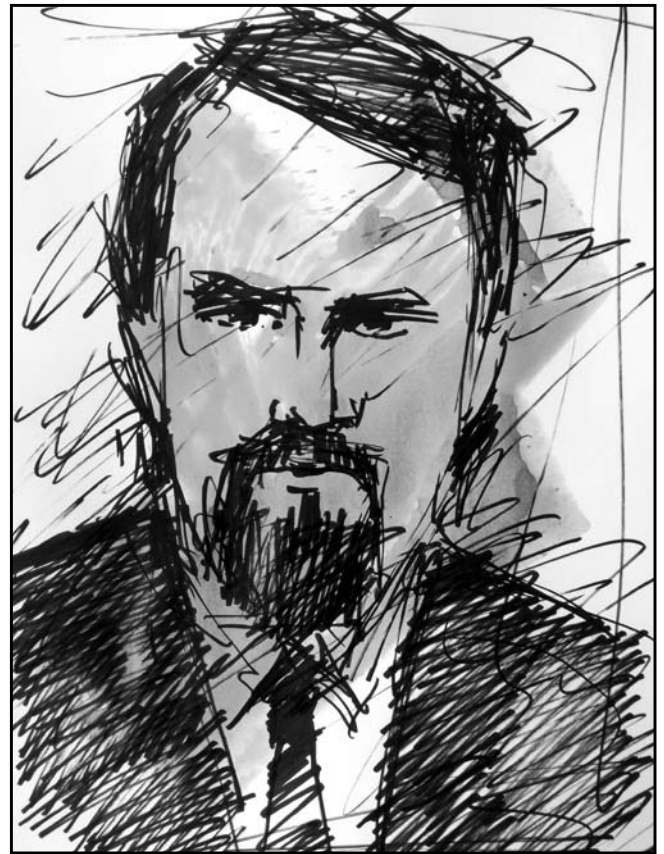
– Talán éppen azért! – felelte László, majd elhúzta maga előtt a függönyt. –

Látod ott azt a kalapos nőt? – mutatott a Szentháromság-szobor felé. Körülbelül ott állt az az emelvény 1948 júniusában, ahonnan Mindszenty mondott beszédet. Akkor tömeg jött össze, amekkorát itt azóta sem láttam.

Újabb cigarettára gyújtott, s aztán folytatta: – Én pedig a matrózruhámban virágcsokorral köszöntöttem a bíborost. Elmondtam egy olyan mondatot, amit legalább százszor elismételtetett velem előtte az óvónő. Na, barátom, így kerültem én a klerikális reakció uszályába. Baja pedig kis város, itt nehezen felejtene az emberek. Ja, és az anyám még akkor is őrizgette a matrózruhámot, amikor befejeztem a TF-et.

– De Lacikám, te egy ideológiailag fejlődőképes egyed vagy, ez látszik rajtad! – váltott vissza Varró az ironizáló hangra, majd kiitta maradék sörét, és intett a szőkeségnek, hogy még kettőt. – Rémlik nekem – tért vissza a komoly hangra –, hogy valaki mesélte, a III. Bélából kirúgtak akkor néhány végzős diákok, mert részt vettek ezen a szertartáson.

– Nem azért rúgták ki őket! A tornateremben előtte gyűlést tartottak, hogy a diákok tiltakozzanak Mindszenty ellen. Azokat zárták



Sipos Loránd grafikája

ki, akik ide nem mentek el, vagy tiltakoztak az akció ellen. A részleteket én sem tudom pontosan, csak azt, hogy az az osztály, amelyik akkor végzett, tablót sem készített. De ha érdekel a dolog, kérdezd meg Tax Imrét! Ő abba az osztályba járt. Bár nem biztos, hogy szívesen beszélne róla.

\*

## A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

### Ady Endre Városi Könyvtár

Munkácsy Mihály utca 9.

**BÓNUSZ ABC**, Vöröskereszt tér 1.

**CBA Belvárosi ABC**, Eötvös utca 1.

**CBA Delta Market**,

Szabadság utca 44.

**Cserba Optika**,

Batthyány Lajos utca 18.

**Líra Könyvesbolt**, Déri Frigyes sétány 5.

**Nagy István Képtár**,

Arany János utca 1.

**Sirály ABC**, Sirály utca 4.

**Tourinform Iroda**,

**Baja Marketing Kft.**,

Szentháromság tér 11.

**Gazdabolt** Piacsarnok



## Kedves Olvasóink!

Szeretettel várjuk Önöket a Bajai Honpolgár-esték következő előadására:

### Az otrantói csata – 1917. május 15.

Előadó: **Dr. Kramli Mihály** történész (HM Hadtörténeti Intézet)

**Helye:** Ady Endre Városi Könyvtár

**Időpont:** 2019. február 28. 18 óra

Pontos információkért figyelje honlapunkat, a plakátokat és a könyvtár hírlevelét!

Amíg Varró Károly végigment a régi tablók-  
kal dekorált, hosszú folyosón a tanári szobától  
a IV. a osztályterméig, megpróbálta végiggon-  
dolni magában, milyen stratégiát válasszon.  
Már bánta, hogy a sörivás kedvéért nem  
jutott jobb ötlet eszébe, ám ha megígérte  
Kovácsnak, valahogy figyelmeztetnie kell a  
szökevény diákok, ugyanakkor az is tudatosult  
benne, hogy ő maga is csapdahelyzetben van,  
hiszen nem látta a filmet. – Majd lesz vala-  
hogyan – gondolta –, és belépett az osztályter-  
embe. A diákok alapjában véve kedvelték őt,  
még ha nehezen tudták is értelmezni azt az  
ellentmondást, ami magánemberi lezsersége  
és szakmai felkészültsége között feszült.

– Beszéljünk kicsit a 39-es dandárról! –  
kezdte az órát, s a katedrán csukva hagyott  
napló miatt a diákokban megnőtt a készség  
a beszélgetésre. – Krausz – szólított meg egy  
feltűnően vörös, hosszú pájeszű, korpulens di-  
ákok –, összefoglalná röviden a cselekményt?

– Igenis, tanár úr! – kapta haptákba magát  
a fiú, majd erősen ráncolva homlokát, ne-  
hézkésen kezdett bele: – Az elején a mieink  
menekültek... az ellenség elől... de aztán jött  
a Korbély János fehér lovon...

– Az a Horthy volt, te ökor! – rikkantott rá  
a padtársa.

– Fogd be a pofád! Az egy másik film volt! A  
Korbély János is fehér lovon ült, ha nem vet-  
ted volna észre! – méltatlankodott Krausz.

– Fiúk, moderálják magukat! Folytassa csak!  
– biztatta a tanár az egyébként is bizonytalan  
történetmondót.

– Szóval, jött az a Korbély, visszafordította  
a katonákat, és akkor győztek... Később meg  
jöttek valami rendőrök, de ezeket a Nagy Jós-  
ka nevű bőrkabátos halomra lötte... Ez a Nagy  
Jóska egy izgága ember volt... Meglátogatta  
a családját, és a pici gyermeket ráültette a  
bilire...

Élénk derű kísérte az utolsó megjegyzést, és  
egy copfos lány felkiáltott: – Tetszik látni, tanár  
úr, hogy a Krausz a lényegre figyelt!

A hahotát Varró igyekezett rövidre zárni, és  
a fiúhoz fordult: – Krausz! Egypárszor már  
megbeszéltük, hogy cselekménymondáskor  
először tisztázzunk néhány dolgot!

– Igenis, tanár úr! Mikor? Hol? Kikkel?

– Na, látja! Tegyük fel, hogy én nem láttam  
a filmet! Maga szerint az alapján, amit eddig  
elmondott, tudok én ezekre a kérdésekre  
válaszolni?

A fiú arca a hajszínehez hasonlatossá vált, és  
lehajtotta fejét. Varró megsajnálta, és néhány  
kérdés segítségével tisztázta vele a történelmi  
szempontból fontos összefüggéseket.

– Üljön le, Krausz, és figyeljen! Mi meg most  
megpróbáljuk kideríteni, hogy Korbély János  
forradalmárnak tekinthető-e. Ferenczi – intett  
a fiú felé, aki az utolsó padban ült –, maga

hogyan gondolja ezt? A fiú felállt, és gondterhelt  
arccal nézett a tanárra. Fogalma sem volt,  
hogyan véletlenül szólította éppen őt, vagy tu-  
domást szerzett a lógásáról. Átszaladt rajta,  
hogyan a büntetést, vagy a jó tanuló presztízsét  
kockáztassa-e inkább, s az utóbbi mellett  
döntött.

– Természetesen forradalmár volt!

– Kifejtené ezt kicsit részletesebben?

– A Tanácsköztársaság vörös hadseregében  
szolgált, ahova mindenki önként jelentkezett,  
aki harcolni akart. 1919-ben Magyarorszá-  
gon szocialista forradalom zajlott, legalábbis  
a Seriff, bocsánat, a Kalendár tanár úr így  
magyarázta, akkor pedig Korbély Jánosnak  
forradalmárnak kellett lennie.

Varró sejtette, hogy létezhetnek a filmben  
olyan mozzanatok, amelyek alapján ki lehetne  
zökkenteni a fiút az egyébként logikus gon-  
dolatmenetéből, de nem akarta ezt a kérdést  
tovább feszegetni. Ingoványos terepnek vélte,  
és kénytelen volt magában elismerni, hogy  
a fiú ügyesen paríroz. – Nem adom fel ilyen  
könnyen – határozta el magában, és újabb  
kérdést tett fel: – És mi a véleménye erről a  
bili-ügyről, ha már szóba került? Nem rontja  
ez a forradalom magasztosságáról festett  
képet?

– Nem tudom eldönteni, de ez alighanem  
lopott ötlet a filmben – válaszolta Ferenczi  
rendíthetetlen nyugalommal. Varróban meg-  
állt a lélegzet egy pillanatra, de rendkívüli  
érdeklődést mutatott, a fiú pedig folytatta: –  
Bár tavaly tanultuk Móriczot, de emlékszem,  
hogy a Szegény emberekben a gyilkos katona  
előbb megöli a két lányt, s aztán a bölcsőben

síró gyerek szájába visszadugja a cumit.  
Akkor ezt úgy magyaráztuk, hogy a legelve-  
temültebb gyilkosban is maradhat valami az  
emberségből. Szerintem a biliztetés is hasonló  
megoldás. Csak egy kicsit gyengébb.

A tanár alig tudta palástolni meglepeté-  
sét. Ez olyan érett válasz volt, amilyennel  
nemigen találkozott korábbi órái során. Ez  
már nemcsak parád, hanem parád-riposzt.  
Az osztály hirtelen támadt csendje is visz-  
szaigazolni látszott a különleges pillanatot.  
Varró némi hatásszünet után szólalt meg:  
– Okos fiú maga, Ferenczi! Még sokra viheti!  
Leülhet!

Aztán az előbb megszegyenült fiúhoz for-  
dult: – Látja, Krausz! Így kell filmet nézni! ■

### Kedves Olvasónk!

Látogasson el honlapunkra ([www.bajaihonpolgar.hu](http://www.bajaihonpolgar.hu)), és kövesse a la-  
punkkal kapcsolatos híreket facebook-  
oldalunkon (<https://www.facebook.com/bajai.honpolgar/>) is! Folyamatosan fris-  
sülő weboldalunkon nemcsak a lappal  
kapcsolatos híreket olvashatja, hanem  
archívumunkban régebbi lapszámokat  
is böngészhet, az online plusz rovatban  
pedig a nyomtatott lapszámokban nem  
található szöveges, képes és videós tar-  
talmakkal is találkozhat. Többet is meg-  
tudhat szerzőinkről, szerkesztőbizottsá-  
gunk tagjairól, egyúttal könnyen kapcso-  
latba is léphet velünk. A tartalom napról  
napra bővül! [www.bajaihonpolgar.hu](http://www.bajaihonpolgar.hu)



## A Bajai Honpolgár-esték tervezett előadásai 2018/ 2019.

- Dr. Pelyach István:** A betyárvilág Magyarországon  
Tervezett időpont: **2019. március**
- Dr. Zentai Mária:** „...két szép madár nyaka”  
Hunyadi László útja a drámától az operáig: az adaptáció és az értelmezés  
kérdései Tervezett időpont: **2019. április**
- Dr. Csorba László:** Kossuth Lajos amerikai útja  
Tervezett időpont: **2019. május**

## Víz-Jel, 2018

### **Majorcsicsné Ujjady Krisztina**

Intézményvezető-helyettes, Bajai Liszt Ferenc AMI

■ 2012 óta rendezzük meg a Víz-Jel grafikai biennálét azzal a céllal, hogy a még működő, hagyományos sokszorosító grafikákat készítő, diákokkal, növendékekkel foglalkozó grafikai műhelyeket alkotásra ösztönözzük a pályázati lehetőség biztosításával. Emellett fontos célunk lett, hogy a díjkiosztó ünnepségek alkalmával szakmai kapcsolatok alakuljanak ki az egyes műhelyek között; egymás munkájának megismerésén keresztül lehetőséget biztosítsunk a fejlődésre, megújulásra.

Nagyon örülünk, hogy ilyen sokan eljöttek a díjkiosztó ünnepségre Pécsről, Budapestről, Kecskemétről, Kozármislenyből, Szigetcsépről, Kunszentmártonból, Nyíregyházáról érkeztek most a lelkes és ügyes diákok szülei vagy tanáraik kíséretében. Egy kis statisztika: a hazai és külföldi műhelyek közül idén 28 műhelyből 356 alkotás érkezett. A műhelyek közül 10 külföldi: 2 lengyelországi, 5 szlovéniai és 3 szerbiai. Újdonság, egyben meglepetés volt, hogy versenyen kívül Szlovéniából óvodások által készített dúcok nyomatai is érkeztek, ügyességüket a zsűri egy kollektív díjjal értékelte. A zsűri tagjai *Bodóczy István* Munkácsy-díjas képzőművész, címzetes



*Strobán Karina Felhőszem IV. korcsoport Különdíj*

egyetemi tanár (a zsűri elnöke) és *Gerber Pál* Munkácsy-díjas képzőművész voltak. A zsűri összesen 6 korcsoportban 22 helyezést és 29 különdíjat ítelt oda a kiválasztott grafikák alkotóinak. 140 grafikát állítottunk ki.

Mindig nagy élmény a téma változatos megközelítése, hihetetlen, hogy milyen sokféleképpen lehet gondolkodni a vízről, a világ

számára nélkülözhetetlen elemről. A néha komoly, néha vicces képek minket is elgondolkodtatnak. Bízunk benne, hogy a téma grafikai megfogalmazása előmozdítja a diákokban, hogy a későbbiekben, a felnőtt életük során is majd felelősségteljesen bánjanak a vízzel, és sem szennyezni, sem pazarolni nem fogják azt. ■

## Ismét a víz...

### **Bodóczy István**

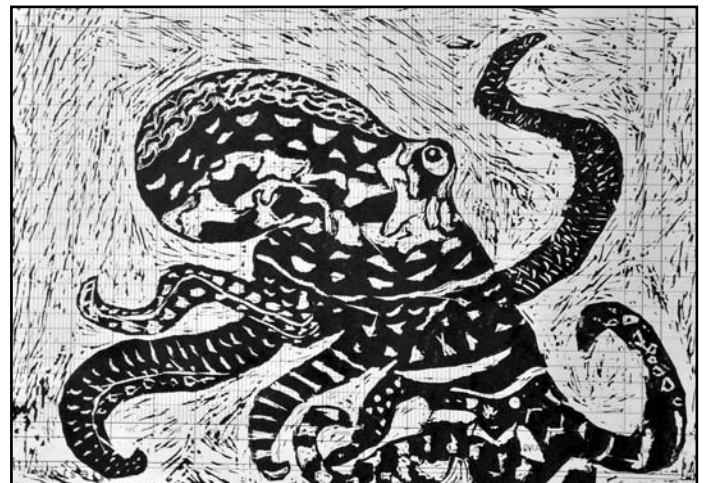
képzőművész, a zsűri elnöke

■ Lehet, hogy vízkészleteink nem kimeríthetetlenek, de a víz mint téma minden bizonnyal az. Ezt bizonyítja a Liszt Ferenc Alapfokú Művészeti Iskola újabb kiállítása, ahol a víz témában diákalkotók számára negyedik alkalommal kiírt Grafikai Biennálén továbbra sem apad a színvonalas munkák száma.

Ez alkalommal is, csakúgy mint korábban, kiváló anyagból válogathatott a zsűri. Feltűnő volt azonban, hogy egyre nagyobb a külföldről pályázók száma. A korábban már ismert műhelyek mellett most újabb helyekről is érkeztek alkotások, ami azt jelzi, hogy terjed az esemény jó híre. Egy kiállítást sokféle szemmel lehet nézni: kereshetjük a legjobb technikai megoldásokat, a legkülönösebb vagy éppen nagyon is megszokott, otthonos nézőpontokat, az érdekes témafelvetéseket, címadásokat, kereshetjük azokat a munkákat, ahol a személyes élmény átsüt a képen, és eldönthetjük, hogy nekünk melyik képek tetsze-

nek leginkább, talán helyenként még vitatkozva is a zsűri döntésével. Aztán elgondolkozhatunk azon, hogy vajon miért éppen azokat választottuk? Bevallom, én ezúttal nem csupán magukat a képeket néztem. Azok mögött akaratlánul is előtűntek a mentoráló tanárok, akik biztatással, technikai tanácsokkal és akár inspirációs anyagokkal is segítették tanítványaikat.

Ismét bizonyítva láttam azt, hogy a tanári munka alkotó tevékenység. Tudjuk, hogy a korlátozások, mint jelen esetben a megadott technikák és a téma, a legintenzívebben provokálják ki a kreatív magatartást. Nagy leleményre van ugyanis szükség, hogy a megkö-



*Michalina Kuczkowska: Polip. II. korcsoport II. helyezett*

téseknek is megfelelően szabad, eredeti művek szülessenek. A grafika és a víz mint kötöttség csak emeli a megszületett produciók iránti elismerésünket.

Gratulálok az alkotóknak, és ismét csak azt mondhatom, hogy a szervezőket és a biennálé támogatóit az a jó érzés töltheti el, hogy valami igazán szép és hasznos dolgot hoztak létre. ■

## A IV. Víz-Jel biennálé díjnyertes alkotásaiból



Ines Poredos. A kis hableány. IV. korcsoport Különdj



Timeja T. Kranjec: Ló a tengemél. III. korcsoport II. helyezett



Pálmai Laura: Szomjas lány  
IV. korcsoport II. helyezett



Bogna Zajac: Világítótorony. V. korcsoport  
I. helyezett.



Nyerges Anikó: Víz évszakok  
IV. korcsoport Különdj

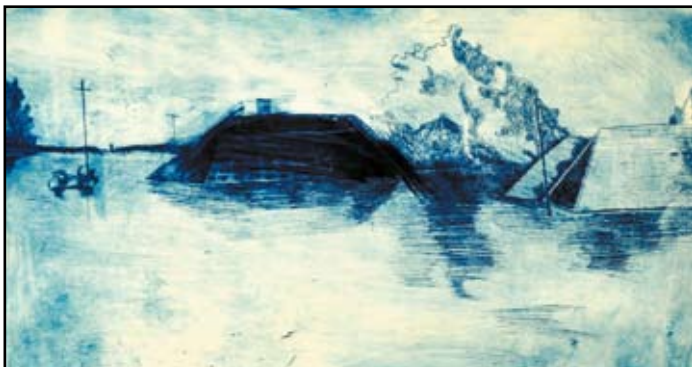


Ana Benkič: Szörfözés. IV. korcsoport I. helyezett



Anna Bober: Madarak a víz felett. V. korcsoport Különdj





Cseh Orsolya Árvíz VI. korcsoport Különdíj



Zsíros Marcell Korizás I. korcsoport különdíj



Gálfalvi Erika: Tolvaj polip. V. korcsoport Különdíj



Schubert Fanni: Ázott kutya. V. korcsoport II. helyezett



Szabó Milán. Kárókatona. III. korcsoport III. helyezett



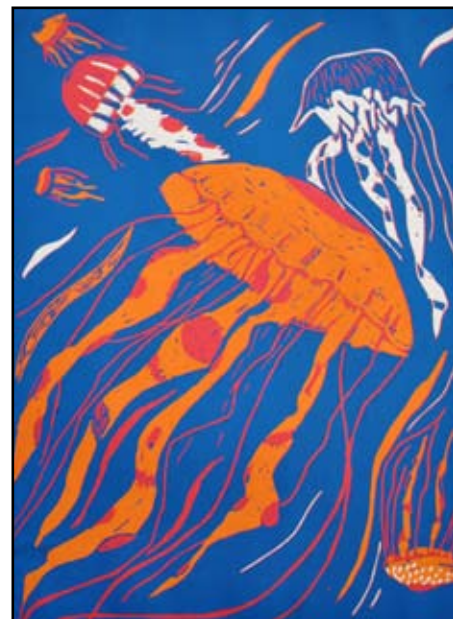
Várhelyi Anna: Víz alatt víz felett. II. korcsoport A zsűri különdíjasa



Harmatos Lenke: Kártya tükörkép IV. korcsoport Különdíj



Keller Franciska: Hullámok álomban IV. korcsoport Különdíj



Noah Kuzmič: Táncoló medúza IV. korcsoport III. helyezett

# Egy elkötelezett haltenyésztő

(Álmok – ismeretek – gyakorlat)

## Laki Ferenc

■ Egyik tavalyi (2018/6.) lapszámunkban mutatkozott be *Kolláth Mária* ny. főiskolai docens, akinek sajátos, egyéni intellektuális indíttatású képekkel illusztrált soraiból sugárzó fotózási szeretete nem mindennapi személyiségről tanúskodik. A századforduló előtti években egyesített vízgazdálkodási és pedagógusképző Eötvös József Főiskolán kerültem vele munkatársi kapcsolatba, amely hamarosan szakmai kapcsolattá bővült. Ennek során tekinthettem be az általa immár 30 éve folytatott haltenyésztői tevékenységbe. Amikor először javasoltam e hasznos foglalkozás közkinccsé tételét, inkább mentegőtőzést tapasztaltam részéről. Következő invitálásomra már nem utasította el az ajánlatot. Azzal érveltem, hogy bemutatva életpályáját és a címben jelölt szakmát, a fiatal és felnőtt érdeklődők kaphatnak egyfajta mintát arról, hogyan lehet eredményesen beilleszkedni az életbe. Némelyekben talán fel is kelthetjük az érdeklődést e szép, de nem egyszerű szakmai tevékenység iránt. Többszöri beszélgetésünk lényegét az alábbiakban bocsátom Tisztelt Olvasóink elé.

- *Milyen elképzelések születtek kezdődő életpályádon?*

- Mindig vonzott a pedagógus pálya és a természet is. Kiskunfélegyházán születtem, 14 éves koromig ott éltem. A halételeknek akkoriban ott nem volt olyan kultusza, mint Baján. Esetleg évente egyszer ettünk halat. Így sem a családtól, sem a szülővárosomtól nem kaptam motivációkat a halgazdálkodással kapcsolatban. A haltenyésztéssel csak jóval később ismerkedtem meg. Kitűnő tanuló voltam egészen az érettségiig. Nagy volt az elvárás szüleim részéről, de sok segítséget



*Terepgyakorlaton a pedagógus-hallgatók, gyakorló általános iskolások és oktatók*

és biztatást is kaptam. „A tudást nem vehetik el tőled” – mondta néha édesapám. Kisiskolás koromtól tanító, tanár akartam lenni. Az idegen nyelveket és a természettudományi tantárgyakat szerettem legjobban. Az általános iskolai tanulmányok vége felé az idegennyelv-tanári pályát tűztem ki távolabbi célként. Így kerültem Bajára, ahol megfelelő képzettséget kaphattam álomom megvalósításához. Középiskolai tanulmányaimat a bajai Türr István Közgazdasági Technikum idegen nyelvi tagozatán végeztem, ahol a közgazdasági ismeretek megszerzésén kívül magasabb óraszámú tanulhattunk két idegen nyelvet. Praktikus okok miatt döntöttem így: a színvonalas idegennyelv-tanulást biztosítja az iskola, de ha nem vesznek fel az egyetemre az áhított idegennyelv-szakra, akkor a közgazdasági technikum végzettséggel kedvezőbbek lesznek az elhelyezkedési lehetőségek, mint gimnáziumi érettségivel.

- *Hogyan befolyásolták pályaválasztásodat felsőfokú tanulmányaid?*

- A közgazdasági érettségi után a bajai Vízügyi Főiskola Tanulmányi Osztályán elváltam egy másfél hónapig tartó helyettesítést, egy adminisztrátori állást. A főiskolán akkor folytak az államvizsgák. Belelapozva a főiskolán használt tankönyvekbe, megtudhattam, milyen szakterületek oktatása folyik az intézményben. Úgy éreztem, ez a szakma közel áll a természethez, és alkotó, produktív munkát jelenthet. Elhatároztam: itt folytatom a tanulmányaimat. Közben azonban felvételire hívtak a Szegedi József Attila Tudományegyetem idegennyelv-szakára. Sikeresen felvételiztem, megkaptam a kedvező értesítést. Ám ekkor a pályaválasztás terén drasztikus irányváltásra szántam el magamat. A Vízügyi Főiskola igazgatójához fordultam, és kértem, hogy pótfelvételi vizsgát tessek intézményében. Az engedélyt megkaptam, sikeresen felvételiztem. Főiskolai tanulmányaimat elvégeztem, és üzemmérnöki diplomát szereztem. A sikeres államvizsga után – a vizsgabizottság elnökének javaslatára – folytattam tanulmányaimat a Budapesti Műszaki Egyetem Építőmérnöki Karán, ahol okleveles vízépítő-mérnöki képesítést, majd néhány év múlva levelező tagozaton okleveles környezetvédelmi szakmérnök diplomát szereztem.



*A kísérleti halastavak töegységei*

- *Milyen tervezési-oktatási feladatok fordítottak a haltenyésztés irányába a munkába állásod idején?*

- Még a bajai főiskolai tanulmányaim alatt diákként részt vehettem a tanszékeken folyó tervezési munkákban. Tanulmányaim befejezése után két évig tervezőirodában dolgoztam. Ekkor a főiskola Mezőgazdasági és Vízgazdálkodási Tanszékének vezetője visszahívott tanszékére, ahol először tanszéki mérnöki munkakörben kapcsolódtam be a tervezési munkálatokba. Az egyetemi képzés megszerzése után – 1975-ben – oktatói állást kaptam tanársegédi fokozattal. Így teljesült az eredeti vágyam: taníthattam! Ekkor hozta úgy a sors, hogy a vízépítő-mérnöki szakmán belül a halgazdálkodással kerültem szorosabb kapcsolatba, és megszerettem azt. Az oktatási feladatok mellett a tervezési munkákból továbbra is részt vállaltam. Az 1980-as évek elején a nagybaracska halastórendszer I. ütemének vezető tervezője voltam. A 220 hektáros tórendszert négy nagy termelőt, négy tárolót és tíz teletetőt alkotja. A tanulmány- és kiviteli tervet a szaktervező kollégák (földmérő, talajmechanikus, statikus, elektromérnök) bevonásával közösen készítettük. Én a műszaki tervek vezető tervezője voltam, de közben önképzés útján a haltartás-technológiával is megismerkedtem. E bűvárkodásom során szakkönyveket olvastam, és tapasztalatszerzés céljából el látogattam több üzemelő tógazdaságba is. Az elkészített tervek alapján a Nagybaracska Haladás Mg. Tsz területén megépült a halastórendszer, megindult a haltenyésztés, amely napjainkban is folytatódik, és oroszánrészt vállal Baja és környéke halellátásában.

A halastórendszer építésével párhuzamosan támadt az ötletem, hogy haltakarmányozási üzemi kísérletekbe kezdjek. Célkitűzésként a vágóhídi hulladékhalastavi hasznosítási lehetőségeinek feltárását jelöltem meg. A tsz vezetősége támogatta a tervemet, a kísérleti eredmények nagyüzemi hasznosításának, a halastórendszer eredményesebb működtetésének reményében. A tsz megépítette a Kísérleti halastavakat, amely kezdetben nyolc db, majd többszöri fejlesztés után 26 db, egyenként 100-1000 m<sup>2</sup>-es tógazdaságból állt. A kísérleteket a termelőszövetkezet saját forrásból és pályázatokon elnyert minisztériumi támogatásokból finanszírozta. A kísérletek vezetését rám bízta, 1983-tól 1990-ig végeztük őket.

A haltakarmányozási kísérletek célja a hústermelés és húsfeldolgozás során keletkező melléktermékek és hulladékok komplex halastavi hasznosítása volt. A kísérletek során olyan halnépesítési kombinációkat alakítottunk ki, amelyek magas áron értékesíthető,



*Lehalászás a nagy tavakon*

exportálható halfajok együttes előállítására alkalmasak. A kísérletek eredményeképpen megállapítható volt, hogy az eljárás gazdaságos és környezetkímélő, exportáru-alapot jelentő halfajok – harcsa, ponty, compó – tömeges előállítására alkalmas.

- *Hogyan valósult meg a saját halastóról szóló elképzelésed?*

- A kísérletek során számomra az is világossá vált, hogy kis tógazdaságokban is lehetne gazdaságos haltenyésztést folytatni. Ezért határoztam el, hogy saját földterületet vásárolok, és az általam megtervezett és megépített tavacskaiban (600 m<sup>2</sup>, 900 m<sup>2</sup> és 1800 m<sup>2</sup> vízfelületűek) elkezdtem a tenyésztést. Ivadék- és növendékhal-neveléssel (más néven egynyaras és kétynyaras hal neveléssel) foglalkozom. Olyan halfajokat részesítettem előnyben, amelyek keresettek a piacon, tehát könnyen, gazdaságosan értékesíthetők. Az elmúlt 30 év alatt foglalkoztam csuka-előneveléssel, harcsa elő- és utóneveléssel, ponty, amúr és compó egynyaras és kétynyaras nevelésével. A saját haltenyésztői munkát oktatói pályafutásom alatt mellékfoglalkozásként, majd nyugdíjba vonulásom után egyedüli tevékenységként, mint mezőgazdasági őstermelő folytatom, 1988 óta.

- *Tisztázzunk néhány kapcsolatos fogalmat, műveletet! Mit is jelent a mesterséges, tógazdasági haltenyésztés?*

- A tógazdasági halak három év alatt érik el az étkezési hal méretet. A megtermékenyített petesejtéből (természetes vagy mesterséges körülmények között) kikelő lárva, majd zsenge ivadék gondozását az első évben ivadéknevelésnek nevezzük (előnevelés és utónevelés), a második év a növendékhal-nevelés, a harmadik év az étkezési hal-nevelés időszaka. A mesterséges halastavakban kihasználjuk a

tóvíz természetes termőképességét (természetes táplálékkészletét), és takarmányozással fokozzuk a hozamot.

Táplálkozásuk alapján a halfajok lehetnek: *növényevők* (pl. az amúr, amely a tó makro növényi szervezeteit, a hínárt, nádat használja); *vegyes táplálkozásúak* (pl. a ponty, a compó, a kárász, amelyek mikro állati szervezetekkel és növényi magvakkal, víznövények magvával és a tógazdaságokban takarmányként adott kukorica- és búzadarával táplálkoznak); *ragadozók* (pl. a csuka, a süllő, a harcsa, a balin, amelyek makro állati szervezeteket, többnyire élő, kisebb békés halakat fogyasztanak, de néha saját fajuk kisebb egyedét is elfogyasztják, ezt *kannibalizmusnak* nevezzük. A harcsa a nem élő húsféleségeket is elfogyasztja (ld. üzemi kísérleteinket!).

A haltenyésztés fontosabb *munkafolyamatai* a legtöbb fizikai munkát igénylő tevékenységet tartalmazzák. A tavakat az őszi lehalászás után télen szárazon hagyjuk (kivéve a teletetőket). Tavasszal a tavakat feltöltjük, lehetőleg felszíni vízzel. Tavaimnál én a közelben lévő Ferenc-tápcsatorna vizét használom, vízdíj megfizetése ellenében. A teletető tóból lehalásszuk a halakat, és kihelyezzük őket a frissen feltöltött tavakba. A tenyésztési időszakban (tavasztól ősziig) rendszeresen takarmányozzuk a halakat. A tavak párolgási és szivárgási veszteségét időnként szivattyúzással pótoljuk. A helyes takarmányozás eredményeképpen a halak egy nyáron olykor a kihelyezési súlyuk 5-10-szeresét is elérhetik. A vízminőséget (vízhőmérséklet, pH-érték, oldotttoxigén-tartalom, oxigéntelítettség, növényi tápanyagtartalom, algák és mikro állati szervezetek mennyisége, minősége), valamint a halak viselkedését folyamatosan, kellő rendszerességgel ellenőrizzük.

Az őszi (vízleengedéses vagy hálózásos) lehalászásakor a kihalászott halfajokat tartóhálóba gyűjtjük, majd halfaj és korosztály szerint szétválogatjuk őket. A válogatás befejezésekor már megjelennek a vevő halasgazdák, akik szakszerű szállítóeszközökkel a saját tavaikba szállítják az előre megrendelt halfajokat. Gondolom, jól érzékelhető, mi mindent kell megterveznie és elvégeznie egy haltenyésztőnek a szaporítástól a tenyésztett halak piaca kerüléséig.

- *Hogyan hasznosítottad haltenyésztői ismereteidet oktató-nevelő munkádban?*

- Aktív oktatói éveimben a Vízügyi Főiskola, majd a Műszaki Fakultás hallgatóinak halgazdálkodás tantárgyat tanítottam, melynek keretében a műszaki tervezési és haltenyésztési elméleti és gyakorlati tudnivalókat elemeztük részletesen. A tavaimnál végzett intenzív terepgyakorlatok, mérőgyakorlatok során sikerült bebizonyítanom, hogy a halgazdálkodást nemcsak tanítom, de művelem is! Számos hallgatónak voltam konzulense diplomamunkáik készítésénél. Néhányan közülük rendszeresen bekapcsolódtak a már említett tenyésztői munkálatokba, sőt, tanulmányaik elvégzése után is lelkesen segítenek az őszi lehalászásokban.

A Pedagógiai Fakultás hallgatói egy-egy napos terepgyakorlataikat több éven át töltötték a nagybaracscai halastavaknál. Számukra *A vízi környezet megismerése* témakörben indítottam sikeres fakultatív tantárgyat. A gyakorló pedagógusok szá-



*Harcsaivadék bemutatása*

mára szervezett 60 órás továbbképzés tananyagában a halgazdálkodás alapanyaga mellett szerepet kaptak *A víz az irodalomban, a zenében, a képzőművészetben* c. részmakörök is. A gyakorlóiskolások terepfoglalkozásai és a művészeti iskola tanulóinak tartott ún. alkotónapon készült művek maradandó élményeket jelentettek mindannyiunknak, amelyekről fotóink is tanúskodnak.

A felnőttképzés területén az *Élethosszig tartó tanulás* program keretében pályázaton elnyert támogatással szerveztem egy 150 órás továbbképzést 2002-ben *Halastavak, horgászvizek, haltenyésztés* témakörben, amelyen 30 fő hallgató vett részt (vállalkozók, tógazdák, horgászegyesületek képviselői), az előadásokat és a gyakorlati foglalkozásokat főiskolai oktatók, meghívott külső előadók, gyakorlati szakemberek tartották. A további részletezés helyett elmondhatom, hogy a mintegy 20 nyertes pályázatom eredményeként közel 20 millió forintot használhattunk fel az oktató-nevelő és ismeretterjesztő munkánkban. Megelégedéssel mondhatom, hogy az intézmények számára beszerzett anyagok és eszközök, a közreműködők tiszteletdíjai, kiadásai nem az ablakon kidobott összegekhez sorolandók. Örömmel nyugtázhatom: az oktatói és haltenyésztői munkám során szerzett sikerélményeim, kibővült emberi-szakmai kapcsolataim jó jelzései lehetnek annak, hogy csöppnyit tehettem a halgazdálkodás és hasznos ismeretterjesztés előmozdításáért.

- *Milyen tanácsokat adnál azoknak, akik érdeklődést mutatnak a haltenyésztés iránt?*

- A haltenyésztésből nem lehet hirtelen meggazdagodni. Egy haltenyésztéssel foglalkozó kisebb tógazdaság azonban, ha bérhorgászati lehetőséget is hozzácsatol, tisztos jövedelmet hozhat. Nagy tógazdaság pedig – ha szakmailag felkészült ember vezeti, aki a piaci igényeket és lehetőségeket is figyelembe veszi és kiaknázza – jó megélhetést biztosíthat, hamar megtérülhet a beruházás. A haltenyésztő mindenesetre szép és jó levegőjű helyen dolgozhat, s közben alkalma nyílik a környező természeti jelenségek, objektumok megfigyelésére is. A haltenyésztéshez az kezdjen hozzá, aki rendelkezik a beruházáshoz szükséges anyagiakkal, szakismerettel, kitartóan hajlandó dolgozni, valamint tud szervezni olyan munkatársakat, akik szintén szeretik a természetet, és a halakat sem csak fogyaszthatóságuk miatt kedvelik.

Végezetül beszélgető partnerem összegző szavait idézem: „*Nem is gondoltam volna, hogy ilyen sok mindent csináltam. Ha újra kezdhethetném, hasonló utat választanék!*” A „halas Kolláth Mária” pedagógusként és haltenyésztőként is elévülhetetlen érdemeket szerzett. Nemcsak tanította, terjesztette, hanem be is bizonyította, hogy egy „inkább férfiaknak való” foglalkozást is sikerrel valósíthat meg a gyengébbik nem képviselője is.

(*A nyomtatott lapszámunkban látható fotókon kívül honlapunkon Kedves Olvasóim további fényképeket is megismerhetnek.*)



*A haltenyésztő és tenyésztette*

# Jelentősebb bajai évfordulók 2019-ben

Összeállította: Jász Anikó

## ■ 195 éve, 1824-ben

- május 17-én született Baján **BECK Vilmos** festőművész, karikatúrarajzoló, lapszerkesztő. Az elsők között alapított magyar politikai élelclapot *Der Zeitgeist* címmel (1846). (†Pest, 1862. szeptember 24.)

## 165 éve, 1854-ben

- október 26-án született Bácsón **DÉRI (Deutsch) Miksa** mérnök, feltaláló, a transzformátor egyik feltalálója. A bajai gimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait (1865-1872). (†Merano, 1938. március 3.)

## 160 éve, 1859-ben

- február 5-én született Bécsben **HELLER Richárd** tanár. A bajai gimnáziumban érettségizett. Alapító igazgatója volt Baja első szakképző iskolájának (Kereskedelmi és Iparostanonc Iskola, 1882.), amit 41 éven át vezetett (†Baja, 1930. június 11.)

- december 1-jén jelent meg a **Bajai Közölny**, az első magyar nyelvű bajai hírlap mutatóvényszáma. (Alapító szerkesztő: Kolmár József)

## 155 éve, 1864-ben

- február 11-én született Baján **BALASSA (Weidinger) József** nyelvész, tanár. A bajai gimnáziumban érettségizett 1881-ben. A magyarországi nyelvtudomány nemzetközileg is elismert képviselője volt. (†Budapest, 1945. február 26.)

## 140 éve, 1879-ben

- február 27-én született Szabadkán **BOR-BÍRÓ (Vojnics) Ferenc**. Tizenkilenc évig volt Baja város polgármestere (1915-1918; 1921-1937). (†Ligonier, Pennsylvania, 1962. december 31.)

## 130 éve, 1889-ben

- május 5-én született Baján **BERNHART Sándor** jogász. Baja polgármestere volt 1937-1944 között. Baja posztumusz díszpolgára (1991). Az üldöztetések idején a bajai zsidóság melletti bátor kiállásáért Jeruzsálemben a Jad Vasem emlékhatsóság a Világ Igaza kitüntetésben részesítette (1994).

**35 éve**, 1984. március 28-án hunyt el New Yorkban.

## 125 éve, 1894-ben

- június 3-án volt a **Tóth Kálmán-szobor** ünnepélyes leleplezése (Bezerédi Gyula alkotása).

- augusztus 12-én született Baján **MISKOLCZY Dezső** orvos, ideggyógyász, a modern neurológia alapjainak megteremtője. A szegedi, a kolozsvári és a marosvásárhelyi egyetem professzora, az MTA tagja. (†Budapest, 1978. december 31.)

**10 éve**, 2009-ben munkásságát posztumusz Magyar Örökség díjjal ismerték el.

## 120 éve, 1899-ben

- február 21-én született Vácon **MISKOLCZY Ferenc** grafikus és festőművész. Baja díszpolgára (1980). Gyermekkorától haláláig Baján élt és alkotott. Lakóháza, a Bagolyvár ma emlékmúzeum.

**25 éve**, 1994. május 15-én hunyt el Baján.

## 115 éve, 1904-ben

- február 21-én megnyitotta kapuit a **Magyar Királyi Kertmunkás Iskola**, a Berecki Máté Élelmiszer-ipari és Mezőgazdasági Szakgimnázium Szakközépiskola és Sportiskola jogelődje.

- augusztus 3-án született Baján **MAJOR Máté** építész, egyetemi tanár, akadémikus. Ybl- és Kossuth-díjas; Baja díszpolgára (1974). (†Budapest, 1986. április 14.)

## 110 éve, 1909-ben

- május 19-én született Baján **ifj. ÉBER Sándor** festőművész-tanár. Munkásságának és művészcsaládjának emlékeit az Éber-ház őrzi (Jókai M. u. 19.). (†Baja, 1985. július 5.)

- augusztus 26-án elkészült a **bajai Duna-híd**, és megindult a forgalom a rajta áthaladó **Baja-bátaszéki vasútvonalon**.

## 105 éve, 1914-ben

- június 13-án Baján született **KARIG Sára** József Attila-díjas műfordító, költő. 1947-1953-ig Szibériában politikai fogoly volt. Embermentő tevékenységét a Jad Vasem emlékhatsóság a Világ Igaza kitüntetéssel ismerte el (1985).

**20 éve**, 1999. február 2-án hunyt el Budapesten.



## 90 éve, 1929-ben

- július 21-én született Baján **BÍRÓ BAGÓCZKY Lajos** geológus, paleontológus, egyetemi tanár. 1957-től élt és kutatott Chilében. (†Concepción, Chile, 1993. augusztus 24.)

- szeptember 1-jén megkezdte működését a **Bajai Liszt Ferenc Kör zeneiskolája**, amely ma Bajai Liszt Ferenc Alapfokú Művészeti Iskola néven működik.

- augusztus 20-án született Baján **PÉTERVÁRI István** színházi rendező, színházigazgató, Jászai-díjas (1975). 1966-1981 között a Veszprémi Petőfi Színház igazgatófőrendezője volt. (†Budapest, 1983. szeptember 20.)



- december 27-én született Baján **UDVARDI Erzsébet** festőművész. 1958-tól Badacsonytomajban élt. Munkácsy- és Kossuth-díjas (1969, 1999), Baja város díszpolgára (1998), Magyar Örökség díjas (2002). (†Keszthely, 2013. február 4.)

## 85 éve, 1934-ben

- március 11-én született Katymáron **KŐHEGYI Mihály** régész, numizmatikus, a Türr István Múzeum igazgatója (1987-1996), Baja díszpolgára (posztumusz 2002). (†Baja, 2001. június 18.)

- június 24-én elkészült a Duna és a Sugovica találkozásánál a **Türr-emlékmű**.

## 80 éve, 1939-ben

- december 2-án született Baján **KÁRPÁTI Egon** gyógyszerész kutatóorvos, feltaláló, a Kőbányai Gyógyszerárugyár (a mai Richter Gedeon Nyrt.) gyógyszerkutatója. Kutatócsoportjával fejlesztették ki a Cavinton gyógyszert. (†Budapest, 2010. október 25.)

## 75 éve, 1944-ben

- szeptember 21-én a 15. Amerikai Légihadsereg lebombázta a **bajai Duna-hidat**.

## 20 éve, 1999-ben

- július 15-én adták át a Bajai Országos Közforgalmú Kikötőt, az EU déli határának legfejlettebb és legjelentősebb folyami kikötőjét (Ro-Ro kikötő).

## 10 éve, 2009-ben

- november 12-én kapott új nevet a bajai kórház: **Szent Rókus Kórház**.

# Politikai karikatúrák az 1860-as évektől az első világháború végéig

**Tamás Ágnes**  
**Bevezetés**

■ A politikai karikatúra Magyarországon a 19. század közepétől – a különböző politikai rendszerektől függetlenül – jelen volt. Míg a mai olvasó főként az interneten nézegeti a műfaj legújabb darabjait, a 19. században elsősorban élcsepokban és különálló lapokon, plakátokon találhatták meg őket. A politikai karikatúra fő jellemzője, hogy aktuális, mert így tarthat számot érdeklődésre, ugyanezért üzenetét az utókor szemlélőjének nem mindig egyszerű megfejteni. Definíciója sem könnyű feladat, mindenképpen tágabban értelmezzük, mintha csak a portrékra szűkítenénk a meghatározást: a politikai karikatúra „az a karikatúra, amely aktuális eseményeket, folyamatokat, döntéseket, pozíciókat és magatartásokat kritikusan tematizál, hozzátartozik a politikai befolyásolás eszközeihez, és a nyilvánosságnak szól.” (Grünewald,

Dietrich: Zwischen Kunst und Journalismus – politische Karikaturen. In: Uő (Hg.): *Politische Karikatur. Zwischen Journalismus und Kunst*. Bonn, 2002. 14.).

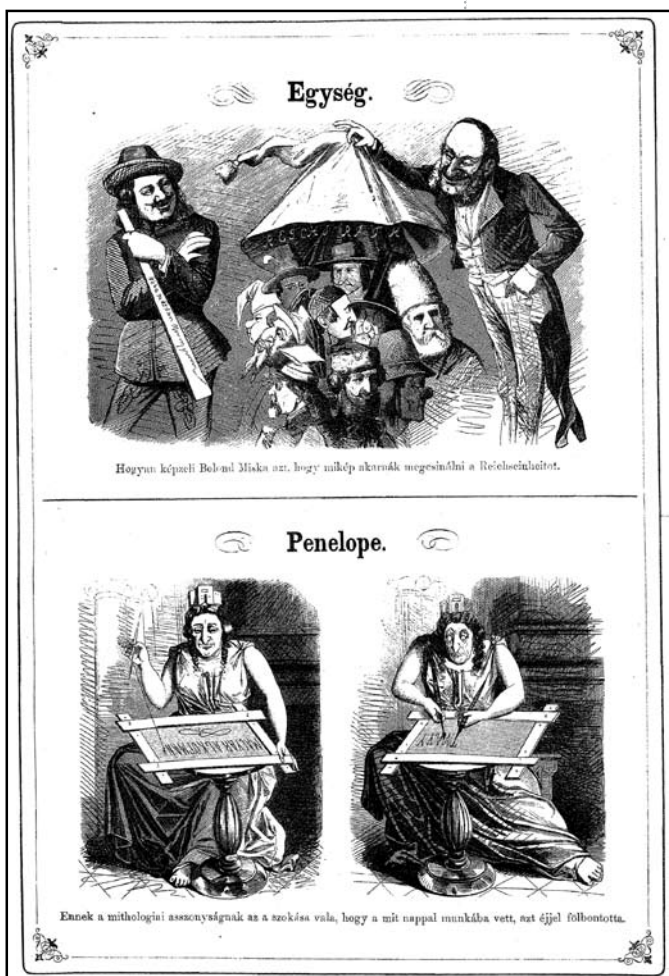
1848-ban jelentek meg az első, még rövid életű hazai élcsepok, majd hosszabb szünet következett: nem volt elérhető a piacon olyan humoros sajtótermék, ahol megjelenhettek volna a karikatúrák. Ezt törte meg *Jókai Mór* tartós sikert hozó élcsepja, *Az Űstökös*, amely 1858-ban indult, és egészen az első világháború végéig kézbe vehették az olvasók, majd *Jókai* újságját követte a *Tóth Kálmán* által szerkesztett *Bolond Miska* (1860). Az 1860-as évek elején-közepén még nem publikáltak másik élcsepot, s 1867 előtt mindkét szerkesztőnek meggyűlt a baja a rendőrséggel az élcsepokban közölt tartalmak miatt. Az osztrák-magyar kiegyezés előtti években számolnunk kell tehát a cenzúrával, amely az élcsepszerkesztők tevékenységét is korlátozta. A kiegyezés után, az április törvények visszaállításával ismét szabadabbá vált a sajtó, az élcsepokból – más sajtótermékekhez hasonlóan – a következő évtizedekben „túltermelés” következett be, számos új lapot alapítottak (például: a kormánypárti *Borsszem Jankót*, amelyet az ismert publicista, *Ágai Adolf* szerkesztett vagy a radikális, függetlenségi-ellenzéki *Ludas Matyit Mészáros Károly* irányítása alatt). Az 1870-as évek különböző újabb politikai irányzatoknak is megjelentek vicclapjai (például: *Bolond Istók – Bartók Lajos* ellenzéki vicclapja, az ugyancsak ellenzéki *Kakas Márton*, a *Mátyás Deák* – a katolikus klérushoz köthető élcsep, a *Herkó Páter* – antiszemita élcsep).

Az élcsepok jelentőségét többek között abban ragadhatjuk meg, hogy a kezdetekben nagyszámú előfizetővel rendelkeztek, a karikatúrákat pedig azok is szemügyre vehették, akik (még) nem tudtak olvasni. A rajzolók a gúnyképeket megrendelésre készítették, egy-egy alkotó több, különböző politikai irányvonalat képviselő humoros lapnak is dolgozott. A korszak karikaturistái közül ki kell emelnünk a magyar rajzolókra nagy hatást gyakorló, a *Borsszem Jankónál* alkotó *Karel Klířet*, a körülbelül negyven éven keresztül fáradhatatlanul alkotó *Jankó Jánost*, illetve a fiatalabb generációt (például: *Faragó József*, *Bér Dezső*, *Jeney Jenő*, *Linek Lajos*), akik az első világháború alatt és után is rajzolták a gúnyrajzokat. A dualizmus korában az élcsepoknál a magyar irodalmi élet kiválóságai közül tevékenykedett például *Arany János* és *Mikszáth Kálmán*, de mivel a lapok kiterjedt levelezői hálózattal rendelkeztek, olvasóiktól az ország minden tájáról érkeztek a szerkesztőségbe humoros írások, versek, esetleg karikatúravázlatok.

## Karikatúrák a kiegyezés előtt

A kiegyezés előtti években a külpolitikai témák voltak hangsúlyosak az élcsepok karikatúráin. Több külpolitikai esemény is izgalomban tartotta a hazai olvasókat, mivel úgy gondolták, hogy azok a Habsburg Birodalom – és benne Magyarország – sorsát is befolyásolják, így ezekről nagyszámú torzrajzot készítettek. Továbbá a külpolitikai kérdéseket boncolgató rajzok átcúsúzhattak a cenzúrára, mégis belpolitikai ügyek kapcsán is üzenhettek ezekkel a gúnyképekkel a hazai olvasóknak. Gyakori szereplője ennek az időszaknak például az olasz egység ügye, illetve *III. Napóleon* francia császár, aki jelentős mértékben befolyásolta az európai eseményeket a rajzolók, szerkesztők üzenete szerint. Az első karikatúrán azt láthatjuk, hogy *III. Napóleon* az „Orient” feliratú törülközőt nyújtja Ivánnak, az oroszokat megtestesítő alaknak, azaz a francia uralkodó nem szól bele Iván keleti irányú terjeszkedésébe, Oroszország pedig az olasz egység létrejöttébe nem avatkozik be. Ennek szellemében a francia császár zsebében megpillanthatjuk a „Savoja” és a „Nizza” feliratú tekerceset.

Egy másik rajzon az európai főzőcskézést irányítja *III. Napóleon*, amit Iván a háttérből figyel. Szakácsokkal, konyhai tevékenységek ábrázolásával máskor is reprezentáltak politikai döntési folyamatokat, legyen szó akár bel-, akár külpolitikáról.



A Birodalmi Tanács működése a „kívülálló” magyarok szemével (Bolond Miska, 1861)

A külpolitikai témák mellett a – cenzúra ellenére – a Habsburg Birodalom belügyei is teret kaptak karikatúrákon. A bécsi politika 1849-et követően a centralizáció felé fordult, s a magyar élclapokban megjelent ennek bírálata: *Anton von Schmerling* államminiszter egy, az osztrákok kortárs ábrázolására jellemző sipkát húz a birodalom nemzetiségeinek fejére. A gúnyrajz a Reichsratról, a birodalmi tanácsról alkotott magyar elképzelést mutatja be, amely azt sugallja, hogy a bécsi központosító politika mindegyik népcsoportnak csak hátrányos, elnyomó lehet. Az uralkodó 1861-ben (a februári pátensszel) egy összbirodalmi tanács összehívását rendelte el, amelyben a magyar politikusok elutasították a részvételt, többek között azért, mert a magyar politikai elit véleménye szerint az ország képviselete a lakosság arányának és politikai súlyának nem lett volna megfelelő. Ezért láthatjuk Bolond Miskát úgy, hogy csak szemléli a birodalmi tanács működését.

A magyar parlament működésének időszakaiban (1860–1861, 1865–1867) felpeszdlült a politikai élet, és a hazai belpolitikai csatározások (a Felirati és a Határozati Párt vitája, majd a kiegyezés előkészítésének folyamata) is terítékre kerültek. Ezekben az években megszorodott a karikatúrák száma, felélénkült a politika iránti olvasói érdeklődés is. A képek gyakori szereplője ekkor *Deák Ferenc*, akinek nevével a következő rajz képaláírásában szójátékot is alkotott a szerző: „– Azt már sokszor



Európai főzőcskézés III. Napóleon vezetésével (Az Üstökös, 1860)

láttam, hogy egy professzora volt 60 deáknak; de hogy egy Deák-nak legyen 60 professzora, ez most történik a világon először.” (Bolond Miska, 1861. június 23.)

Nemcsak 1861-ben, hanem természetesen a kiegyezési tárgyalások idejében is sokszor rajzolták meg Deákot, a Béccsel való alkudozások szimbolikussá váló alakját: egy Bolond Miskában napvilágot látott karikatúrán például az osztrák-német férfi megijed egy hőmérőtől, amelyen Deák portréja és a magyar címer tűnik fel, a hőmérséklet pedig igen magas, 48 fok. Azaz Deák és a magyar liberálisok nem engednek az 1848-as vívmányokból a kiegyezési tárgyalások során – üzeni és reméli Tóth Kálmán 1866-ban.

#### **Karikatúrák békeidőben (1867–1914)**

Az osztrák–magyar kiegyezést követő időszakban a karikatúrák fő témája immár a magyarországi belpolitika, a törvényhozás vagy éppen az ellenzék bírálata, a modernizáció visszasszása, valamint

a gazdaságpolitikai válságok és az osztrák–magyar viszony megjelenítése. A kormánypárt és az ellenzék harca állandó karikatúrátéma volt, mint ahogy a kiegyezést követő években a közjogi kompromisszum bírálata is. A belpolitikai küzdelmek ábrázolási módszereiben számos hasonló vonást, visszatérő elemet különíthetünk el, amelyek a dualizmus korában végig jelen voltak az élclapok karikatúráin. A parlamenti munkát, a különböző törvényjavaslatokat és vitákat több gyakori szimbólum segítségével igyekeztek humorossá, nevetségessé vagy érthetővé tenni a szemlélő számára. Rendszeresen láthatunk olyan ábrázolásokat, amelyeken a parlament, illetve a parlamenti munka cirkuszként tűnik fel, míg némileg később, a tömegsportok és az olimpiai eszme terjedését követően sporteseményekkel jelenítik meg a diskurzusokat. A „Parlamenti torná”-n például a költségvetés különböző tételeivel dobálják meg a magyart a miniszterek

A szóbeli viták ábrázolására, valamint a választási kampányok alatt nem ritka, hogy a szóbeli agressziót verekedések formájában rajzolták meg a torzképeken, s ilyenkor a képviselők ütlegelik egymást pusztá kézzel vagy könyvekkel, tintásüvegekkel. Az erőszak megjelenik azokon a képeken is, amelyek az 1872-ben először felbukkanó, majd a századfordulótól gyakorivá váló obstrukció (a parlamenti munka ellehetetlenítése különböző módszerekkel, például kiabálással, névszerinti szavazással, „agyonbeszéléssel”) ábrázolásáról készültek. Míg a (politikai) szövetségeket sokszor a házasság, azok megszegését pedig a hűtlenség motívumát felhasználva mutatták be, a politikai élet férfi szereplőit



A nemzetiségek mint Magyarország feldarabolói (Kakas Márton, 1895)

előszeretettel torzították, s ábrázolták nem túl vonzó nőként vagy állatként, esetleg félig ember-félig állatként az alkotók. Az állam egyik bevett szimbóluma pedig a lovaskocsi, mellyel az egységet és a széthúzást is kifejezésre lehetett juttatni, erre is láthatunk egy két képből álló példát, amelyen a liberális politikai elit 1867-ben a kiegyezést egységesen támogatta, majd ennek a szertefoszlását diagnosztizálja Az Üstökös.

Az országot Hungaria fiatal nő képében testesítette meg, míg a magyar nemzetet Magyar Miska, s mindketten rendszeres szereplők a karikatúrákon.

Ugyancsak jellemző a korszakban a bibliai történetek és az ókori mítoszok, fabulák meg-elevenítése. A szemlélők ezeket – az iskolai tananyag következtében – jól ismerték, így megérthették a rajzok üzenetét. Sárkányölő Szent Györgyként tündökölhetett például az a politikus, aki legyőzött valamilyen komoly ellenfelet a vitákban, Justitia szimbolizálta az igazságot, Mars a háborút. Gyakran teret kaptak ismert ókori irodalmi és képzőművészeti alkotások (Vergilius művei vagy a Laokoón-szoborcsoport) a tárgyalni kívánt aktuális kérdéshez átalakítva.

A politikai karikatúra klasszikusának tekintett politikusportrékat szintén szép számban készítettek, ebben a Borsszem Jankó rajzoló jeleskedtek: az élclap címlapján rendszeresen felbukkantak a különböző, elsősorban ellenzéki honatyák karikatúrái. A karikaturisták egy-egy tipikusnak tartott arc- vagy jellemvonás kiemelésével érték el a humoros hatást. A jól eltalált alakok hosszú évekig meghatározhatók egy politikus ábrázolási módját. A kiválasztott rajzon a mérsékelt ellenzéki elveket

valló Jókai Mórt láthatjuk, miközben a számos általa szerkesztett újságba ír különböző cikkeket

. A kiegyezést követően a karikaturisták természetesen foglalkoztak az osztrák-magyar viszony alakulásával is. Eleinte jellemző volt – a kormánypárti laptól eltekintve – a közjogi kompromisszum bírálata, majd később a tízévente megújítandó gazdasági kiegyezés (újra kellett tárgyalni a vámszövetség feltételeit, illetve a kvóta – a közös ügyek költségeinek fedezésére szükséges összeg arányának – mértékét) szolgált karikatúrátémákkal.

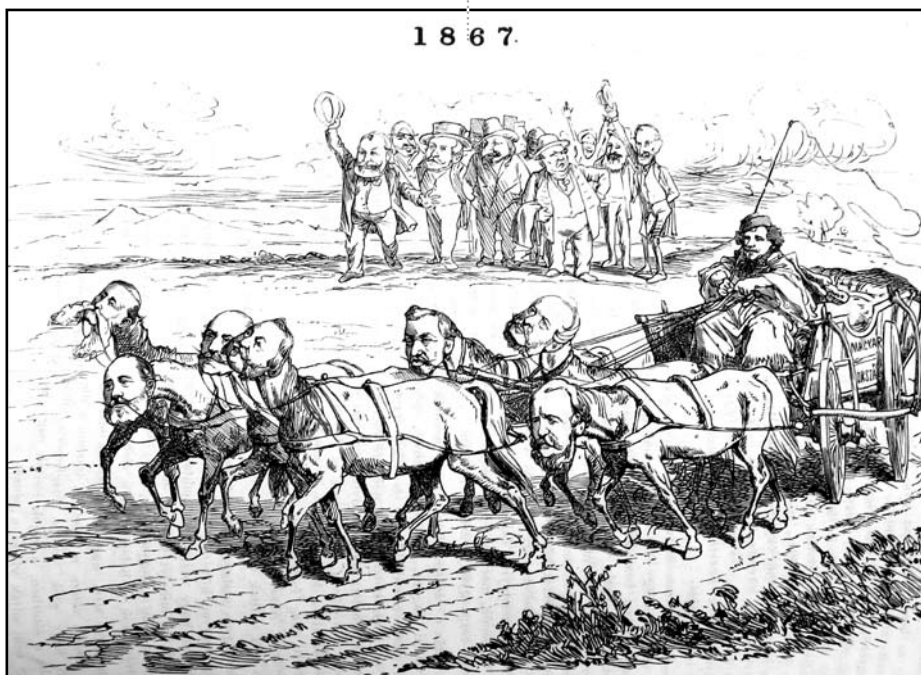
Az osztrák-magyar viszony ábrázolásakor tipikus, hogy azt kötélhúzásként, libikázásként, sakkozásként vagy főzésként rajzolták meg. A Borsszem Jankó kiválasztott rajzán mindkét miniszterelnök a saját érdekét kívánta érvényesíteni a kötélhúzás során, de az esélyek *Széll Kálmán*nak kedveznek: magasabb és erősebb is osztrák-német



II. Miklós cár karmesterként a balkáni hangzavarban (Borsszem Jankó, 1913)

légájánál

Belügyként – és nem birodalmi ügyként – tekintettek a kiegyezést követően a különböző, a Magyar Királyság területén élő nemzetiségi csoportok (szerbek, románok, szlovákok, szászok és rutének) és a horvátok követeléseire, a velük való meg-egyezésre. A területi autonómiát, majd az 1868-as nemzetiségi törvény módosítását, később betartását követelő nem magyar nemzetiségi csoportok ábrázolási gyakoriságát és megjelenésük időpontját elsősorban az határozta meg, hogy mikor melyik mozgalom lépett fel igényekkel, mikor került konfliktusba a magyar politikai elitekkel. A karikatúrákon tematizált nézeteltéréseket kiválthatta például egy-egy hevesebb parlamenti felszólalás, újságcikk, nemzetiségi gyűlés határozata vagy egyéb atrocitás. A magyar államhatalom vezetői leginkább a románokkal, szerbekkel és szlovákokkal kerültek összeütközésbe a dualizmus korában. A párhuzamosan zajló nemzetépítések következtében elmondható, hogy – egyszerre a magyar szupremácia egyre erőteljesebb hangsúlyozásával – mindegyik nemzetiségi mozgalom és a horvátok ábrázolása is egyre inkább gúnyos a századfordulóhoz közelítve. A nemzetiségi figurákat egyre inkább nem emberi vonásokkal rajzolták meg,



Az állam mint nehezen irányítható lovaskocsi (Az Üstökös, 1871)



testarányaik mind inkább torzak. Mindegyik csoport felismerhető a ruházatáról, tipikus vonásukká válik az agresszió, a szerbek és románok esetében a vérszomjasság és Magyarország területi integritásának veszélyeztetése. Ez elevenedik meg azon a karikatúrán is, amelyen a román, a szlovák és a szerb férfi darabolja fel Magyarország térképét.

Hasonló megállapításokat tehetünk a zsidó karakterek változása kapcsán is: a „zsidó test” is egyre inkább torz, sőt a 19. század végén már animizált vagy démonizált is lehetett. Míg az 1860-as évek elején az izraelita gúnyos mosolyáról, orráról és gesztusairól ismerhető fel, a századfordulóra kialakul egy – Európában nagyon hasonló – eszköztár a zsidók megjelenítésére. (Fontos szem előtt tartani, hogy a politikai antiszemitizmus térhódítása az 1870-es évektől nemcsak Magyarországon figyelhető meg, illetve a 19. században nem ismerték a holokausztot, így ők egészen más szemüvegen keresztül szemlélhették ezeket a karikatúrákat, mint a 21. századi olvasó.) A gazdasági válságok kapcsán is megjelentek az izraeliták, például a tőzsdekrachból hasznolt húzó zsidó, de a társadalom jellemző figurájaként is a meggazdagodó gyáros-iparos, az új földbirtokos. A legnagyobb port kavart ügy a tisaeszlári vérvád volt (1882–1883), amelyben a zsidókat megvádolták, hogy a húsvéti pászkasütéshez egy keresztény szűz lány vérért vették. Ebben az időszakban nagy mennyiségű antiszemita vagy éppen a zsidó vádlottak igazát bizonyítani kívánó karikatúra jelent meg a különböző álláspontot elfoglaló élclapokban

Számos vélt vagy valós szokásbeli, vallási különbséget elevenítettek fel a gúnyrajzokon, s a zsidó figurákat a végletekig torzították. Később, a honfoglalás ezeréves évfordulójára rendezett ünnepeken vállalt nagymértékű anyagi szerepvállalásuk miatt tiltakozik például a Herkó Páter, míg másik alkalommal kiűzné vagy dolgozni küldené őket. A századfordulóhoz közeledve a rajzok a magyar politikai elit és a zsidó tőke összefonódásait hangsúlyozták, a korrupciót, a zsidók vélt növekvő befolyását a politikai életben, s pellengérré állították a magyar ruhában megjelenő, magyarosodott zsidó pénzügyi elitet. Ezt illusztrálja, amikor *Rothschild* báró lába elé a magyar címeres szőnyeget *Bánffy Dezső* miniszterelnök teríti le 1895-ben, a Herkó Páter rajzán. Másik, a dualizmus korában egyre inkább súlyossá váló társadalmi problémák is foglalkoztatták azonban a karikatúristákat: megrajzolták például az Amerikába való kivándorlást a 20. század elején, az azt korlátozni szándékozó törvényeket, annak vélt okait.

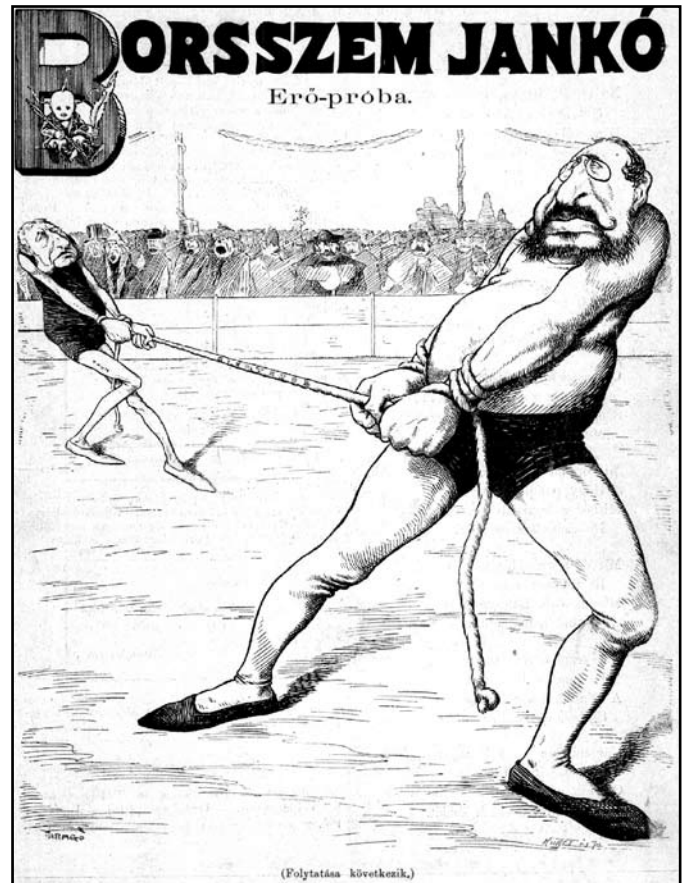
A belpolitikai dilemmákon, vitákon és válságokon kívül természetesen a fontosabb külpolitikai kérdésekről is mondtak rajzos véleményt az élclapok hasábjain. Érdeklődéssel figyelték a francia–porosz háború (1870–1871) kimenetelét, mivel ez a kortárs vélekedés szerint befolyásolhatta Magyarország sorsát, viszonyának alakulását Ausztriával, később a Német Császárság fellendülését és *Otto von Bismarck* első német kancellár működését, a gyarmatokért folytatott versengést és a „keleti kérdés” alakulását. A külpolitikai témákat a tradicionális címerálatokon (például: az orosz medve vagy a brit oroszlán) keresztül reprezentálták, máskor, talán a leggyakrabban, a külföldi vezető politikusok szerepeltek a rajzokon, de sokszor nyúltak az alkotók az országokat szimbolizáló női és a nemzeteket jelképező férfi alakok (például: a brit John Bull vagy Uncle Sam az Egyesült Államok esetében) megjelenítéséhez is. A rajzoló – a hírek egyre gyorsabb áramlásának következtében – egyre előbb és aktuálisabban vethették papírra a távoli eseményeket. Kiemelten foglalkoztak a szomszédos Balkán-félszigeten zajló átalakulásokkal, a Török Birodalomtól függetlenné váló új balkáni államokkal, a törökellenes felkelésekkel, a Monarchia balkáni céljaival (előbb Bosznia-Hercegovina okkupációjával, majd annexiójával). Élclődtek ezen országok szegénységén, fejletlenségén, alacsonynak ítélték kulturális színvonalukat, haderejüket pedig elmaradotként ábrázolták. A *Borsszem Jankó* torzképén például *II. Miklós* orosz cár próbálja irányítani – az orosz érdekszférába tartozó – balkáni államokat, de a cár karmesterként sikertelen, nemcsak az ő kottája esett le a földre, hanem a zenészek között is zűrzavar támad.

**Világháborús karikatúrák**

A hosszú, békés, modernizációt hozó évek követte az első világháborús vérontás. A háború kitörésével ismét a cenzúra szo-

rításába került a sajtó. A hadi érdekeket és a hadicélokot nem sérthették a szövegek és képek, illeszkedniük kellett a propaganda megszabta keretek közé, így némileg egysíkúvá váltak a különböző pártokhoz kötődő élclapok, jelentős túlsúlyba kerültek a külpolitikai és háborús témák. Természetesen a karikatúrák csak a diadalokat, a rövidesen bekövetkező háborús győzelmet hirdethették, elesett katonákról, vereségekről nem számolhattak be. Ezek csak az ellenséget fenyegették a propaganda üzenete szerint. A gúnyrajzokon kronologikusan megjelent mindegyik hadszíntér, így ezek a karikatúrák sajátos beszámolót nyújtanak a háborúról.

Szinte kizárólagossá váltak az ellenségábrázolások, s megállapíthatjuk, hogy a rajzoló ismert szimbólumokat alkalmaztak háborús helyzetre, így az olvasók könnyebben megfajthették a propaganda üzenetét. Az antantországokat vezető politikusaikon, uralkodóikon keresztül, vagy az országokat, nemzeteket szimbolizáló alakokkal testesítették meg. Gyakori szereplő volt például *David Lloyd George* brit, *Georges Clemenceau* francia miniszterelnök és *Woodrow Wilson* amerikai elnök. Máskor a dualizmus korában is megszokott címerálatok segítségével ábrázolták az ellenséget. Az elszennvedett vereséget, a terület- és em-



Kötélhúzás a két birodalomfél között (*Borsszem Jankó*, 1899)

bervezetéseket sokszor úgy jelenítették meg, hogy az emberi alakok, a politikusok vagy a címerállatok véreztek, sebesültek meg, bekötötték, esetleg amputálták egyes testrészeiket.

Bibliai és mitológia történetek megrajzolását szintén szép számban találhatunk a háborús kontextusban: Mars, Pax vagy a rodoszi kolosszus is feltűnt. Ki kell még emelnünk a balkáni államok vereségén való rendszeres élcelődést, az „áruló” Itália magatartásának gúnyos-ironikus elítélését, az orosz forradalom szerepeltetését, ami nagy várakozással töltötte el a rajzolókat, mivel remélték, hogy Oroszország mielőbb kilép a háborúból, s ezáltal megszűnik a keleti front.

A forradalmak előtti időszakban II. Miklós orosz cár speciális szerepet kapott a hazai karikatúrákon: ő maga a halál. Halált hozó ellenségként felbukkant az

orosz hadvezetés másik alakja, *Nyikolaj Nyikolajevics* nagyherceg is. Kegyetlenségével szembenáll a gyávaként szerepeltetett *III. Viktor Emánuel* olasz király.

A belpolitikai kérdések sokkal kevésbé kaphattak teret, inkább a háború vége felé tűntek fel. Ekkor megjelentek a gazdasági problémák, amelyek a háborús háttérországot sújtották (élelmiszerhiány, jegyrendszer visszasságai) és bizonyos újra meg újra visszatérő vitatémák (például: általános választójog). A pacifizmus, a békevágy azonban csak szűk keretek között – az oroszországi forradalomhoz kapcsolódva, az orosz nép békevágyaként – kaphatott helyet.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy az 1860-as évektől az első világháború végéig egyre változatosabb és egyre magasabb színvonalú karikatúrák láttak napvilágot a magyarországi élclapokban. Sokszínnűen

rajzolták meg a kül- és belpolitikai konfliktusokat, jellemezték egy-egy jól sikerült portréval a politikai szereplőket, véleményt formáltak a hazai politikai viszonyokról és az osztrák-magyar közös ügyek alakulásáról.

Az első világháború az ábrázolás módszerében és motívumkészletében nem hozott nagy változást, csupán a tematika módosult, igazodott a háborús helyzethez. Ennek megfelelően az alkotóknak tartaniuk kellett magukat a propaganda által kívánatosnak tartott üzenet közvetítéséhez. *(Az írás a Bajai Honpolgár-estek keretében, 2018. szeptember 26-án elhangzott előadás szerkesztett változata.)* ■

Bajai anyagok a Szabad Európa Rádió archívumából 1.

## A „kiscsávolyi vagányok” és a rendőrség az 50-es években

### Mayer János

■ Egy korábbi lapszámunkban felhívtuk már olvasóink figyelmét az *europeana.eu* internetes oldalra, amely különféle európai levéltárak és más dokumentumgyűjtemények anyagát teszi nyilvánosan hozzáférhetővé. A virtuális gyűjtemény eredetileg főleg az első világháborúval kapcsolatos iratanyagot szedte össze, az indulás óta azonban a kollekció jelentősen bővült: mára a 20. századi történelem legkülönbözőbb korszakaiból származó, vegyes tematikájú források között lehet csemegézni. Ennek megfelelően a bajai vonatkozású anyag is gyarapodott; igaz, jórészt – a magyar adatvédelmi szabályok szigorúsága miatt – továbbra is főleg külföldi archívumok digitalizált dokumentumai révén. Most induló sorozatunkban azon iratok közül szemezgetünk, amelyek a *Szabad Európa Rádió* archívumában maradtak fenn, és annak megszűnése után a *Közép-európai Egyetemen* (CEU) működő *Nyílt Társadalom Alapítvány* gyűjteményébe kerültek. Az első dokumentum ismertetése előtt szükségesnek látszik egy rövid ismertető az anyag keletkezéstörténetéről és a történelmi háttérrel is, hiszen a mai olvasó számára az a világ, amelyet bemutat, már valószínűtlenül távolinak tűnik.

A Szabad Európa Rádió (*Radio Free Europe, Radio Liberty, SZER*) a hidegháború időszakában sokak fontos (bár tiltott) infor-

mációforrása volt, ha a kommunista diktatúra propagandagépezete által előállított hírektől eltérő szellemiségű adást kívántak hallgatni. Az 1949-ben alapított, több nyelven sugárzó rádióadó a szovjet uralom alá került közép-kelet-európai lakosság számára kívánta a polgári demokrácia értékeit sugározni, bár akaratlanul maga is a nyugati (amerikai) politikai propaganda részévé vált. Magyar osztályának megszervezése után a rádió 1950 augusztusától kezdte meg magyar nyelvű adásait. Műsorait eredetileg New Yorkból, 1951-től viszont a München melletti



Sipaš Loránd grafikája

Holzkirchenből, később Portugáliából sugározták. A rádió munkatársai a magyar emigráció egészen különböző rétegeiből és eltérő politikai irányokból kerültek ki; a szélsőjobboldalt és a (kommunista) szélsőbalt kivéve mindenféle világnézetű műsor-készítők voltak alkalmazottai között.

Az „imperialista propagandarádió” magyarországi hallgatását a hatalom természetesen a maga eszközeivel igyekezett akadályozni: előbb büntetőjogi-adminisztratív úton (mások jelenlétében történő hallgatása „államrend elleni izgatás” címén büntethető volt), majd a csak egy adó vételére alkalmas „néprádiók” forgalmazásával, illetve műszaki-technikai eszközökkel (az adás zavarásával) is. Ennek ellenére tömegek hallgatták, bár 1956-os szerepe miatt megítélése ellentmondásos volt a rendszert kritikusan szemlélők körében is. (Állítólag a nyugati beavatkozás ígéretével biztatta fegyveres ellenállásra a magyar forradalmárokat a szovjetek ellen. Ezt a rádió vezetése utóbb következetesen tagadta.) Az alapítók és a későbbi vezetők következetesen tartották magukat ahhoz a véleményhez, hogy a Szabad Európa Rádió nem a magyar emigráció intézménye, hanem az amerikai nép és kormányzaté, felelősséggel csak ennek tartozik és nem a magyaroknak. Ezt magyar (emigráns) részről tudomásul vették, a többi között abból is kiindulva, hogy akik anyagilag lehetővé tették és fenntartásáról gondoskodnak, azoké a végső szó. A rádió magyar adása 1993-ban szűnt meg, így 42 éven át közvetítette az emigráció és a nyugati világ álláspontját, de egyben a Magyarországon alig ismert zenei-kulturális divatokat is, így a rendszer fellazításában vitathatatlanul volt szerepe. A rádió egykori szerkesztője, *Borbándi Gyula* írja erről: *„A világon szétszórt hallgatók, elsősorban a magyarországiak és szomszéd országbeliek, a legrészletesebben e rádió révén értesülhettek a nyugati magyarok életéről. Ennek is tulajdonítható, hogy kintiek és bentiek közötti szálak nem szakadtak meg. A családi és rokoni levelezésen kívül a rádión keresztül továbbított hírek és beszámolók tartották ébren a kölcsönös érdeklődést és érintkezést. Azután, hogy az utazás lehetővé vált, és még inkább, hogy a Kelet és Nyugat közötti válaszfalak leomlottak, kiderült, hogy a kommunizmus sötét évtizedeiben milyen segítséget nyújtott a Nyugatról, nagyrészt a SZER révén érkezett tájékoztatás. Ez intézménynek is része volt abban, hogy hazaiak és emigrációban élők nem idegenedtek el egymástól, hogy a határokkal szétszabdalt nemzet formálisan is létezett és egységes*

*volt nemcsak lélekben és szellemben, de a mindennapi gyakorlatban is.”* (Borbándi Gyula: A Szabad Európa Rádió és a magyar emigráció. = *Új Horizont*, 2002/4.)

Persze miután az adás külföldön készült, és annak alkotói is évek óta idegenben éltek, jogosan merülhet fel a kérdés, hogy honnan szerezték a hazai helyzetre vonatkozó információkat. Egyrészt nyilvánvalóan voltak olyanok, akik itthonról – saját biztonságuk kockáztatásával – juttattak ki anyagokat a szerkesztőségnek. Másrészt számos helyi ügyről a szerkesztők a kommunista Magyarországról menekülő „diszszidensek” révén értesültek, akikkel a nyugat-európai menekülttáborokban és bevándorlási hivatalokban interjúk készültek, amelyekben beszámoltak családi viszonyaikról, életútjukról, emigrációjuk közvetlen kiváltó okáról is. Az interjúkból sokféle információt lehetett nyerni: egy részüket bizonyos nyugati (polgári és katonai) hírszerzés is tudta hasznosítani, más részükből a szerkesztőség dolgozhatott. Némely történet mára inkább kordokumentumként érdekes, hiszen egy – szerencsére – rég magunk mögött hagyott időszak mindennapjaiba is betekintést enged. A menekültek által közölt információk teljes hitelességét a szerkesztőknek nem állt módjukban ellenőrizni, így nem tudjuk, hogy az interjúalany nem túlzott-e olykor, nem mentegette-e saját szerepét a leírt helyzetekben, vagy épp valós történetét nem fantáziájával egészítette-e ki. A sorozatunkban közölt, bajai vonatkozású szövegek állításait ezért is kéretik kellő kritikával és kételkedéssel olvasni.

Az alább közlendő történet akkor 19 éves „hőse” 1954. augusztus 23-án hagyta el



Sipo Loránd grafikája

Magyarországot, és az ausztriai *Wels* menekülttáborában faggatták ki viselt dolgaíróiról, főleg 1954 júliusára és augusztusára koncentrálva. A beszélgetést magyar nyelven folytatták, de az információkról angol nyelvű összefoglalás is készült. Ebből derül ki, hogy az információközlő menekülése előtt gépészként dolgozott, és általában hetente egyszer látogatott haza. Az anyag amerikai szempontból azért értékes, mert rámutat a lakosság és a rendőrség közti feszült viszonyra, amelyet más források is megerősítenek. Meglehet azonban (sőt, valószínű), hogy a Bajáról külföldre szakadt fiatalember elbeszélésében olykor-olykor túlzott, amit a jegyzőkönyv vezetője annyival jelzett: a konkrét esetek valóságát nem tudtuk igazolni. A forrás közlésével nem is valamiféle „igazság” keresése a célunk (ennyi idő után ez csaknem lehetetlen is volna), inkább a korhangulat szemléltetésére törekszünk. A lapunkban részleteiben, szerkesztve, a helyesírás hibáinak többségét javítva közölt dokumentumot teljes terjedelmében itt olvashatják:

[https://www.europeana.eu/portal/en/record/2022043/10891\\_osa\\_ea042660\\_224b\\_4d12\\_a8e5\\_23eda495c33d.html?q=Baja+Hungary#dclid=1545904853060&p=4](https://www.europeana.eu/portal/en/record/2022043/10891_osa_ea042660_224b_4d12_a8e5_23eda495c33d.html?q=Baja+Hungary#dclid=1545904853060&p=4)

„Béla – a fiatal zenész – BAJA egyik külváros negyedében, KISCSÁVOJBAN (*sic!* - a szerk., a szöveg következetesen helytelen írásmóddal és csupa nagybetűvel használja a városrész nevét) nevelkedett. Hároméves távollét után (két év javítóintézet Aszódon, egy év a Nagykőrösi Konzervgyárban) visszatért szülővárosába, a bajai, helyesebben a kiscsávolyi vagányok társaságába. Életének legszebb emlékei fűződnek az itteni verekedésekhez, amikor tömegesen összefogtak, és bizonyos személyek »kikészítése« folytán vezették le dühüket és felháborodásukat, mert a kommunizmus alatt véleményt nyilvánítani nem lehet.

Érdekes, hogy a bajai fiatalság nem az egymás elleni verekedésekben éli ki magát, hanem teljes egészében a népidemokratikus (*sic!*) rendőrség ellen fordítja [energiáit]. Ebben az egész város fiatalsága megegyezik, de Kiscsávoly élen járó negyed, melynek fiatalsága a legvakmerőbb. A népidemokratikus rendőrökre mindenki haragszik, és a fiatalság minden kínálkozó alkalmat felhasznál arra, hogy ezeket a rendőröket megverje. Béla sajnálattal jegyzi meg, hogy sokszor ártatlan rendőröket is »megruháznak«, mert a fiúk nem tudják, ki a rendes ember és ki nem. Határozottan állítja, hogy a bajai fiatalság számára nincs nagyobb élvezet, mint népidemokratikus rendőrt megverni.

Ha esténként spiccesen mentek hazafelé, csak azért sétáltak körül a várost, hogy rendőrökkel találkozzanak. 1954. július végén, amikor 23 óra körül két társával hasonló állapotban sétáltak, találkoztak két rendőrrel, akik udvariasan kitértek előlük. Mivel senkit nem láttak a közelben, beléjük kötöttek, és néhány szóváltás után úgy megverték a két rendőrt, hogy azok eszméletlenül feküdtek a földön. Utána meglehetősen mentek haza.

1954. augusztus 20-án Béla személyesen készítette ki egy »titkos rendőrt« (*sic!*), de csak azért, mert az »okoskodott«. Egyik barátjával felültek ugyanis egy kerékpárra, és »bravúros mutatványokat« gyakoroltak. Egy civil leállította őket, és kiabálni kezdett a szabálytalanság miatt. Először megkérdezték, mi köze hozzá, de amikor az illető be akarta kísérni Béláékat, igazolványt kért tőle. Mivel valami »detektív-félével« volt dolguk, Béla barátja felült a biciklire, és elhajtott. Béla nem igazolta magát, amiért a titkosrendőr kijelentette, hogy bekíséri

a rendőrségre. Egy darabig mentek, de a rendőrség közelében Béla elhatározta, hogy »most már ideje meglépni«. Barát-ságosan elköszönt a titkos rendőrtől, de az elkapta a karját, és lökdösní kezdte. Béla – szokás szerint – egy gyomorszájással és egy ágyékrúgással megszabadította magát és elszaladt. Az illetővel többé nem találkozott.

A népidemokratikus rendőrök elleni gyűlölet oka régi keletű. Éveken keresztül ugyanis rendszeresen verték a rendőrségre bekísért személyeket, különösen a fiatalokat. Béla elismeri, hogy sokszor okkal tartóztattak le és kísérték be egyéneket a rendőrségre, de tettükért úgyszólván lecsukták az illetőket. A brutális verés, ami a rendőrök számára szórakozást jelentett, csak a ráadás volt. Béla 1950-ben saját maga is a rendőrök áldozatául esett, és a verést, amit kapott, soha nem felejtí el [...]

1953-ban a bajai fiatalság megelégedte a rendőrség viselkedésével, és cselekedni kezdett. Ettől kezdve mind sűrűbben kapták el a gyanútlan rendőröket, és mutatták meg a különbséget »a verés adás és a verés kapás között«. Valahányszor Béla hazautazott Bajára, örömmel hallgatta a fejleményeket és a lezajlott összecsapásokat a rendőrség és a bajai fiatalság között. Amikor 1954 júliusában hazament, a rendőrök már valószínűleg féltek a fiatalságtól, és a külvárosi negyedekben már csak csoportosan mertek megjelenni. A fiatalság határozott fellépése eredménnyel járt, legalábbis ők saját sikerüknek könyvelik el, mert az utóbbi időben már verés nélkül jöttek ki a rendőrségre bekísért személyek.

A rendőrség meghunyászkodása különösen a nyilvános verekedés alkalmával mutatkozott [meg]. Ilyenkor a honvédséget is kirendelik megerősítés céljából. 1953 október végén Béla is a Dózsa-teremben (városi kultúrházban) szórakozott, amikor verekedés kezdődött. Egyik jó barátja – Baján közismert bokszoló – lekért egy leányt, aki egy katonatiszttal táncolt. Mivel a katonatiszt két-három lépés után újra visszakerítte a lányt, ami után vitatkozás kezdődött, aminek eredményeképpen a katonatiszt kapott két pofont. Közben valaki értesítette a rendőrséget, mert két rendőr jött be, és el akarta vinni a bokszolót. A zenekar leállt, és a rendőrök nehéz helyzetbe kerültek, mert a fiatalok közrefogták [őket], miközben erősen tiltakoztak a bokszoló elvitelével. Az egyik hangoskodó sértő módon elküldte a rendőröket egy bizonyos helyre, mire a rendőrök megváltoztatták a tervüket, és ezt a fiút akarták elvinni. Verekedés támadt, és ütni kezdték a rendőröket, miközben a

fiú kiment a hátsó ajtón az udvarra. Ebben a pillanatban nyolc rendőr, valamint katonák léptek a táncterembe, és általános verekedés fejlődött ki. Körülbelül tíz perc múlva elcsitult a társaság, de a megtépázott rendőrök senkire sem tudtak semmit rábizonyítani, »a fiatalok csak védekeztek a rendőrök durvasága ellen«. Ekkor azt keresték, aki a rendőröket sértegette, és az udvaron meg is találták.

A fiút megbilincseltek, és kivezették a táncteremből. A fiatalok összefogása azonban csak ekkor mutatkozott meg igazán, mert csak néhányan maradtak a táncteremben, a többi pedig – kb. ötven legény – kísérté a rendőröket. Közben kiabáltak és fenyegetőztek, hogy ha csak egy ujjal is hozzányúlunk a megbilincselte fiúhoz, akkor minden rendőrt agyonütnek. A rendőrök valószínűleg féltek az újabb verekedéstől, mert [...] kijelentették, hogy menjenek a fiúk nyugodtan vissza táncolni, mert az elfogott fiút nem bántják, csak záróráig, vagyis éjfélig tartják fogva. A legények nagy része visszatért táncolni, de Béláék – körülbelül tízen – nem hittek a rendőröknek. Észrevétlenül elhelyezkedtek a rendőrséggel szemben lévő kis parkban, ahol kihúzták a földből a karókat, és elhatározták, hogy megvárják az éjfélt. Körülbelül másfél órát vártak, amikor a legnagyobb csodálkozásukra megjelent a fiú, és közölte, hogy senki nem bántotta.

A lakosság általában a pártját fogta annak, akit a rendőrök be akartak kísérni. Béla egy alkalommal látta, hogy két rendőr kísér egy idősebb embert, de csak akkor lett figyelmes, amikor az ember földhöz vágta magát és kiabálni kezdett, hogy ő nem megy be a rendőrségre. Pillanatok alatt többen odamentek, Béla természetesen az elsők között. A rendőrök belerúgtak az idősebb emberbe, hogy keljen fel, de hamarosan abbahagyták, mert legalább ötvenen álltak körben, és fenyegették a rendőröket. Egy-két perc múlva már mindenki azt követelte, hogy »vegyék le a bilincset arról a szegény öreg emberről«. Béla már az egyik rendőrt kiszemelte magának, amikor a rendőrök leszedték a bilincset az öregember kezéről. Ekkor azonban azt követelték a körülállók, hogy »engedjék szabadon azt a szegény öreg embert, hisz az még a légynek se tud ártani«. Vita keletkezett, és a rendőrök észre sem vették, hogy az idősebb ember a tömeg között eltűnt. Néhány perc múlva eloszlott a tömeg, a rendőrök pedig zsákmány nélkül, szégyenkezve mentek tovább. Bélának csak utólag jutott eszébe, hogy sem az öreg embertől, sem pedig a rendőröktől nem kérdezte meg senki, tulaj-



donképpen miért is akarták bekísérni.

Béla büszkén jelenti ki, hogy mindez a kiscsávolyi fiatalság érdeme, mert ezeknek a bátorsága ragadt át a többiekre is. Hozzáteszi, hogy Kiscsávoly még ma is különleges hely, mert ide Baján csak négy rendőr meri betenni a lábát. Három közülük kiscsávolyi, és itt is laknak, de ezek nem avatkoznak bele a fiatalság dolgába. A negyedik, akit csak látásból ismer, egy fiatal, 28 éves rendőr. Ennek tekintélye van, és mindenki ismeri. Béla csak hallomásból ismeri az esetet [...], hogy a Kiscsávolyra tévedt rendőrök megverése miatt csak ez a 28 éves rendőr mert kimenni a tett színhelyére. Azonban nem a tetteseket kereste, hanem a legközelebbi italboltba hívta be a fiúkat, és poharazgatás közebe kérte őket, hogy ne olyan feltűnően, illetve ne olyan radikálisan verjék meg a rendőröket. *(Az eddig is helyenként regényes történet itt kezd végleg hiteltelenné válni – M. J.)* Azóta ennek a fiatal rendőrnek szabad bejárása van Kiscsávolyra.

A honvédséggel nem sok baj van – mondja Béla –, mert ha ki is rendelik őket, nem nagy buzgalommal segítik a rendőröket. A tiszteket viszont ugyanúgy gyűlölik, mint a rendőröket.

A rendőröknek van ugyan fegyverük, de fegyverhasználati joguk – legalábbis tömegben – nincs. Ezt Béla határozottan állítja, és hozzáteszi, hogy ezt mindenki tudja. Sokszor előfordult ugyanis, hogy verekedés közben a rendőr elővette a pisztolyát, és kiabált, hogy lövök, de mégsem lőtt. Ezért

tapasztalatból tudják, hogy nem kell félni a rendőrök fegyverétől.

Béla azzal fejezi be a beszélgetést, hogy ez csak kis része annak, ami Baján lejátszódott, mert nagyon sok esetről hallott. Nemcsak a kiscsávolyiak, hanem az egész bajai fiatalság haragszik a népidemokratikus rendőrségre. End.”

A történet az olvasóban több ponton is – joggal – kételyeket ébreszthet. Az ugyan igaz, hogy a karhatalmi szervek az 1950-es években nem válogattak az eszközökben, ha a „renitens” állampolgárok megregulázásáról volt szó. (Érdekes viszont, hogy ebben az összefüggésben az elbeszélő az ÁVH-t egyáltalán nem említi.) Azt sem nehéz belátni, hogy a lakosságban rengeteg ellenszenv halmozódhatott fel a diktatúra erőszakos szervezetével szemben. Az azonban aligha valószínű, hogy ezzel szemben a fent vázolt módon eredményes ellenállás szerveződött volna meg. A hivatalos személyek elleni erőszak demokratikus rendszerekben is súlyos bűncselekménynek számít, amit nem szoktak megtorlatlanul hagyni, hát még a Rákosi-korszakban, ahol ezeknél enyhébb kihágásokért is komolyabb büntetési tételeket szabtak ki. Másrészt, ha Kiscsávolyon afféle bajai „no go zóna” alakult volna ki az 1950-es években, ahová a karhatalom is félve teszi be a lábát, annak alighanem a helyi hagyományban erősebb nyoma maradt volna, és talán a kortárs sajtó is foglalkozik az ügyekkel – ennek azonban semmi nyoma.

Így aligha tévedünk nagyot, ha azt állítjuk,

„Béla” erősen kiszínezte a valóságot, Hogy mi oka lehetett erre a fiatalembernek, arra nézvést legfeljebb találgatásokba bocsátkozhatunk. Elbeszéléséből látható, hogy korábban is „problémás” fiatal lehetett, akinek disszidálása mögött talán nem csak a kommunista elnyomás, hanem esetleg valami köztörvényes bűncselekmény miatti megtorlástól való félelem is állhat, és talán a kitoloncolástól félve igyekezett erőszakos cselekedeteinek politikai színezetet adni. Az sem kizárt, hogy valakik a menekülttáborban mondták az iskolázatlan fiúnak, hogy nagyobb eséllyel kaphatja meg a menekültstátuszt, ha rendszerellenes tevékenységet tud felmutatni. Miután információinak ellenőrzésére nem volt mód, az agresszív, bajkeverésre hajlamos fiatal ember akár antikommunista lázadónak is tűnhetett. ■

## Online előfizetési lehetőség!

Tisztelt Olvasónk!

Szívesen olvasná vidéken lapunkat, de sokallja a postaköltséget? Külföldön sem szakadna el a Bajai Honpolgártól? A jövő évtől van megoldás!

A 2019-es naptári évtől lehetőséget biztosítunk lapunk online előfizetésére is. A szolgáltatást igénybe vevők webböngészőjük segítségével a világ bármely pontjáról már a megjelenés napján hozzáférhetnek aktuális számunk teljes tartalmához. Ehhez csupán annyi kell, hogy a kedvezményes **5 000 Ft-os** előfizetési díjat befizessék a Bajai Honpolgár Alapítvány számlaszámára (az Alapítvány számlaszáma: **OTP BANK NyRt. Bajai Fiókja 11732033 20030119**), majd a befizetést igazoló csekkszelvény vagy a banki utalást igazoló kivonat másolatát e-mailen juttassák el az **elofizetes@bajaihonpolgar.hu** címre.

A befizetési díj jóváírását követően e-mail címükre elküldjük jelszavukat (ezt később tetszőlegesen megváltoztathatják), és e-mail címük, valamint a jelszó megadását követően honlapunkon (**www.bajaihonpolgar.hu**) keresztül már hozzá is férhetnek minden lapszámhoz.

Honlapunkon jelenleg kísérleti mintaszámot tekinthetnek meg, amelyen tesztelhetik szolgáltatásunkat. Amennyiben hibákat tapasztalnak, kérjük, jelezzék azokat a fent megadott e-mail címen. Kérdéseiket, javaslataikat egyaránt szívesen fogadjuk.

**A Bajai Honpolgár szerkesztősége**

## Emlékek őrei: jubilált a Rábl Színpad

### Sándor Boglárka

■ Jubileumot ünnepelt a Rábl Színpad és Zenei Közösség: városunk egyik emblemikus műkedvelő társulata tavaly decemberben emlékezett meg arról, hogy ezelőtt másfél évtizeddel kezdték el a közös alkotó munkát, és egyszersmind felvették Baja egyik legnagyobb nevetetője, az amatőr színész-rendező-koreográfus, *Rábl Béla* nevét. A társulat elköteleződését mutatja, hogy a jubileum során nemcsak saját 15 éves pályafutásukat ünnepelték meg, hanem kiemelt figyelmet fordítottak arra is, hogy a közönség köztudatába visszahozzák a bajai színjátszás talán legnépszerűbb személyiségét. Ennek érdekében a Bajai Televízió munkatársainak (*Kubatov Sára* és *Lógó Ervin*) sikerült felvennie a kapcsolatot néhány egykori társulati taggal, valamint a művész lánya, *Rábl Éva* is rendelkezésre állt, és szívesen megosztotta édesapjával kapcsolatos emlékeit. Az interjúkból – amelyek szerkesztett változatát a közönség a jubileumi gála keretében megtekinthette – kibontakozott a bajai színjátszás egyik hőskora, valamint egy sokoldalú egyéniség portréja.

*Dr. Kövecs Gyuláné Váradi Máriát* még diákként válogatta be csapatába Rábl Béla 1954-ben, amikor a *Gül Baba* című darabhoz kerestek szereplőket. Így emlékezett vissza: – Négyünket választottak ki: *Tóth Krisztát* (később Révfyné), *Polgár Adrit*, *Pitó Évát* és engem. Mi négyen jó barátok is voltunk. Választottak mellénk négy fiút is. Török lányokat alakítottunk, díszes kosztümben, fátyollal. Meg kellett tanulnunk a fátyoltáncot, próbákra jártunk a Művelődési Házba. Mentünk falura is sokfelé,

mindenhol nagy sikerünk volt, örültünk neki – idézte fel Marika néni. Rábl Béláról pedig így emlékezett: – Nagyon vidám ember volt, kedves, egyszerű, mindenkivel szót értett, nagyokat neveltünk a viccein. Nem végzett túl sok iskolát, de volt adottsága ahhoz, amivel foglalkozott.

Hasonlóképpen vélekedett róla *Józan László* egykori társulati tag is. – Béla bácsi nagyon aktív ember volt, izgó-mozgó. Gumiarca volt, már a jelenléte, a megjelenése is derűt keltett, sajátos humora mindenkire hatott. Nagy vonalakban elmagyarázta, miről fog szólni a darab, és ő mit gondol, hogyan kellene színre vinni, aztán ezt megbeszéltük és elpróbáltuk. Nagyon szeretett színpadon lenni. Szerettük őt, de ő is szerette a közönséget, mindent megtett a figyelmükért. Bajai viszonylatban igazi sztár volt: ismerték az emberek, szerettük és hallgattunk rá – idézte fel az egykori színjátszó. Mint elmondta: bár sosem rendelkezett énekkanggal, Rábl Béla mégis rá tudta venni, hogy a *Három ember a hóban* (1957) című darab egyik énekes főszerepét elvállalja. – Béla bácsi megtanította, hogy lehet adottság nélkül is énekelni a színpadon: háromnegyed részét elmondtam szövegben, és így is működött!

Rábl Éva minden előadást megnézett, de persze nem a nézőtérrel, inkább a kulisszák mögött, az *Egy marék boldogság* című darabban pedig együtt is játszott édesapjával. Emlékét így idézte fel: – Amikor készültek valamire – és ez minden évben előfordult –, akkor otthon ebéd után, anyukámmal együtt állították össze a koreográfiát, gyakoroltak, és már úgy mentek a színpadra, hogy tudták a táncot. Nagy tanulókedve sosem volt, sze-



Rábl Béla

repeket is keveset tanult, persze, rengeteget dolgozott is. Akkor még létezett a sűgőlyuk, az nagy segítséget jelentett, de gyakran rög-tönzött is. Visszafogott ember volt, sosem káromkodott. 2007-ben, születésének 100. évfordulóján előkerült egy régi rádióinterjúja, abban is azt nyilatkozta, hogy az életben nem mókázós típus. Aki csak civilként ismerte, és nem tudta, mivel foglalkozik, nem hitte el, hogy ő komikus, akin nevetnek.

Az emlékfószlányokból olyan személyiség bontakozik ki, aki szívvel-lélekkel tudott tevékenykedni, aki a mindennapi kenyérkereset mellett is fontosnak tartotta, hogy valamit önzetlenül adhasson másoknak. Nemcsak azoknak, akik szórakoztak az általa színpadra vitt darabokon, és arra a néhány órára megfedkezhetek a napi gondokról, hanem azoknak is, akiket műkedvelőként megajándékozhatott az alkotás, a teremtés élményével. Az sem véletlen, hogy a diákszínpadból induló társulat épp az ő nevét vette fel. *Dely Géza* társulatvezető-rendező a decemberi jubileumi gálaműsoron így vallott erről. – Ha egyetlen dolgot kellene mondani, miért az ő nevét vette fel a társulatunk, akkor azt mondanám: abból a tiszteletből, hogy ő itt helyben bebizonyította, jó értelemben vett amatőrként, vízszelőlőként is lehet valaki szívvel-lélekkel előadó, és lelkesedésből, szerelemből is alkothat maradandót, állhat közvetlen környezetének kulturális szolgálatára. Bebizonyította és példaként áll elénk, hogy a művészet, a kultúra, a szórakoztatás nem egyesek kiváltsága, hanem minden hétköznapi ember lehetősége arra, hogy kiteljesedtebb ember legyen, és másokat is hívjon erre az útra! Nem mindenben hasonlít a Rábl Béla vezette társulat és a mostani, nevét viselő társulat, de ebben mi szeretnénk hasonlítani!

Talán elmondhatjuk, hogy a törekvés sikerrel járt, hiszen a *Dely Géza* vezette társulat az elmúlt másfél évtized alatt valós értékeket kínált és teremtett, és sokaknak



A régi társulat egy előadás után

meghozta a kiteljesedés, a fejlődés, a bemutatkozás lehetőségét. Tevékenységük sokféle elismerést érdemelt, hogy csak a legfontosabbakat említsük: *Baja Város Kultúrájáért díj (2012) Bács-Kiskun Megye Közgyűlésének Elnöki Különdíja (2014) Bács-Kiskun Megye Kultúrájáért díj (2016).*

A társulat tagjai sokféle műfajban mutathatták meg tehetségüket, rátermettségüket, legemlékezetesebbek talán azok a filmadaptációk, amelyeket Dely Géza maga dramatizált, illetve azok a kamaradarabok, amelyek főként a diákság problémáihoz állnak közel. Jubileumukat mégsem ezzel, inkább egy kabaré-összeállítással ünnepelték, amelyben szintén legelőnyösebb oldaluk kerülhettek a rivaldafénybe. Szintén évek óta zajos sikert aratnak a társulat Muzsikus... koncertjei: a sorozat keretében két évente rukkoltak elő olyan összeállítással, amelyben a régi idők slágereit porolták le és frissítették fel, remek énekesek és zenészek közreműködésével: ez a fajta, teljes hangszereléssel, élő zenével, helyi zenészekkel megoldott produkció Baján ritkaságnak számít. *A muzsikusnak dalból van a lelke*, valamint a *Mi, muzsikus lelkek* cím alatt futó egész estés zenés programok mindig telt házat vonzottak, így érthető, hogy a jubileumi ünnepségben is főszerephez került, vagy inkább egyfajta összekötő kapocsként szolgált a rövid jelenetek között. A humoreszkeket és dramatizált novellákat az egyik legnagyobb klasszikus humorista, *Karinthy Frigyes* életművéből válogatták. A kerettörténetre felfűzött jelenetek sok egykori és jelenlegi ráblosnak, diákoknak és fiatal felnőtteknek kínáltak lehetőséget a komikus véna megcsillogtatására. Nagy erénye Dely Gézának, hogy rendezőként visszacsábított a színpadra néhány olyan színjátszót is, akik esetleg már évekket ezelőtt felhagytak ezzel a tevékenységgel, az új lehetőségek azonban nemcsak nekik, hanem a közönségnek is örömet okoztak. De ugyanilyen rokonszenvvel figyelhetők



Egy régi Gül Baba-előadás 1954-ből

azokat a fiatalokat is, akik évek óta a Rábl Színpad és Zenei Közösség oszlopos tagjainak számítanak, és már számos egész estés produkcióban megcsodálhattuk tehetségüket. Azt is elégedetten – és a jövőre vonatkozó, nem csekély mértékű kíváncsisággal – nyugtázhattuk, hogy a csapat koreográfusokkal is gazdagodott, ami jelentős mértékben erősíti a táncos vonalat.

Egy jubileum pedig óhatatlanul is magával hozza, sőt, talán el is várja a számvetés, az összegzés és a múltba tekintés mellett a jövőtervezés igényét is. Dely Géza egy korábbi interjúban úgy vélekedett: a tény, hogy 15 éven át sikerült megmaradni elismert társulatként, azt bizonyítja, hogy valami olyasmit nyújtanak közönségüknek, amit máshol, mástól nem kaphatnak meg. Ugyanakkor érzik a változás, változtatás szükségességét is. – Ott tartunk, hogy a társulat pedagógiai alapú színjátszását végleg fel kell hogy váltsa a szakmai alapú színjátszás. Ez egyfelől nagyon nehéz és fájdalmas döntés, mert a színjáték személyiséget épít és bontakoztat ki, ami sokszor éppen azoknak ad emberileg nélkülözhetetlen segítséget, akik nem elsősorban a tehetségük okán kerülnek színpadra. A mai világ értékíté-

lete azonban finoman szólva sem kedvez ennek a szándéknak. Modernizálódunk tehát, és igyekszünk ebben embernek maradni, értékeket, valós érzéseket közvetíteni, még akkor is, ha ez nem mozgat meg tömegeket. A Rábl Színpad jövőjét nézve szűkülő emberanyagot látok magam előtt, rétegdarabokkal és kevéssé ismert vagy ritkábban játszott híres anyagokkal. Hiszem, hogy aki például nem látogatja a Rábl Színpad kamara előadásait, lemarad valami fontosról. Ebben, úgy érzem, évek óta jó úton járunk, nem is akarok letérni róla – mondta ugyancsak egy tavaly év végi interjúban a társulatvezető. És hogy mennyire komolyan is gondolta, azt az új évben a társulat háza tája felől érkező hírek máris igazolták: január közepén sikeres szereplőválogatást tartottak, amelyre a város összes középiskolájából várták a színjátszani vágyó fiatalokat. A válogatás remekül sikerült, a tervek szerint pedig ennek következményeként egy klasszikus regény – William Golding: *A Legyek Ura* – dramatizált változatát állítják színpadra tavasszal, de további tervekből sincs hiány: február elején újabb toborzót is tartottak, ezúttal táncos lábú és kedvű fiatalokat keresve, egy készülő kortárs táncszínházi produkcióhoz. Az első idei tervek tehát máris izgalmasnak ígérkeznek, és ha közben még sikerül felújítani néhány régebbi, népszerű darabot, valamint számíthatunk további újdonságokra is, akkor biztos, hogy a közönség sem lesz hűtlen!

Tizenöt hosszú, alkotással, munkával, felfedezéssel, kíváncsisággal, törődéssel teli, közösségformáló és örömet adó év: nem kis idő ez egy műkedvelő társulat életében. A Rábl Színpad és Zenei Közösség többszörösen bizonyította már, hogy méltó a közönség bizalmára. Születésnapra pedig kívánni is illik: a következő évtizedekre sok-sok teltházas előadást kívánunk! ■



Klasszikus diákszínpadai előadás 2003-ból

## Kalandozás a leprikónok és tündérek földjén



Howth, kilátás a kikötőből

### Bognár-Simor Katalin

■ Új típusú kaland várt rám 2018 szeptemberének első hétvégéjén: életemben először a bátyámmal kettesben mentem nyaralni. Nem mondhatnám, hogy hosszú hónapok tervezése állt a projekt mögött: egyszerűen csak megláttam egy repülőjegy-akciót júliusban, és Dublin szerepelt a választható úticélok között. Ezután már csak azt kellett kitalálni, ki lesz a „szerencsés”, aki útítársamul szegődik. A férjemnek nem volt kedve, a megkérdezett barátok mindegyike elfoglalt volt azon a hétvégén, így már-már feladtam, amikor hirtelen eszembe jutott, hogy talán a bátyámat rá lehet beszélni ilyesmire. Küldtem neki egy üzenetet, mintegy tesztelve az ötletemet, amire elég hamar visszaírt: „Vágjunk bele!” Ő Budapestről, én Helsinkiből repültem, péntek este találkoztunk Dublinban.

Az én gépem jóval korábban landolt, így volt egy bő négyórás sétám egyedül a belvárosban. Mindenféle különleges terv nélkül egyszerűen csak elindultam a szállásról, amely a Dublint átszelő Liffey folyó északi oldalán volt, de mindössze néhány utcányira a vízparttól. Először természetesen a vízpart felé indultam, és a Liffey mentén sétáltam a városközpont felé. Így hamarosan elértem az O'Connell Streetet, amely a város főútövéreinek tekinthető. Történelmi jelentősége is vitathatatlan, itt található ugyanis a Postahivatal, amely az 1916-os ún. húsvéti felkelésnél a brit fennhatóság ellen lázadó írek főhadiszállása lett. A posta épületének elfoglalása után kitzúzták a függetlenséget jelképező zászlót, és az egyik lázadó vezér felolvasta az ír Függetlenségi Nyilatkozatot, amiben kikiáltották az Ír Köztársaságot. Majd további épületeket is

elfoglaltak az utcában, és az egyikből morze kóddal rádión sugározták, hogy kinyilatkoztatták a köztársaságot. Ez volt egyébként az első rádióadás Írorszában – nem akármivel kezdték! A felkelést ugyan a britek leverték, de váratlanul agresszív fellépésük (utcán sétáló civileket is lelőttek) és a komoly megtorlás (a vezetők kivégzése és ezek bebörtönzése) még ellenük hangolta az ír közvéleményt, ami végül évekkel később az elszakadáshoz vezetett. A posta épületén ma is büszkén lobog az ír zászló, ami zöld, fehér és narancs sávokból áll. A zöld jelképezi a katolikusokat, a narancs a protestánsokat, a fehér pedig a remélt békét e kettő között, jelezve, hogy a független ír állam létrejöttéhez mindenkire szükség van.

Számos híd vezet át a Liffey-n, én először az O'Connell hídon keltem át, és némi séta után a Trinity College előtt találtam magam. Ez Írország legrégebbi egyeteme, 1592 óta működik. Meglepődtem, hogy péntek este nyitva van, de mivel folyamatosan mentek befelé az emberek, én is hozzájuk csapódtam. Sétáltam egy kicsit a kampuszon, megálltam megörökíteni George Salmon szobrát, aki matematikus és teológus volt, és egész karrierjét a Trinity-ben töltötte.

Utamat folytatva a hangok és fények irányában a Grafton Street lett a következő főbb állomás. Itt a nevesebb világmárkák boltjai találhatóak a sétálóutca két oldalán, ami kevés izgalmat jelentett számomra, így tovább is álltam. Egy spontán jobb kanyar után a Gaiety színház mellett sétáltam el, ahol éppen a Riverdance című előadást adták. Ez a Michael Flatley által híressé tett, ír szüppőtancon alapuló műsor, amit egyébként szívesen megnéztem volna – de sajnos a színházműsort

nem jutott eszembe ellenőrizni indulás előtt.

Éreztem, hogy távolodom a belvárostól, így visszafelé kanyarodtam, és végül a Temple Barban kötöttem ki. Ez egy egész városrész Dublinban a Liffey-től délre, amely az azonos nevű bájrról kapta a nevét. Itt pubok szegélyezik az utcácskák mindkét oldalát. Több helyen utcazenészek játszottak, többek között egy tinédzser fiú, aki abszolút színpadra született, így bő negyedórára oda is ragadtam őt hallgatni. Érdekes volt úgy menni utcáról utcára, hogy az utcán és a pubokban is sok helyen élőzene szólt, hatalmas volt a tömeg, helyiek és turisták egyaránt. Tudtam előre, hogy nagyjából erre kell számítani ott, elvégre ez a város „bulinegyede”, de még így is meglepett egy kicsit. Ide persze többször is visszatértünk a bátyámmal is – Dublinban valahogy minden út a Temple Barba vezet... Volt olyan pub, ahol hétfőn délben is élőzene szólt, ami az utcára kiszűrődve remek hangulatot biztosított a sétálgatáshoz is. Még az út előtt azon gondolkodtam, hogyan fogunk tudni választani a rengeteg pub közül. Az útikönyvem szerint közel ezer bár van Dublinban, ami nem kevés egy félmillió fővárosban. Van egyébként egy weboldal, ami Publin néven fut, és természetesen a dublini pubokról ad széleskörű tájékoztatást. Nem mintha az ivás lett volna a célja az utunknak bármilyen szempontból is, de mindenképpen szerettünk volna belekóstolni – szó szerint – az ír pubok világába. Szerettem volna megnézni a névadó Temple Bart és a másik nagyon híres pubot, a The Auld Dublinert. Péntek este azonban rájöttem, hogy ezen felesleges volt agyalni: a választás pusztán azon fog múlni, hogy hol találunk helyet...





Lough Tay, avagy becenevén a Guinness-tó

A bátyám gépe sajnos késett, így igazán nehéz volt ébren megvárni. Hajnali 2-re érkezett a szállásra, ami nekem a finn és ír időzónák közötti eltolódás miatt hajnali 4-et jelentett. Így próbáltuk rövidebbre fogni a viszontlátás miatti örvendezést, és egy „Szia, jó hogy látlak, jó éjszakát!” után nyugovóra térünk, hogy szombaton mihamarabb elkezdhessek a közös kalandozást. Dél előtt aztán nappali fényben is megcsodálhattam a belvárost, ahogy végigmentünk az általam már részben felfedezett utcákon. Még a reggeli kávéval a kezben megnéztük a „Garden of Remembrance”-t (a Megemlékezés Kertjét), amellyel mindazok előtt tisztelgünk, akik a szabadságért áldozták életüket. Első közös dublini képünket is ott készítettük.

Utána átsétáltunk a Liffey-hídon, ami Dublin egyik jelképe is. A hidat mindenki csak *Ha’penny Bridge* néven emlegeti, mivel régen félpennys díjat kellett fizetni az átkelésor. Megnéztünk további fontos jelképeket, mint például a *Szent Patrik-székesegyház*, az ország legnagyobb katedrálisa és egyúttal az ír katolicizmus központja. Szent Patrikról talán sokaknak a zöld színű ruhákban történő parádézás jut eszébe, de a helyiek valószínűleg inkább a védőszentjükre emlékeznek, aki 800 évvel ezelőtt sok száz embert keresztelt meg, és terjesztette a katolikus hitet.

Amikor megéheztünk, elkezdtek figyelmebben nézegetni a pubokat, amelyek mellett elhaladtunk. Egy szimpatikus kiválasztottunk, és rendeltünk egy tradicionális ír pörköltet, amit alma ciderrel öblítettünk le. Finom volt a pörkölt, bár magyar szemmel inkább gulyásnak tűnt, amelyben volt zellerszár is a zöldegek között, és szokatlan volt a középen díszelgő krumplipürégombóc is, de nagyon jól

illett az ízvilághoz.

Teli hassal folytattuk utunkat a *Guinness* látogatóközpontba, ami természetesen kötelező elem, ha az ember Dublinban jár. (Vajon mit árul el az, hogy a színházműsor ellenőrzése viszont elmaradt?) Előre megváltottuk a jegyünket, így a sorban állókat szépen kikerülve várakozás nélkül mehettünk be. Az igényesen kialakított sörmúzeumon tényleg élmény végigmenni. Az alapanyagoktól kezdve az eljárási folyamat részletein át mutatja be, hogyan készült és készül ma az írek híres fekete söre, de kitér az évtizedek során bemutatott marketingkampányokra és promóciós jelképekre is. A jegyhez jár egy korszóval a híres nedűből, amit a hetedik emeleten lévő bárban kértünk ki, ahonnan a kilátásban is gyönyörködhattunk.

Azt már megszokhattuk, hogy a világon mindenhol talál az ember magyarokat, hall magyar szót. Azt is tudjuk, hogy számos találmányt köszönhet a világ a magyaroknak, ami mindig büszkeséggel tölt el. Így az is jó érzés volt, amikor azt olvashattuk a Guinness múzeumban, hogy a gyár első malmait Budapesten gyártották (Külön megmosolyogtatott a Ganz név, anyai nagyapám ugyanis ott dolgozott mérnökként évtizedeken át, noha az jóval a Guinness malmainak legyártása után.)

Estére volt még egy fix programunk, a *Leprikónmúzeum* meglátogatása. Nappal gyerekprogramokkal várják az érdeklődőket, estére viszont hirdetnek egy felnőtt verziót, ahol az ír mitológia sötét részleteire is fény derül. Mi természetesen erre fizettünk be. Elmondták, hogy a leprikónok és tündérek nem azok a kedves és aranyos lények, amelyeket a rajzfilmekben láthatunk, hanem gonosz teremtmények, akik keményen bosszút állnak,

ha az ember nem tiszteli őket. Szó volt alakváltókról, akik helyet cserélnek a csecsemővel és folyamatosan ordítanak – szegény anya persze nem tudja, mi lelta a gyermekét. Szigetország lévén a hableányoknak is megvan a helyi – természetesen nem túl kedves – megfelelője. De a legrosszabb talán a *Banshee*, a szellemasszony, vagy más néven a halál hírnöke, akinek sikolyát csak az hallja, aki rövid időn belül meghal. Persze minden népnek megvannak a maga mitológiai figurái, de az íreknél ezeknek a mai napig nagy jelentősége van, és még mindig van, aki hisz benne. Ha hihetünk a tárlatvezetőnek, meglepően sokan állítják, hogy láttak már leprikónt; és többen is esküsznek, hogy a nagybácsi/nagypapa/idős rokon említett egy hangos sikolyt néhány nappal a halála előtt. Az állítólagos magyarázat az ír mondakör negatív beállítottságára az időjárás: szinte folyamatosan esik az eső, emiatt az emberek lehangoltak, és valamivel meg kellett magyarázni a rossz dolgokat.

A múzeumban kiállított leprikónoktól elköszönve a Temple Bar felé vettük az irányt, ahol szombat este lévén a péntekihez hasonló tömeg volt, de találtunk egy remek pubot, ahol élőzene mellett kortyolgathattunk el egy korsó Hop House 13 névre hallgató lagert, ami kifejezetten jó volt.

Vasánpra kirándulást terveztünk *Howth*-ba, ami egy kis halászfalu Dublintól mindössze 15 kilométerre. Csak felugrottunk egy DART vonatra, ami a Dublin környéki településeket köti össze, és húsz perc alatt meg is érkezünk. Mint kiderült, nem voltunk egyedül a vasárnapi kirándulás ötletünkkel, más turisták és helyiek egyaránt *Howth*-ba készültek, így teljesen megtelt a vonat. *Howth* egy félszigeten található, amely benyúlik az Ír-tengerbe,

Így a kilátás egészen lenyűgöző. Először a kikötőben sétáltunk egyet, elnézve a világítótoronyokat és a számtalan friss halfogást kínáló éttermet, majd a falut elhagyva felmentünk a kissé kopár, csak alacsony bokrokkal borított sziklás partvonalon, és a végtelennek tűnő tengert csodáltuk hosszasan.

A friss levegő és a mozgás jó étvágyat eredményezett, és mi mást is választhattunk volna ebédre, mint a tradicionális „fish & chips”-et, ami frissen rántott hal és sült krumpli együttese, különböző szószokkal. Mi egy mentás-borsós szószot kaptunk a megszokott majonéz mellé, ami érdekes kombinációnak bizonyult. A faluban egyébként volt egy hangulatos kis piac kézműves termékekkel és néhány büfé standdal, köztük egy magyar lángosossal...

Este még sétálgattunk kicsit a Liffey partján Dublinban, így találtuk meg az *Éhezők* szobrát, amely az 1845-49-es nagy éhínségnek állít emléket, amikor több mint egymillió ember halt éhen Írországbán, és további egymillió kivándorolt az éhhaláltól menekülve. A Temple Bar pub vasárnap este is tele volt természetesen, de a The Auld Dubliner-ben kaptunk egy asztalt, ahol szomjunkat csillapítva hallgathattuk a hangulatos élőzenét.

Szerencsére volt még egy hétfőnk is, amikor szintén magunk mögött hagytuk Dublint, hogy Wicklow és Glendalough felé induljunk. Ez egy szervezett félnapos kirándulás volt, amelyen pár éve az egyik unokatestvérünk is részt vett, és ő ajánlotta. Hittünk neki, és nem bántuk meg. Az első állomás a Wicklow-hegység és a Lough Tay volt, avagy becenevén a Guinness-tó, a víz fekete színe miatt. Mint megtudtuk, ezen a területen forgattak és forgatnak



Trinity College, George Salmon matematikus és politikus szobra a kampuszon

számos filmet és sorozatot, többek között a *Vikingek* címűt, amelyet évről évre szívesen nézek. Wicklow megye azért is fontos, mert innen nyeri a vizet a Guinness sörfőzde, valamint állattartásáról is híres, sok birkafarm van arrafelé.

Utána megálltunk Glendalough-nál, ami annyi jelent, hogy *a két tó völgye*. Itt kaptunk bő két órát csavarogni, ami pont elég volt bejárni a régi kolostorromokat, jót sétálni a „Felső-tó” és „Alsó-tó” partján, valamint megnézni a Poulanass-vízesést.

Ez a kirándulás azért is volt élvezetes, mert a vezető az út során mindenféle érdekességet mesélt az ír történelemről, a

pubokról, a szokásokról és az épületekről, amelyek mellett elhaladtunk, miközben kivezetett Dublinból. Így hallottunk arról is, hogy még a britek uralma alatt bevezették a napfényadót, amely szerint az ablakok száma alapján kellett adót fizetni. Mintegy példát statuálva úgy épült meg a parlament épülete, hogy mindössze egyetlen ablak kapott helyet a homlokzaton. Az épületben később a nemzeti bank kapott helyet, mondván „a pénz amúgy sem látja a napfényt”.

A kirándulás után egy előre kinézett étteremben ebédeltünk Dublinban, ahol *Wicklow-ban nevelt bárány csülke* szerepelt az étlapon. Jó volt ezt úgy elfogyasztani, hogy aznap kicsit fel is fedeztünk abból a megyéből.

Tökéletes hosszú hétvége volt, mert három napon át beszélgethettem a bátyámmal, akivel évek óta külön országban élünk; és jól is sikerült beosztani az időnket: egy napot töltöttünk a városban, egyet egy szomszédos halászfaluban és a tengerparton, egyet pedig a természetben. Szerencse, hogy mindez könnyen elérhető Dublinban/Dublinból.

A belváros tökéletesen bejárható gyalog is, persze aki akar, közlekedhet buszokkal és villamosokkal is, de én mindig azt érzem, hogy gyalog bejárva lehet legjobban megismerni a helyeket, az ablakból kibámulva nem mindent vesz észre az ember. Ennek azért megvan az ára, a hétvégén legyalogolt bő 50 km-t megérezte a lábam, de jó volt a tudat, hogy a fish&chips-et és azt a néhány sört büntudat nélkül fogyaszthattuk el... ■



Temple Bar, a városrész névadó pubja

# Beszámoló a XIV. Kárpát-medencei asszonytalálkozóról

(Budapest, Országház, 2018. november 24.)

**Dr. Péter Árpádné – Péter Árpád dr.**

■ Az Országház felsőházi terme volt helyszíne 2018. november 24-én, szombaton a XIV. Kárpát-medencei asszonytalálkozónak. „A Magyar Asszonyok Érdekszövetsége, a Nők a Nemzet Jövőjéért Egyesület, a Keskenyúton Alapítvány és az Egészségügyi Szakmai Kollégium Védőnő Tagozata tisztelettel meghívja Önt, családját és barátait...” – állt a számunkra is elküldött meghívóban. Utazásunkat és – Kéthly Anna szobrának közelében történt – leparkolásunkat követően bebocsátást nyertünk nemzetünk emblemikus épületébe, bő tíz perc múltán pedig elfoglalhattuk helyeinket az északi szárnyban lévő felsőházi terem karéjában.



A kézdivásárhelyi asszonykórus

A csupán néhány perces késéssel kezdődő Asszonytalálkozó programjában három pont szerepelt: A Kárpát-medencei magyar családok megmaradásáért konferencia, az Arany Búzaszem díjátadó és a Kárpát-medencei Magyar Családok Megmaradásáért díj átadása. A Kölcsey-díjas délvidéki színművész, Póka Éva ünnepi köszöntőjét 250 főnyi résztvevőhöz intézte (körükben a férfiak részaránya 1/10-re volt tehető). Őt követően a rendezvény házaszónya, Szőnyi Kinga, a Magyar Asszonyok Érdekszövetségének elnöke emelkedett szólásra. A közszereplésben igencsak jártas (az idősebb korosztály körében a nyolcvanas évek szupermodelljeként, majd műsorvezetőként határainkon túl is ismert) hölgy azzal kezdte mondandóját, hogy emlékszik, amikor 2014-ben a Magyar nők a nagyvilágban c. konferencia levezető elnökeként hasonlóan remegő léptekkel ment fel a pultusra; most pedig azért van meghatódva, mert az Asszonytalálkozó történetében első ízben ad otthont az Országház a rendezvénynek. Az elnök röviden áttekintette a 2000-ben, a Millennium évében alakult szövetség eddigi munkáját; szólt arról is, hogy e tisztségében 5 éve szolgálja a polgári és keresztény értékeket képviselő, más Kárpát-medencei nőszervezetek összefogására, a nők közéleti szerepvállalásának fokozására irányuló törekvések ügyét.

A konferencia nyitóelőadása – a Keskenyúton Délvidéki Tragédiánk 1944-45

Alapítványt képviselő Cseresnyésné Kiss Magdolna megrendítő előadásában – a délvidéki mészárlás 40 ezer magyar áldozatának állított emléket. Előadása végén egyperces néma felállásra kérte a résztvevőket. Másodikként az Egészségügyi Szakmai Kollégium Védőnő Tagozatának elnöke, Bábiné Szotzfried Gabriella adott betekintést az 1915-ben Országos Stefánia Szövetség néven alakult, 1927-ben Zöldkereszt, 1951-ben Körzeti Védőnői Szolgálat nevet kapott, 2015-ben hungarikummá nyilvánított szervezet eddigi történetébe. Nem kis büszkeséggel említette, hogy Móricz Zsigmond egykor „magyar tündérek”-nek aposztrofálta őket. Harmadikként az Okos Csaba – Diósi Katica előadó páros (a kihalóban lévő felvidéki község, Csata küldöttjei) ismertette az általuk életre hívott Sóllyom Gyermekei Polgári Társulás azon alapvető törekvéseit, hogy évente kétszer szerte a Kárpát-medencéből táborozni hívjanak magyarajkú gyermekeket. Volt, hogy Erdélyben, Góbé tábor néven valósult meg nemes céljuk; ez év nyarán pedig a Kurultájon is jelen voltak, amellyel nagy sikerrel bonyolították le a Délvidéki tábor eseménysorozatát is. Ez utóbbinak szervezésében is segítségükre volt Utasi Jenő atya, aki a „Délvidék Bőjte atyája” címre jogosult! A táborozás során megrendezett gyermek-focitorna jelmondata – „5 ország, egy nemzet, 16 csapat” – hallatán

a konferencia résztvevői beleélhették magukat a tábor hangulatába is. Az előadók elmondták, egyesületük élen jár nemzeti ünnepeink közös megünneplésének szervezésében, és azt is, hogy az 1846-tól 1849-ig falujukban lakó Guyon Richárdnak, Kossuth tábornokának emlékét szoborállítással is ápolják.

A „legkeletibb magyar várost”, a székelyföldi Kézdivásárhelyt a Kézdivásárhelyi Nők Egyesülete előadójaként szereplő Biszak Enikő mellett egy gyönyörű népviseletbe öltözött asszonykoszorú is képviselte. „Nem kis dolog megmaradni, ahol nem akarják, hogy létezzünk!” – hangzott el a keserű megállapítás. Miután Enikő asszony részletezte a szülőföldön megmaradás fogódzóit („hagyományörzés ruhában, énekekben, táncban, ételreceptekben”) és hangsúlyozta a családi élet és szeretet a bölcsőtől sírig tartó fontosságát, mondatai már kevésbé tűntek elkeseredettnek. „Nagy dolgokat adni nem tudunk, csak kicsiket – nagy szeretettel!” E Szent Margittól megörökölt idézettel zárta előadását.

A 7 éves korában a hazai társadalmi környezetből kiszakadt, azt követően hazamos időn át az Egyesült Államokban és Kínában is élő, három éve pedig a bácskai Topolyát lakóhelyéül választó G. Nagy Lilla ugyancsak „remegő lábakkal” lépdelt fel a szónoki emelvényre. Hallgatóságát megilletődve beavatta abba, hogy gyermekként



Az Arany Búzaszem díjjal kitüntetettek: Szőnyi Kinga jobbján dr. Törös Edit, balján Bálint Irma

(a parlament alelnöki tisztét betöltő anyja kíséretében) gyakorta megfordult az országház épületében, ám az legmerészebb álmaiban sem fordult elő, hogy ott előadóként szerepelhet. „Három éve Topolyán élek. Ott éreztem meg, a délvidéki magyarok között, mi az: magyarnak lenni!” – szölt vallomása. A konferencián mint elsőkötetes szerző mutatkozott be, ismertette a *Délvidéki Golgota – 40 ezer nagypéntek, 40 ezer halál* c. műve megszületésének körülményeit, idézeteket is felolvasva abból. A történet dióhéjban: az 1904-ben született *Bosánszki Ferenc* börtönvevei alatt családjának írt és börtönből kicsempészett leveleit kisebbik lánya 84 éves asszony korában bízta G. Nagy Lilla gondjaira, aki ellenállhatatlan kényszerrel érzett arra, hogy a levélgyűjteményt könyvvé formálja. A szerző elérzékenyülve arról is szólt, hogy a börtönből lányainak búcsúleveleket is küldő, apaságból, állhatatosságból, magyarságból is jelesre vizsgázó főhős mindnyájunk számára megszívlelendő üzenetet hagyott hátra: „Magyarnak születni ajándék!” Szölt arról is, hogy az eddigi 16 könyvbemutató mindenütt teltházas volt, és megfogalmazta azt is, hogy meghívásoknak szeretettel tesz eleget.

Őry László nyíregyházi tanár – aki a városban Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesületet hívott életre, és a CÖF elnökségében Kárpátját képviseli – bevezetőül emlékeztetett, hogy „házánk az egyetlen ország a világon, amely önmagával határos”, majd hangsúlyozta: „a magyar kultúra java határainkon túlra került”. Méltatta a nagybányaihoz hasonlóan híres Kárpátjai

Festőiskola alapítóinak és jelenlegi képviselőinek is munkásságát – említve, hogy a fiatal festők közül legutóbb *Veres Ágotának* Brüsszelben volt kiállítása –, befejezésül pedig szólt a kivitelezés alatt álló Alkotóház-projektről is.

„Ha a búzaszem nem hal el, egymaga marad – de ha elhal, sok termést hoz!” E bibliai idézet a mottója az Arany Búzaszem díjnak. A konferencia befejezése és a népviseletbe öltözött, felvidéki *Balázs Vivien* által elmondott

A *boldog család* című mese meghallgatása után adták át a díjat. A határon túli díjazottat, „a kürtöskalács-készítés

nagyasszonyát”, a széki *Bálint Irmát* az Asszonytalálkozó fővédnöke, *Szász Jenő*, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnöke köszöntötte. (Távollétében méltató szavait *Molnár Miklós* kabinetfőnök tolmácsolta.)

A díj neki ítéléséért meghatódottan, szemét törölgetve mondott köszönetet: „Eddig az Országházat csak tv-közvetítések jóvoltából láttam!

Először jutottam be az Országházba! És most itt részesültem e kitüntetésben!”

– *Dr. Törös Edit* reumatológus főorvos, a Törös Alapítvány alapítója vehette át a magyarországi díjazottnak járó Arany Búzaszem díjat, amely *Magyar Éva* ötös-restaurátor munkája. *Dobszay Benedek*, a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány tartományfőnöke méltató szavait *Cseresnyésné Kiss Magdolna* olvasta föl. A Magyar Örökség-díjas *Petrás Mária* által készített Kárpát-medencei Magyar Családok Megmaradásáért díjat *Katko Lászlónak*, a nagydobronyi Szamaritanus Református Gyermekegthon igazgatójának ítélte oda az Asszonyszövetség kuratóriuma. A laudációt a kárpátaljai *dr. Orosz Ildikó* rektor tartotta.

A Kossuth énekversenyen és az Édes anyanyelvünk nyelvhasználati versenyen is győztes *Kovács Panna* gyönyörű szavaltát követően az Asszonytalálkozót *Szőnyi Kinga* azzal zárta, hogy a 2019. évi rendezvény előkészületi munkálatai már megkezdődtek, arra valamennyi itt megjelent résztvevőt szeretettel várnak.

Végezetül a terem folyosóján előkészített agapéra invitált minden résztvevőt. ■



A felvidéki mesemondó, Balázs Vivien

# A Bajai Honpolgár tartalommutatója 2018. (29. évfolyam)

## ■ 1-2. szám (január-február)

MAYER János: Új év, új arculat. 2. o.  
 GÁL Zoltán (közread.): Albert Sándorné Újpétery Edit naplórészlete 1944-ből. 3-4. o.  
 SOKCSEVITS Dénes: Képek a bajai bunyevátság múltjából. 4. rész. 5-7. o.  
 Kitüntetések 2017 végén. 8. o.  
 Felhívás Baja város polgáraihoz. [a Baja Város Hírnevéért díj odaítélésére]. 8. o.  
 ZALAVÁRI László: „Ha valaki mindent szeret, semmiben sem ér el komolyabb eredményt...” Schmidt Lajossal tomásmúltról, tanári és edzői pályafutásról. 9-11. o.  
 NEBOJSZKI László: Elpusztult szentkút (Bründel) Kolluton. 12-14. o.  
 SARLÓS István: Kilencven éve adták át az új tüdőpavilont. 15-17. o.  
 HALMOSI Zoltán: Moholy-Nagy László emlékezete a Duna Hotelben. 18-19. o.  
 GYENIS Vivien: Eltiporhatatlan lilium – Ahonnan a cserkészmozgalom indult. 19-21. o.  
 SZABOLCS Viktória Laura: „Herstory” a Nagy Háborúban. 22-23. o.  
 NEBOJSZKI László (összeáll.): Válogatás a Véndendő védtelenek sorozat képeiből. 24-25. o.  
 JÁSZ Anikó (összeáll.): Jelentősebb bajai évfordulók 2018-ban. 26. o.  
 HÁGEN András: Jókai Mór és a földrengés. 27-30. o.  
 EMESZ Margit: Értő beszéd szólít. 30. o.  
 EMESZ Margit: Mese és valóság. (vers) 30. o.  
 NEBOJSZKI László: Adatok a Baja melletti Duna-szakasz 1805-1853 közötti változásaihoz. 31-33. o.  
 Előfizetési felhívás. 33. o.  
 Kedves Olvasónk! [honlap ajánló] 33. o.  
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 33. o.  
 TAMÁS Ágnes: Választások és a kiegyezés kritikája a budapesti élclapokban. 34-37. o.  
 SARLÓS István: Baja város közgyűlése a párba-  
 jozás ellen. 37. o.  
 PÉTER Árpád: Dokumentumregény Szent-Györgyi Albert életéről. (könyvismertetés) 38-39. o.  
 MAGDALI Anna: Bátoról is fölszállott a páva... 40-41. o.  
 MAYER János: Tiszta örület. A Bajai Fialok Színházának bemutatója (2017. december 2.) 42-43. o.  
 TÓTH-KISS Hajni: Természetünk a küzdelem – ananászpuding forever. 43-44. o.  
 JÁSZ Anikó (összeáll.): A Bajai Honpolgár tartalommutatója 2017. 45-47. o.  
 SZÜNDER Dezső: Ha itt a tél... 48. o.

## 3. szám (március)

M. J. [Mayer János]: Tavaszváró. 2. o.  
 DÓSAI Anna: Mészáros Lázár emlékezete szülő-

városában. 3-6. o.  
 ABONYI József – SZARKA Ildikó: Emlékezés dr. Vajtai Istvánra (1936-2018). 6. o.  
 SOKCSEVITS Dénes: Képek a bajai bunyevátság múltjából. 5. rész. 7-9. o.  
 SÁNDOR Boglárka: „Ha nem lennének díjak, akkor is kapnánk szeretetet...” Pethóné Kővári Andreával és Pethó Attilával közös élményekről, motivációkról, iskolán túli tervekről. 10-13. o.  
 LIGETI László: A természet képekben. 14-15. o.  
 NEBOJSZKI László: Terv a Ferenc-csatorna Pestig történő hosszabbítására. 16-18. o.  
 Előfizetési felhívás. 18. o.  
 TOMASKOVITY Szabolcs: „Rómában kegyes lesznek hozzátok!” 2. rész Magyar szívvvel olasz földön. 18-19. o.  
 SÁNDOR Boglárka: „Mindig próbálunk valami újat kitalálni...” Sümegi Dragannal és Szóts Mónikával a borász szakma szépségeiről, a helyes kóstolásról, étel és bor kapcsolatáról. 20-23. o.  
 SZÜNDER Dezső: Kenyér március idusára. 24. o.

## 4. szám (április)

EMESZ Margit: Történelmi napok 2018. (vers) 2. o.  
 KASZA Béla: A bajai harangokról. (vers) 2. o.  
 BALÁZS Ildikó: „Katona lettem, mert úgy szem előtt voltam” Latinovits-kastélyok és -kúriák a Bácskában. 3-4. o.  
 Kitüntetések márciusban. 4. o.  
 SARLÓS István: Országos megemlékezés a Himnusz szerzőjéről. 5. o.  
 KAMMERMANN Csaba: A bunyevác(ok) nyelv(e). 6-9. o.  
 SOKCSEVITS Dénes: A bunyevác(ok) nyelv(e)? 9-10. o.  
 ZALAVÁRI László: Sportszeretettől a vasutas pályára. Kovács András: „Nem azért csukjuk le a sorompót, mert szórakoztat” 11-13. o.  
 GÖRBE Ferenc: Megemlékezés a fehérben festő Tóth Menyhérről. 14-15. o.  
 KERTÉSZ-FARKAS Benjámin: Kvala Ferenc (1929-2018) emlékére. 15. o.  
 SARLÓS István: Meghívó Zomborba. 16. o.  
 BOGNÁR-SIMOR Katalin: Derült égből Kína. Életem eddigi legspontánabb és egyben leg-  
 egzotikusabb útja. 17-19. o.  
 SZENTJÓBI SZABÓ Tibor: A digitalizáció és a műveltség-tartalom változása. „Digitális” tanuló – „digitális” tanár – „digitális” társadalom. 20-21. o.  
 MAYER János: Az ellenség arcai. (könyvismertetés) 21-22. o.  
 Előfizetési felhívás. 22. o.  
 Kedves Olvasónk! [honlap ajánló] 22. o.  
 [Felhívás a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlására.] 22. o.

A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 22. o.  
 PÉTER Árpád: Orvosok emlékezete. (Vincze János Emlékezzünk orvosainkra c. kötet sorozata) (könyvismertetés) 23. o.  
 SZÜNDER Dezső: Búcsú a téltől: ételek süttőkkel. 24. o.

## 5. szám (május)

M. J. [Mayer János]: Pünkösdi hava – az emlékezések ideje. 2. o.  
 MAYER János: A fa ismeretlen ágai – kalandozások egy bácskai sváb család történetében. 1. rész. 3-6. o.  
 Olvasóink figyelmébe ajánljuk. [könyvajánló] 6. o.  
 Helyreigazítás. (A 2018/4. szám 15. oldalához) 6. o.  
 [Felhívás a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlására.] 6. o.  
 Előfizetési felhívás. 6. o.  
 SARLÓS István: Egy háborús szabadságolási kérvény. 7. o.  
 SZARVAS Miklós: Emléktábla Bálint Lászlónak. 8. o.  
 MAYER János: Búcsú Bernschütz Sándortól. 6-7. o.  
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 9. o.  
 KOVÁCS Zita: Szívünkben őrizzük, amit ránk hagytál. Elhunyt Weinträger Éva képzőművész. 10. o.  
 MÁRITY Jánosné Irénke: Weinträger Éva emlékére. 10. o.  
 KINCSES Károly: Baja nem panaszkodhat... Gyulavári József emlékkiállítására. 11. o.  
 SÁNDOR Boglárka: „Addig folytatom a nyilatkat, amíg találok benne érdekeset” Kántor Józseffel erdélyi gyökereiről, bajai újrakezdesről, iskolateremtéséről és motívumokról. 12-15. o.  
 HÁGEN András: Móra Ferenc és az evolúció. 16-18. o.  
 SZENTJÓBI SZABÓ Tibor: Családi adalék a Mátyás király-emlékéhez. 18. o.  
 BALÁZS Ildikó: Zsoltár és trombitászó mellett. Wass Albert közéleti munkássága. 19-21. o.  
 RUPÁNER Ágnes: A „karót nyelt” és a „hurrikán” komédiája. 21. o.  
 PÉTER Árpád: A nap, amelyen kánkánt táncoltam a Folies Bergère színpadán. 22-23. o.  
 SZÜNDER Dezső: Spárpa, „a superfood”. 24. o.

## 6. szám (június)

MORETTI Gemma: Baja. (vers) 2. o.  
 BALÁZS Ildikó: Wass Albert rehabilitációjának ügyéről. 3-6. o.  
 SARLÓS István: Dr. Burg Etére emlékezzünk. 6-7. o.

A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 7. o.

MAYER János – SZABADOS György: In Memoriam Makk Ferenc (1940–2018). 8–9. o.

GERGELY Ferenc: Maxi... – Búcsú Makk Ferenc-től. 9. o.

SÁNDOR Boglárka: „Nemcsak zenei téren hasonló az izlésünk, ezért tudunk jól együtt játszani” A Misztiq Duo tagjaival pályakezdekről, zenetanításról, koncertezésről. 10–14. o.

Kedves Olvasónk! [honlap ajánló] 14. o.

Előfizetési felhívás. 14. o.

SZŐKE György István (közread.): Anekdoták Szőke György István gyűjtéséből. [1.] A futaki „gróf”. 15. o.

Gyászír: (...elhunyt Pap Iván) 15. o.

MAYER János: A fa ismeretlen ágai – kalandozások egy bácskai sváb család történetében. 2. rész. 16–18. o.

NEBOJSZKI László: A kalocsai érseki uradalom erdőinek kezelési utasítása a 18. század végén. (könyvismertetés) 19. o.

KOLLÁTH Mária: Régmúlt: Kolláth Mária fotói. 20–21. o.

MAYER János: A végén csak a sör marad. A Bajai Fiatalok Színházának bemutatója. 22–23. o.

SZÜNDER Dezső: Minden háznak van lecsőreceptje. 24. o.

## 7-8. szám (július-augusztus)

M. J. [Mayer János]: Nyári vendég: Bátmonostor. 2. o.

DESZECSÁRNÉ KUBATOVICS Gyöngyi: Fejezetek Bátmonostor régmúltjából. 3. o.

SÁNDOR Boglárka: „Hálával tartozunk az előttünk járóknak” Béleczki Mihály polgármester szép jövőt lát a falu előtt. 4–5. o.

Bátmonostor leírása a 19. század közepéről. [közread. Nebojszki László] 5–7. o.

DESZECSÁR Tomisláv: A téglakészítés nyomai Bátmonostoron. 8. o.

DESZECSÁRNÉ KUBATOVICS Gyöngyi: Bátmonostor szakrális helyei. 9. o.

LEX Orsolya: Bátmonostor viselete. 10–12. o.

LEX Orsolya: „Szabóság? Annak születtem! Szabónak!” Portré Papp István bátmonostori szabóról. 12–13. o.

DESZECSÁRNÉ KUBATOVICS Gyöngyi: Ragadványnevek Bátmonostoron. 14. o.

Előfizetési felhívás. 14. o.

DESZECSÁRNÉ KUBATOVICS Gyöngyi: A kommunista terror monostori áldozata: Gubányi Imre. 15. o.

[Felhívás a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlására.] 15. o.

A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 15. o.

BÉDA Istvánné Tihanyi Gyöngyi: Hosszú évekig volt a falu lámpása. Az utolsó monostori néptanító, Tihanyi Antal munkássága. 16. o.

MAYER István: Négy emberöltő emlékei. 17. o. Kedves Olvasónk! [honlap ajánló] 17. o.

MAYER István: Königseggwald, a német kapcsolat. 18. o.

DKGY [Deszecsárné Kubatovics Gyöngyi]: A híres monostori tamburás, Csurai Attila. 19. o.

MAYER János: A fa ismeretlen ágai – kalandozások egy bácskai sváb család történetében. 3. rész. 20–23. o.

SZŐKE György István (közread.): Anekdoták Szőke György István gyűjtéséből. 2. Széchenyi Baján. 23. o.

KENYERES Zsolt: Görgei Artúr nyári hadjárata. 24–26. o.

Sarlós István Paul Harris-díjas. 26. o.

HAKLIK Norbert: Tariménes utazása a túlvilágra. Derűs-szomorú emlékezés Kabdebó Tamásra. 27–28. o.

KOVÁCS Emőke: Imrédy Béla miniszterelnök, Baja város díszpolgára. 28–29. o.

BOGNÁR-SIMOR Katalin: Egzotikus tájakon: Krabi, Thaiföld, avagy mosolyok, mangó, mészkőhegyek, majmok. 30–32. o.

TOMASKOVITY Szabolcs: „Rómában kegyes leszek hozzátok!” 3. rész. „... Róma mindannyiunk hazája”. 33–34. o.

SARLÓS István: Első lépések a bajai Türr István-szoborért. 35. o.

PÉTER Árpád: Akivel élőben is, szoboralakban is találkoztam. Jakoby Gyula kassai festőművész (1903–1985). 36–37. o.

MAYER János: „Befogad és kitaszít a világ...” A dzsungel könyve – A Bajai Fiatalok Színházának bemutatója. 37–38. o.

MIHÁLOVICS Ferenc: Félúton a létezés felé. Gondolatok egy diákszínzpad előadásáról. 39–40. o.

KÁRPÁTI Jonatán: Órák. 40–41. o. Helyreigazítás. (A 2018/5. szám [10.] oldalához.) 41. o.

HÁGEN András: A Milanković – Bacsák ciklus a paleoklimatológiában. 42–44. o.

MERK Zsuzsa: Mayer Antal: „Én már választottam hazát...” c. könyvéről. (könyvismertetés) 45–46. o.

MAYER János: Múltfeldolgozás regény formában. (könyvismertetés) 47. o.

SZÜNDER Dezső: Nyári napokon. 48. o.

## 9. szám (szeptember)

M. J. [Mayer János]: Becsengettek. 2. o.

GERGELY Ferenc: Kizárás és hatálytalanítása az oktatási intézményekben a 20. században. 3–6. o.

SARLÓS István: Az utolsó háborús tanévkezdésért. 6–7. o.

FEKETE Imre: Dr. Mándics Mihály 90 éves. 7. o.

SZENTJÓBI SZABÓ Tibor: Meghódítani egy kis szigetet az ismeretlen óceánján. Dr. Jaloveczki Józseffel a fizika- és kémiatanítás megújításáról, szakmai elismerésekről, tervekről. 8–9. o.

NEBOJSZKI László: Változó terek: a Duna menti térség történeti térképeken. (Fließende Räume: Karten des Donauraums 1650–1800). 10–11. o.

MAYER János: A fa ismeretlen ágai – kalandozások egy bácskai sváb család történetében. 4. (befejező) rész. 12–15. o.

STADLER Zoltánné: Dr. Bálint Gábor (1952–2018) emlékére. 16. o.

FÁBIÁN Borbála: A bajai kórház alapításáról. 17–18. o.

MAYER János: Történelmi krimi a Bácskából. (könyvismertetés) 19. o.

KENYERES Zsolt: A harmincéves háború (1618–1648) okai és előzményei. 20. o.

HÁGEN András: Az Iszlám Állam és a játékelmélet. 21–22. o.

Előfizetési felhívás. 22. o.

M. J. [Mayer János]: Ősztől Bajai Honpolgár-estek! 23. o.

SZÜNDER Dezső: A jó magyar húsleves. 24. o.

## 10. szám (október)

SZETTELE Katinka: Miniaturák (részletek). (versék) 2. o.

Honpolgár esték [programajánló]. 2. o.

SOGES, Francis (ford. Mayer István): Kitérő – Utam Bajáról Lewisburgig. Emlékirat-mozaikek egy bajai származású emigráns életéből. 1. rész. 3–5. o.

NEBOJSZKI László: A Sugovica elnevezéséről. 6. o.

MAYER János: Egy elfeledett bácskai olimpiai bajnok. 50 éve hunyt el Gombos Sándor. 7–10. o.

VIRÁG Tibor (közread.): Egy októberi pillanat, amelyben megállt az idő. 10. o.

SÁNDOR Boglárka: „Mélységesen tiszteltem az életet és az előt” Dr. Somosy Mária orvospatológussal egy nem mindennapi szakma rejtelméről. 11–13. o.

SARLÓS István: Latinovits János főispán visszavonulása. 14. o.

JÁVOR Anna: Falkoner Xaver Ferenc bajai kiállítására. 15–17. o.

KENYERES Zsolt: A harmincéves háború hadművészete. 17–20. o.

Honpolgár esték [programajánló]. 20. o.

HÁGEN András: A Gaia Klub. 21–22. o.

FÁTRAJ Klára: Díszdiplomások 2018-ban. 22. o.

SZÜNDER Dezső: Kovászoljunk! Az otthoni kenyérsütés fontosságáról. 23–24. o.

## 11. szám (november)

MAYER János: Élők és holtak. 2. o.

EMESZ Margit: Mára és halottak napjára. (vers) 2. o.

TOMASKOVITY Szabolcs: Amikor az Ég és a Föld összeér... Mindenszentek főünnepéről és halottak napjáról. 3–5. o.

LEX Orsolya: „Nincs halál, csak átváltozás...”

Gondolatok a magyar parasztság halálképeről. 6-10. o.

Előfizetési felhívás. 7. o.

KOSZTOLÁNYI Károly: Emlékezzünk Pap Ivánra! (1931-2018). 10. o.

ZORN Antal: Miért mondott le dr. Latinovits János a főispánságról? 11. o.

SÁNDOR Boglárka: Őszi séta a Rókus temetőben. (képriport) 12-13. o.

ZALAVÁRI László: „Minden szép és jól sikerült kiadványt sikerként élek meg...” Csuvár Zoltánnal sportsikerekről és -kudarokról, nyomdai vállalkozásról. 14-16. o.

Kitüntetések októberben. 16. o.

PUSKÁS László: Hatvankét év után... 17. o.

SOGES, Francis (ford. Mayer István): Kitérő – Utam Bajáról Lewisburgig. Emlékirat-mozaikek egy bajai származású emigráns életéből. 2. rész. 18-19. o.

PÉTER Árpád: Kárpátaljai magyarok között. Beszámoló a VIII. Dr. Novák Endre-napokról. 20-22. o.

A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 21. o.

SZŐKE György István (közread.): Anekdoták Szőke György István gyűjtéséből. 3. Az alkalmi festő. 22. o.

Kedves Olvasónk! [honlap ajánló] 22. o.

SARLÓS István: A tanítóképző és a szerb meg szállás. (könyvismertetés) 23. o.

SZÜNDER Dezső: Csülök, kicsit másképpen. 24. o.

## 12. szám (december)

BINSZKI József: Karácsony titka a szeretet titka. 2. o.

SOGES, Francis (ford. Mayer István): Kitérő – Utam Bajáról Lewisburgig. Emlékirat-mozaikek egy bajai származású emigráns életéből. 3. rész. 3-5. o.

SARLÓS István: 160 éve hunyt el Mészáros Lázár hadügyminiszter. 6. o.

SÁNDOR Boglárka: „A tudatlanság és a felkészületlenség nagyobb kockázat, mint egy katasztrófa”. Dr. Bíró Tiborral a bajai vízűgy megújulásáról, a helyi egyetemi kar szerepéről és jövőjéről. 7-10. o.

A Bajai Honpolgár támogatói 2018-ban. 10. o.

Online előfizetési lehetőség! 10. o.

A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 10. o.

KENYERES Zsolt: XII. Károly, „a vasfejű” svéd király. 11-12. o.

Kedves Olvasónk! [honlap ajánló] 12. o.

ANTAL István Gábor: In Memoriam Vigh Lászlóné – Magdi néni. 15. o.

SARLÓS István: Impériumváltás előtt. Dr. Vojnics Ferenc utolsó polgármesteri jelentése 1918-ban. 14. o.

KOZMA Róbert: Az érsekcsanádi néptánc csoport elmúlt 85 éve. 15-18. o.

Honpolgár esték. [programajánló]. 18. o.

NOVIYANTO (Tápai) Anett: Élet a tűzgyűrű egyik trópusi szigetén. 19-20. o.

NEBOJSZKI László: Fejezetek Katymár község mezőgazdaságának történetéből I. (könyvismertetés) 20. o.

MAYER János: Hiányos utántöltés. (könyvismertetés) 21. o.

Előfizetési felhívás. 21. o.

SOMOGYI Júlia: Humor, dráma, nevetés és könnyek. 22-23. o.

Bajaiak kitüntetése novemberben. 22. o.

Honpolgár-előfizetés karácsonyra. 23. o.

SZÜNDER Dezső: Sütőtök: édesen, sósan. 24. o.

## Szerzői névmutató

ABONYI József 3/6;

ANTAL István Gábor 12/13;

BALÁZS Ildikó 4/3; 5/19; 6/3;

BÉDA Istvánné Tihanyi Gyöngyi 7-8/16;

BINSZKI József 12/2;

BOGNÁR-SIMOR Katalin 4/17; 7-8/30;

DESZECSÁR Tomisláv 7-8/8;

DESZECSÁRNÉ KUBATOVICS Gyöngyi 7-8/3;

7-8/9; 7-8/14; 7-8/15; 7-8/19;

DÓSAI Anna 3/3;

EMESZ Margit 1-2/30; 4/2; 11/2;

FÁBIÁN Borbála 9/17;

FÁTRAI Klára 10/22;

FEKETE Imre 9/7;

GÁL Zoltán 1-2/3;

GERGELY Ferenc 6/9; 9/3;

GÖRBE Ferenc 4/14;

GYENIS Vivien 1-2/19;

HÁGEN András 1-2/27; 5/16; 7-8/42; 9/21;

10/21;

HAKLIK Norbert 7-8/27;

HALMOSI Zoltán 1-2/18;

JÁSZ Anikó 1-2/26; 1-2/45;

JÁVOR Anna 10/15;

KAMMERMAN Csaba 4/6;

KÁRPÁTI Jonatán 7-8/40;

KASZA Béla 4/2;

KENYERES Zsolt 7-8/24; 9/20; 10/17; 12/11;

KERTÉSZ-FARKAS Benjámin 4/15;

KINCSES Károly 5/11;

KOLLÁTH Mária 6/20;

KOSZTOLÁNYI Károly 11/10;

KOVÁCS Emőke 7-8/28;

KOVÁCS Zita 5/10;

KOZMA Róbert 12/15;

KUBATOVICS Gyöngyi lásd Deszeicsárné

Kubatovics Gyöngyi

LEX Orsolya 7-8/10; 7-8/12; 11/6;

LIGETI László 3/14;

MAGDALI Anna 1-2/40;

MÁRITY Jánosné 5/10;

MAYER István 7-8/17; 7-8/18; 10/3;

MAYER János 1-2/2; 1-2/42; 3/2; 4/21; 5/2;

5/3; 5/6; 6/8; 6/16; 6/22; 7-8/2; 7-8/20; 7-8/37;

7-8/47; 9/2; 9/12; 9/19; 9/23; 10/7; 11/2;

12/21;

MERK Zsuzsa 7-8/45;

MIHÁLOVICS Ferenc 7-8/39;

MORETTI Gemma 6/2;

NEBOJSZKI László 1-2/12; 1-2/24; 1-2/31; 3/16;

6/19; 7-8/5; 9/10; 10/6; 12/20;

NOVIYANTO (Tápai) Anett 12/19;

PÉTER Árpád 1-2/38; 4/23; 5/22; 7-8/36;

11/20;

PUSKÁS László 11/17;

RUPÁNER Ágnes 5/21;

SÁNDOR Boglárka 3/10; 3/20; 5/12; 6/10; 7-8/4;

10/11; 11/12; 12/7;

SARLÓS István 1-2/15; 1-2/37; 4/5; 4/16; 5/7;

6/6; 7-8/35; 9/6; 10/14; 11/23; 12/6; 12/14;

SOGES, Francis 10/3; 11/18; 12/3;

SOKCEVITS Dénes 1-2/5; 3/7; 4/9;

SOMOGYI Júlia 12/22;

STADLER Zoltánné 9/16;

SZABADOS György 6/8;

SZABOLCS Viktória Laura 1-2/22;

SZARKA Ildikó 3/6;

SZARVAS Miklós 5/8;

SZENTJÓBI SZABÓ Tibor 4/20; 5/18; 9/8;

SZETTELE Katinka 10/2;

SZÖGES (Spitznagel) Ferenc lásd Soges,

Francis

SZŐKE György István 6/15; 7-8/23; 11/22;

SZÜNDER Dezső 1-2/48; 3/24; 4/24; 5/24; 6/24;

7-8/48; 9/24; 10/23; 11/24; 12/24;

TAMÁS Ágnes 1-2/34;

TÁPAI Anett lásd NOVIYANTO (Tápai) Anett

TIHANYI Gyöngyi lásd Béda Istvánné Tihanyi

Gyöngyi

TOMASKOVITY Szabolcs 3/18; 7-8/33; 11/3;

TÓTH-KISS Hajni 1-2/43;

VIRÁG Tibor 10/10;

ZALAVÁRI László 1-2/9; 4/11; 11/14;

ZORN Antal 11/11;

## Cikksorozatok mutatója:

### Anekdoták Szőke György István gyűjtéséből (Szőke Gy. I.)

1. A futaki „gróf” 6/15;

2. Széchenyi Baján 7-8/23;

3. Az alkalmi festő 11/22;

### A fa ismeretlen ágai – kalandozások egy bacsikai sváb család történetében (Mayer J.)

1. rész 5/3; 2. rész 6/16; 3. rész 7-8/20;

4. (befejező) rész 9/12;

### Képek a bajai bunyevátság múltjából (Sokcevis D.)

4. rész 1-2/5; 5. rész 3/7;

### Kitérő – Utam Bajáról Lewisburgig (Soges, F.)

1. rész 10/3; 2. rész 11/18; 3. rész 12/3;

### „Rómában kegyes leszek hozzátok!” (Tomaskovity Sz.)

2. rész Magyar szívvel olasz földön 3/18;

3. rész „... Róma mindannyiunk hazája” -8/33;

## A lassú sütés öröme

### Szünder Dezső

■ Egyre több helyről hallom a panaszokdást, zömmel 40 év feletti, gyakorló háziasszonyoktól, hogy ha szeretnek is főzni, sütni, már nem tudnak mit kitalálni, kifogytak az ötletekből. Nem tudom, a kedves Olvasók közül ki ismert most magára e sorok olvasása közben, nekik is szól a mostani írás: egy népszerű alapanyag, elérhető hozzávalók, különleges végeredmény, mely bátran ajánlható ünnepnapokra, vendégvárásra, fogyasztható frissen melegében, langyosan, körettel vagy csak egy szelet fehér kenyér mellé.

Bevallom, magam soha nem küszködtem még a fent leírt problémával. Ennek egyik nyilvánvaló oka, hogy nem 30 éve állok a tűzhely mellett. A másik, hogy a főzés, sütés nekem alkotói, teremtői feladat, s ami sokaknak hálátlan elfoglaltságnak tűnik, nekem szórakozás, hobbi. Soha nem éreztem bosszúságot, ha az órák alatt, különös műgonddal általam elkészített étel percek alatt elfogyott. Sőt! Az ilyen esetek tesznek igazán boldoggá, hiszen a jól elvégzett munka gyümölcse mindez. Ezért aztán szenvedélyesen kutatom, szívesen olvasom az újabbnál-újabb, érdekes recepteket. Kedvenceim közé tartoznak azok, melyek egyszerű alapanyagokból, egyszerű módon készülnek. A molekuláris gasztronómiát vegyész lévén nagyra tartom ugyan, de azt hiszem, azt a szintet kevesen engedhetik meg maguknak – no és sokunknak a végeredmény sem tetszene.

A rengeteg olvasás, receptek utáni kutatás során a találatokat pedig szívesen formálom saját stílusomra, így aztán kétszer végképp nem készül el ugyanaz. Egy ilyen böngészős nap délutánján találkoztam *Váncsa István* újságíró receptjével. Tudni kell róla, hogy stílusából adódóan minden alkalommal egyszerűen, közérthetően, világosan szól olvasójához. Hozzám hasonlóan a főzés a hobija, így aztán nem is lehet kérdés, hogy az ötlete alapján készülő, nekem nagyon tetsző étellel a Honpolgár olvasóit is szeretném megismertetni. A másik, ami miatt az ember és receptjei felkeltették a kíváncsiságomat, hogy az egyszerűség mellett szinte minden receptben szívesen használ alkoholt a főzés során. Ezek többsége inkább rövid, férfias ital – rum, konyak –, de szakácskönyveiben természetesen a borral észülő ételeknek is nagy szerepe van.

Az írásaimat rendszeresen olvasók már biztosan tudják, hogy kedvelem a lassan, alacsony hőfokon készülő ételeket; elég, ha csak az itt is megjelent lassan sült csülök receptjére gondolunk. Sütési idejét tekintve ez a

recept is hasonlít a csülökéhez. Az előkészítés után szinte alig marad feladat, csak megtervezni, hogy mikor szeretnénk megkóstolni az újabb remekművünket.

Nézzük hát, mi is a teendő!

Először is, látogassuk meg kedvenc hentesünket, kérjünk tőle kb. 2 kg oldalast, amelyet vágassunk fel nekünk tetszően kis-nagy darabokra. Én a kis darabokat jobban kedvelem, az elkészült étel jobban adagolható a tányérra, a pác pedig sokkal intenzívebben átjárja, mint az egyetlen nagyobb darabot.

Otthon a húsokat abban a tep-siben fektessük le, melyben majd sütni szeretnénk. Rakhatjuk őket jó szorosan, nem gond az sem, ha összeérnek. Egymás hegyénhátán azért ne legyenek: ez sem a pácolásnak, sem a sütésnek nem tesz jót. Egy nagy tálban keverjük össze 2,5 dl szójaszószt 20 dkg barna cukorral, 2 dl konyakkal és minimum 20 gerezd nagyon apróra vágott fokhagymával. A cukor lehet bármilyen barna cukor, akár még kókuszvirág-cukor is; két dologra kell figyelni, a fehér cukor és az édesítőszeresek itt nem használhatók. Szójaszószból válasszunk középkategóriás terméket, az olcsó termék rengeteg sót tartalmaz íz helyett. Ha olyan szerencsénk van, hogy sikerül világos szójaszószhoz jutni, akkor válasszuk azt, de sötétből is kitűnően elkészíthető – én is abból készítettem. A konyak, hát az nehéz ügy! Sajnos kis hazánkban a bőví és az igazán finom, jól iható termékek közötti skálából szinte semmi választásunk nincs. A 2000-3000 Ft közötti árú termékek ivásra nem igazán alkalmasak, hogy főzni mennyire lehet vele, abba bele se merek gondolni. A másik oldalon ott vannak a tízezer forint feletti italok, azt viszont nem tudom, ki engedheti meg magának, hogy abból főzzön. Nem egyszerű, a választást mindenkire rábízom, válasszunk ízlésünknek és pénztárcánknak megfelelő italt! Ami pedig az utolsó hozzávalót illeti, a fokhagymából válasszunk magyart, jóízűt, az előkészítés miatt pedig, ha lehet, nagy gerezdűt. Az eredeti szerző nem fogalmaz egyértelműen a mennyiséget illetően, így aztán nekem elsőre sikerült a 20 gerezd helyett 40-nel elkészíteni az ételt. Nem kellett úgy sem kidobni... A 20 db a minimum, a többit pedig az olvasó szájírére bízom.



A hozzávalókat tehát kiveséztük, semmi egyéb nem kell hozzá. Só különösen nem, a jó szójaszószt biztosítani fogja, hogy az ételünk kellően sós legyen. Keverjük össze a hozzávalókat, öntsük le vele az oldalas darabjait, majd takarjuk le egy fóliával, és tegyük a hűtőbe 1-2 órára, de akár 1-1,5 napot is szívesen tölt el ott a hús. Vegyük elő a pácolás vége után, és tegyük a sütőbe lefóliázva 110-120 fokra, 11-14 órára. Az utolsó órában vegyük le róla a fóliát, és úgy süssük, továbbra is 110 fokon.

Az elkészült ételünket tálaljuk kedvenc köretünkkel, jól megy hozzá a párolt brokkoli is, de mint említettem, akár egyetlen szelet fehér kenyér is kitűnő társa lehet. Ha hozzám hasonlóan valaki polentával szeretné fogyasztani, az forraljon fel 7,5 dl vizet, tegyen bele egy teáskanálnyi sót, majd szórjon bele 20 dkg kukoricadarát. Kevergesse nagyon alacsony fokozaton 1-2 percet, húzza le a tűzről, és keverjen bele 10 dkg vajat.

Ha a vaj elolvadt, öntsük egy őzgerincformába, és hagyjuk teljesen kihűlni, majd szeletekre vágva tálaljuk a konyakos oldalas mellé. Fogyasszunk mellé egy kis pohár szobahőmérsékletű konyakot abból, amit az ételre öntöttünk.

Jó étvágyat! ■